

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJOS
TEISĖS KATEDRA**

**VIRGINIJA ŠEIMIENĖ
APLINKOSAUGOS TEISĖS MAGISTRO STUDIJŲ PROGRAMA**

GYVŪNŲ GEROVĖS IR APSAUGOS UŽTIKRINIMO PROBLEMOS

Magistro studijų baigiamasis darbas

Darbo vadovė prof. dr. Birutė Pranevičienė

Kaunas
2019

TURINYS

ĮVADAS	3
1. GYVŪNŲ GEROVĖS IR APSAUGOS SAMPRATA.....	7
1.1. Gyvūnų gerovės ir apsaugos sąvoka.....	7
1.2. Gyvūnų gerovę ir apsaugą užtikrinantys subjektai.....	10
1.3. Gyvūnų gerovės ir apsaugos ištakos ir istorinė raida	13
2. PROBLEMATIŠKIAUSIOS GYVŪNŲ GEROVĖS IR APSAUGOS SRITYS.....	19
2.1. Benamių gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos	19
2.1.1. Privalomas gyvūnų augintinių ženklavimas ir registravimas	23
2.1.2. Eutanazijos atlikimas sveikiems benamiams gyvūnams	25
2.2. Cirke naudojamų gyvūnų gerovės ir apsaugos pažeidimai.....	30
2.3. Ritualinio skerdimo teisinio reguliavimo problemos	33
3. ŽIAURUS ELGESYS SU GYVŪNAIS	37
3.1. Žiauraus elgesio su gyvūnais ir jų kankinimo sąvokos	37
3.2. Teisinės atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais reglamentavimas	41
3.3. Atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais taikymo praktikoje problematika	46
IŠVADOS	53
PASIŪLYMAI.....	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57
ANOTACIJA	69
ANNOTATION	69
SANTRAUKA.....	70
SUMMARY	71
PRIEDAI.....	72
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	74

ĮVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas ir tiriama problema.

Įvairiems žmonių poreikiams tenkinti yra naudojamas labai didelis skaičius gyvūnų. Gyvūnai vartojami maistui, iš jų kailių ir odos gaminama žmonių apranga ir kiti aksesuarai, gyvūnai naudojami sporto ar pramogų srityse. Pagal Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos (toliau – ir MŽŪO) pateikiamus duomenis, kasmet vien dėl mėsos, odos ir kailio yra nužudomi 75 milijardai ūkinių gyvūnų, ir šie skaičiai kasmet vis auga. Pavyzdžiui, 1961 m. buvo nužudyta net 8 kartus mažiau gyvūnų, nei yra nužudoma kasmet šiais laikais. Dar liūdnesnė statistika pateikiama apie vandens gyvūnus: jei 1950 m. pagal MŽŪO duomenis buvo sugauta 18 milijonų tonų vandens gyvūnų, tai 2011 m. šis skaičius užaugo iki 150 milijonų tonų¹.

1957 m. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartyje, gyvūnai buvo įvardijami tik kaip žemės ūkio produktai ir prekės, neaptariant jų gerovės ir apsaugos². Šiuo metu Europos Sąjungoje galioja didelis skaičius teisės aktų, reglamentuojančių gyvūnų gerovę ir apsaugą, be to, Europos Sąjunga gyvūnų gerovei kasmet skiria apie 70 milijonų eurų³, tačiau vien to neužtenka. Būtina sukurti efektyvų mechanizmą, užtikrinantį šių normų tinkamą veikimą praktikoje.

Žiniasklaidos bei gyvūnų gerovę ir apsaugą užtikrinančių organizacijų viešinami duomenys, leidžia įžvelgti aktualias problemas šioje srityje. Viena iš pagrindinių problemų gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje yra *benamųjų gyvūnų skaičiaus didėjimas*. Gyvūnų prieglaudos visoje šalyje yra perpildytos⁴. Pavyzdžiui, Panevėžio Gyvūnų globos draugijos vadovė Rūtą Liberienę neramina 2018 m. itin išaugęs į prieglaudą atvežtų ar tiesiog išmestų į gatvę gyvūnų skaičius. Anot jos, prieglauda kasdien pasipildo naujais gyvūnais⁵. Pasakodama apie perpildytus Klaipėdos regiono gyvūnų globos namus jų administratorė Eglė Mulevičiūtė atkreipė dėmesį, kad prieš 10 metų gyvūnų globos organizacijos buvo kelios, o dabar jų skaičius perkopęs 60, bet visos jos yra perpildytos. Problema yra ta, kad gyvūnų tiesiog yra per daug⁶. Nerimą kelia ir situacija Kaune. Kauno regiono gyvūnų globos namai 2018 metus pasitiko su savotišku rekordu - beveik 600 globotinių. Tiek gyvūnų per

---

¹ „Livestock Primary“, Food and Agriculture Organization of the United Nations, žiūrėta 2018 m. sausio 2 d. <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QL>.

² „1957 m. kovo 25 d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis“, TAR, http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27086.

³ „2012 m. sausio 19 d. Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Dėl Europos Sąjungos strategijos dėl gyvūnų gerovės apsaugos 2012–2015 m.“ EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52012DC0006>.

⁴ „Žinios: Perpildytos gyvūnų prieglaudos“, LNK žinios, 2018 m. liepos 12 d., <https://lnk.lt/video/zinios-perpildytos-gyvunu-prieglaudos/38686>.

⁵ „Šventinis periodas – košmaras augintiniams: Panevėžio gyvūnų prieglauda perpildyta“, Delfi.lt, 2018 m. gruodžio 28 d., <https://www.delfi.lt/miestai/panevezys/sventinis-periodas-kosmaras-augintiniams-panevezio-gyvunu-prieglauda-perpildyta.d?id=79966355>.

⁶ „Šimtui keturkojų gresia mirties nuosprendis – prašoma pagalbos, nes liko dvi savaitės“, 15min.lt, 2018 m. rugpjūčio 7 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/simtui-keturkoju-gresia-mirties-nuosprendis-prasoma-pagalbos-nes-liko-dvi-savaites-56-1011506>.

savo egzistavimą prieglauda dar nėra turėjusi⁷. Vis didėjantis benamių gyvūnų skaičius kelia pagrįstas abejones dėl priemonių, kuriomis siekiama sumažinti benamių gyvūnų skaičių, efektyvumo.

Esama nuomonių, kad kai kurios Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nuostatos prieštarauja Europos Sąjungos teisės aktams bei gyvūnų gerovės ir apsaugos principams. Pavyzdžiui, Europos Komisijos prašoma ištirti, ar įstatymo nuostata, leidžianti atlikti *ritualinį skerdimą neapsvaigintam gyvūnui*, neprieštarauja Europos Sąjungos Tarybos reglamentui dėl žudomų gyvūnų apsaugos⁸. Kitas pavyzdys – *gyvūnų naudojimas cirkuose*. Lietuvos Respublikos Seime yra registruotas įstatymo projektas, kuriuo siūloma gyvūnų naudojimą cirkuose prilyginti žiauriam elgesiui su gyvūnais, nes toks gyvūnų naudojimas yra nesuderinamas su gyvūnų gerovės standartais⁹.

Dar viena didelė problema gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo srityje yra *žiaurus elgesys su gyvūnais*. 2015 m. Lietuvoje buvo registruotos 78 nusikalstamos veikos pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnį – žiaurus elgesys su gyvūnu, jo kankinimas, jeigu dėl to gyvūnas žuvo arba buvo suluošintas¹⁰, 2016 m. – 83 veikos¹¹, 2017 m. – 81 nusikalstama veika¹². Žiaurus elgesio su gyvūnais atvejų nemažėja, apie ką liudija ne tik minėti statistiniai duomenys, bet ir žiniasklaidos itin dažnai pateikiama informacija apie žiaurus elgesio su gyvūnais atvejus.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos nėra dažnai nagrinėjamas klausimas Lietuvos teisės mokslininkų darbuose. Gyvūnų gerovės klausimas dažniausiai nagrinėtas veterinarijos mokslininkų (V. Suveizdžio, J. Kučinskienės, V. Ribikausko, B. Bakučio ir kt.), biomedicinos mokslo daktarų S. Biziulevičiaus ir K. Jankevičiaus, ekologo J. Stasino ir kitų mokslininkų darbuose. Bendrame aplinkos apsaugos teisės kontekste gyvūnų apsaugos klausimą yra nedaug nagrinėję prof. dr. P.

⁷ „Po švenčių gyvūnai keliauja į prieglaudas“, Respublika, 2018 m. sausio 16 d., http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/kitos_lietuvos_zinios/po_svenciu_gyvunai_keliauja_i_prieglaudas/.

⁸ „Europos Komisija spęs dėl ritualinio skerdimo Lietuvoje teisėtumo“, Lietuvos Gyvūnų teisių apsaugos organizacija, 2014 m. lapkričio 5 d., <http://www.gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/europos-komisija-spres-del-ritualinio-skerdimo-lietuvoje-teisetumo/>.

⁹ „Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo Nr. VIII-500 4 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“, TAR, 2017 m. gegužės 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/be17543035821e79f4996496b137f39?jfwid=-15zxvv9n2q>.

¹⁰ „Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvoje“, Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2018 m. sausio 2 d., http://old.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2015&menuo=12&ff=1G&fnr=13&rt=1&oldYear=2015.

¹¹ „Tyrimo rezultatai“, Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2018 m. sausio 2 d., http://old.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/txt_file.php?fv=data/1_201612_lt/f-1g-201612.data.txt&ff=%3C%21-%7C1G%7C13%7C-%3E&tt=Duomenys%20apie%20nusikalstamas%20veikas%2C%20padarytas%20Lietuvos%20Respublikoje%20%28Forma_1G%29.

¹² „Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvoje“, Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2019 m. kovo 15 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6804&datasource=19404.

Baltrėnas, prof. dr. S. Vasarevičius, prof. dr. E. Monkevičius, prof. dr. A. Miškinis, dr. L. Meškys, prof. dr. R. Ragulskytė-Markovienė, prof. dr. A. Vaišnoras, dr. Z. Venckus ir kt. Dalis mokslininkų nagrinėjo gyvūnų gerovės klausimą filosofijos ir etikos mokslų bendrame kontekste (pavyzdžiui, K. Akošas „Ar gyvūnai mąsto?“ (1968 m.), K. V. Trainys „Ar gyvūnai protauja?“ (2000 m.). Šiame darbe nagrinėjant gyvūnų gerovės ir apsaugos sampratą, bus apžvelgiamos Z. Venckaus, R. Ragulskytės-Markovienės, S. Biziulevičiaus, K. Jankevičiaus, J. Stasino ir kitų Lietuvos mokslininkų suformuluotos idėjos, be to bus tiriami užsienio šalių mokslininkų (D. M. Broom, D. Fraser, A. KilBride, D. J. Mellor, M. Radford, L. Tasker ir kt.) darbai. Baigiamojo darbo mokslinis naujumas pasireiškia tuo, kad darbe bus lyginamos ir apibendrinamos įvairių mokslininkų nuomonės bendraisiais klausimais (sąvoka, istorinė raida), o taip pat papildomai, atlikus teisės aktų ir teismų praktikos analizę, bus išnagrinėtos problematiškiausios sritys, kurios nebuvo plačiai nagrinėtos Lietuvos mokslininkų darbuose.

Baigiamojo darbo originalumas ir reikšmė. Baigiamajame darbe teisiniu aspektu bus nagrinėjamos aktualiausios gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos. Siekdama nustatyti šių problemų atsiradimo priežastis ir pasiūlyti galimus jų sprendimo būdus, Autorė išnagrinės tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus, įvairią mokslinę literatūrą, atliks teismų praktikos analizę, vertins gyvūnų gerovės specialistų nuomones bei pateiks savo išvadas ir pasiūlymus. Darbas gali būti reikšmingas gyvūnų gerovės ir apsaugos organizacijoms, gyvūnų globos namams ir prieglaudoms, asmenims, norintiems pagilinti žinias gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje. Darbe pateiktos išvados ir pasiūlymai gali būti reikšmingi, tobulinant gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo teisinį reguliavimą.

Baigiamojo darbo tikslas: atskleisti gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemas.

Darbo uždaviniai:

1. atskleisti gyvūnų gerovės ir apsaugos sąvoką;
2. apžvelgti gyvūnų gerovės ir apsaugos istorinę raidą;
3. iširti problematiškiausias gyvūnų gerovės ir apsaugos sritis;
4. išnagrinėti atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais taikymo ypatumus.

Baigiamojo darbo objektas: gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos.

Baigiamojo darbo ginamieji teiginiai:

1. Privalomas gyvūnų augintinių ženklavimas ir registracija yra efektyviausia priemonė, mažinanti benamių gyvūnų skaičių.
2. Gyvūnų naudojimas cirkuose pažeidžia gyvūnų gerovės ir apsaugos principus;
3. LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nuostata, leidžianti atlikti ritualinį neapsvaigintų ūkinių gyvūnų skerdimą, pažeidžia Europos Sąjungos teisės aktus.

Darbe naudojami metodai:

1. Istorinis metodas – tiriama skirtingų istorinių laikotarpių teisės aktai ir mokslinės literatūros šaltiniai, siekiant apžvelgti nagrinėjamos temos istorinę raidą;
2. Lyginimo metodas – lyginama skirtingų autorių ir institucijų nuomonės, skirtingų valstybių teisės aktai ir patirtis;
3. Indukcijos metodas – pateikiama kiekvieno darbo poskyrio apibendrinančio pobūdžio išvada;
4. Analizės metodas – darbe analizuojami gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimą reglamentuojantys teisės aktai, teismų praktika.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys skyriai. Pirmame skyriuje nagrinėjama gyvūnų gerovės ir apsaugos sąvoka, gyvūnų gerovės vertinimo metodai, pagrindinės gyvūnų gerovę bei apsaugą įgyvendinančių subjektų funkcijos, apžvelgiama gyvūnų gerovės ir apsaugos istorinė raida. Antrame darbo skyriuje atskleidžiamos problematiškiausios gyvūnų gerovės ir apsaugos sritys: benamių gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos, ritualinio skerdimo teisinio reguliavimo problemos, cirke naudojamų gyvūnų gerovės ir apsaugos pažeidimai. Trečiame darbo skyriuje atskleidžiamos žiauraus elgesio su gyvūnais bei jų kankinimo sąvokos ir nagrinėjami atsakomybės už žiaurų elgesį taikymo ypatumai, atliekant teismų praktikos analizę.

1. GYVŪNŲ GEROVĖS IR APSAUGOS SAMPRATA

1.1. Gyvūnų gerovės ir apsaugos sąvoka

Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatyme yra įtvirtintos dvi šiam darbui aktualios sąvokos: *gyvūnų gerovė* – tai optimalus gyvūnų fiziologinių ir etologinių (elgesio) poreikių tenkinimas; ir *gyvūnų apsauga* – tai priemonės gyvūnų gerovei užtikrinti¹³. Tame pačiame įstatyme nurodoma, kad kaip gyvūnas yra suprantamas bet kokios rūšies ūkinis ar laukinis gyvūnas arba gyvūnas augintinis¹⁴. Įvertinus tai, kad gyvūnų apsauga tėra priemonės gyvūnų gerovei užtikrinti, siekiant tinkamai atskleisti šio darbo temą, būtina išsamiau išnagrinėti gyvūnų gerovės sąvoką.

Lietuvių kalbos žodyne sąvoka „gerovė“ apibūdinama kaip „patogiai, gerai jaustis, būti sveikam, laimingam“¹⁵. Skirtingi autoriai ir organizacijos pateikia įvairias „gerovės“ sąvokas. Pavyzdžiui, Dr. Ina Skurdenienė nurodo, kad gyvūnų gerovė – tai humaniško gyvūnų naudojimo koncepcija, siekianti sumažinti bet kokį gyvūnų skausmą, stresą, kančias ir pagerinti gerbūvį visais gyvūnų gyvenimo etapais¹⁶. Anot D. M. Broom, tai sąvoka, kuri mums leidžia suvokti gyvūno būseną esamu momentu esamoje aplinkoje, ir ši būseną turi būti išmatuojama. Vertinant gyvūnų gerovę, turi būti vertinami tokie rodikliai, kaip poreikiai, laisvė, laimė, prisitaikymas, nuspėjamumas, kontrolė, pojūčiai, skausmas, nerimas, baimė, liūdesys, stresas ir sveikata¹⁷.

Pasaulinė gyvūnų sveikatos organizacija (angl. *The World Organisation for Animal Health*) nurodo, kad gyvūnų gerovė yra tinkama, jei (kaip rodo moksliniai įrodymai) gyvūnas yra sveikas, patogiai jaučiasi, yra gerai maitinamas, saugus, gali tinkamai išreikšti savo įgimtą elgesį, nejaučia skausmo, baimės ir nelaimės. Tinkama gyvūnų gerovė reikalauja ligų prevencijos ir veterinarinio gydymo, tinkamų gyvūno laikymo sąlygų ir mitybos, humaniško skerdimo ar žudymo¹⁸.

Esama nuomonių, kad skirtingų rūšių gyvūnų gerovę vertėtų apibūdinti ir vertinti skirtingai, priklausomai nuo konkretaus gyvūno poreikių. Pavyzdžiui, naminių gyvūnų gerovės sąvoka skirsis nuo laukinių gyvūnų gerovės sąvokos, nes prijaukinti naminiai gyvūnai įgijo naujų poreikių: poreikis bendrauti su žmogumi, poreikis mokytis. Dėl to bešeimininkų gyvūnų gerovės sąvoka gali būti siauresnė: tokie gyvūnai turi mažiau poreikių¹⁹.

Įvertinus įvairių mokslininkų pateikiamas gyvūnų gerovės sąvokas, kurias skiria gerovės lygio vertinimo rodikliai, buvo išskirti *trys pagrindiniai požūriai į gyvūnų gerovę*: gyvūno gerovės

¹³ „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas,“ TAR, žiūrėta 2018 m. sausio 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ B. Piesarskas, *Mokomasis aiškinamasis žodynas* (Vilnius: TEV, 1998), 622.

¹⁶ I. Skurdenienė, V. Ribikauskas, B. Bakutis, *Ekologinio ūkio privalumai gyvulininkystėje* (Kaunas: Lututė, 2007), 11.

¹⁷ D. M. Broom, „Animal welfare: concepts and measurement“, *Cambridge University, J Anim Sci* 69 (1991): 4167-4175.

¹⁸ „World organisation for animal health. Terrestrial animal health code,“ 2011, <https://www.oie.int/doc/ged/D10905.PDF>.

¹⁹ J.S.J. Odendaal, „Science-based assessment of animal welfare: companion animals“, *Rev. sci. tech. Off. int. Epiz.* 24(2) (2005): 493-502.

vertinimas pagal fizinę gyvūno būklę; pagal psichinę gyvūno būklę (pojūčius); pagal natūralią (prigimtinę) gyvūno būklę²⁰.

Mokslininkai, vertinantys gyvūnų gerovę pagal fizinę gyvūnų būklę (pvz., D. Fraser, D. M. Broom), teigia, kad gerovė nurodo gyvūno būseną, gyvūnui stengiantis prisitaikyti prie aplinkos, kurioje jis gyvena²¹. Yra nuomonių, kad gyvūnų gerovę galima vertinti blogai tik tuo atveju, kai gyvūnų fiziologinės sistemos yra pažeistos iki tokio lygio, kad iškilo grėsmė jų išgyvenimui ar reprodukcijai²².

Gyvūnų gerovę pagal psichinę būklę vertinantys mokslininkai (pvz., I. J. H. Duncan) laikosi nuomonės, kad nei sveikata, nei streso nebuvimas negali būti laikomi būtinais ar pakankamais rodikliais, leidžiančiais teigti, kad gyvūno gerovė yra konkrečiu atveju tinkama, nes gerovė priklauso nuo to, ką gyvūnas jaučia²³.

Trečio požiūrio šalininkai (pvz., B. Rollin) mano, kad užtikrinti gyvūnų gerovę reiškia ne tik gyvūnų skausmo ir kančių pašalinimas, bet ir sukurti tokią aplinką, kurioje pilnai atsiskleis gyvuliška prigimtis²⁴.

XX a. pabaigoje Didžiosios Britanijos vyriausybė iškėlė klausimą: kaip nustatyti gyvūnų gerovės lygį? Atsakymo į šį klausimą ieškoję mokslininkai, atlikę tyrimus, 1979 m. pasiūlė gyvūnų gerovės lygio vertinimui naudoti „penkių laisvių“ metodą (angl. *Five freedoms*). Šiuo metu penkių laisvių metodas yra tarptautiniu mastu pripažintas gyvūnų gerovės lygio vertinimo metodas, tapęs beveik visų šiuo metu galiojančių gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymų pagrindu. Šis metodas yra įtvirtintas 2000 metais Gyvūnų gerovės organizacijų, įskaitant Pasaulio gyvūnų apsaugos organizaciją (angl. *World Animal Protection*), priimtoje Visuotinėje deklaracijoje dėl gyvūnų gerovės (angl. *Universal Declaration on Animal Welfare*):

1. Laisvė nuo bado ir troškulio. Gyvūnas turi ne tik nejausti alkio ir (ar) troškulio, bet ir turi būti aprūpintas visomis medžiagomis, reikalingomis jo pilnaverčiui gyvenimui užtikrinti.
2. Laisvė nuo fizinio diskomforto. Gyvūnas turi turėti vietą, kurioje nėra temperatūros ar kitokio fizinio diskomforto.
3. Laisvė nuo ligų ar traumų sukkelto skausmo. Gyvūnui turi būti suteikta pagalba traumų ar ligos atveju.

²⁰ D. Fraser, „Understanding animal welfare“, *Acta Veterinaria Scandinavica* 50 (2008): 1-7.

²¹ D. M. Broom, „Animal welfare: concepts and measurement“, *Cambridge University, J Anim Sci* 69 (1991): 4167-4175.
D. Fraser, „Understanding animal welfare“, *Acta Veterinaria Scandinavica* 50 (2008): 1-7.

²² A. KilBride, „Animal welfare science concepts, measurement and improving quality of life“, žiūrėta 2018 m. kovo 25 d., https://warwick.ac.uk/fac/cross_fac/iatl/activities/modules/ugmodules/humananimalstudies/lectures/4/lecture_4_animal_welfare.pdf.

²³ I.J.H. Duncan, „Animal welfare defined in terms of feelings“, *Acta Agriculturae Scandinavica, Animal Science* 27 (1996): 29–35.

²⁴ B. Rollin, „Animal welfare, science, and value“, *J Agric Environ Ethics* 6(Supplement 2) (1993): 44-50.

4. Laisvė gyventi ir elgtis pagal prigimtį. Gyvūnas turi turėti galimybę gyventi ir elgtis taip, kaip yra būdinga jo rūšies gyvūnams iš prigimties.

5. Laisvė nuo baimės ir streso. Gyvūnas turi nejausti bereikalingos baimės ar streso²⁵.

Pasaulinė gyvūnų sveikatos organizacija įvardija *pagrindinius gyvūnų gerovės principus*, kuriais vadovaujantis turi būti kuriami teisės aktai ir užtikrinama gyvūnų apsauga ir gerovė:

1. Tarp gyvūnų sveikatos ir gyvūnų gerovės yra labai svarbus santykis;

2. Tarptautiniu mastu pripažintos aukščiau minėtos „penkios laisvės“ yra svarbios gyvūnų gerovės užtikrinimo gairės;

3. Tarptautiniu mastu pripažinti gyvūnų naudojimo eksperimentuose principai „trys R“ (angl. *The Three Rs (Replacement, Reduction, Refinement)* – eksperimentų, kuriuose naudojami gyvūnai, keitimas į eksperimentus be gyvūnų naudojimo; naudojamų eksperimentuose gyvūnų skaičiaus mažinimas; eksperimentų, kurie sukelia mažiau skausmo ir kančių, pasirinkimas²⁶) yra vertingos gyvūnų naudojimo mokslo srityje gairės;

4. Mokslinis gyvūnų gerovės įvertinimas apima įvairius rodiklius, į kuriuos reikia atsižvelgti kartu, ir šių rodiklių parinkimas ir įvertinimas dažnai susijęs su vertybėmis pagrįstomis prielaidomis, kurios turėtų būti kuo aiškesnės;

5. Gyvūnų naudojimas žemės ūkyje ir mokslui, poilsiui ir pramogoms turi didelę įtaką žmonių gerovei;

6. Gyvūnų naudojimas žmogui užtraukia etinę atsakomybę užtikrinti tokių gyvūnų gerovę, kiek tai įmanoma geriau;

7. Ūkių gyvūnų gerovės gerinimas dažnai gali pagerinti ūkio našumą ir maisto saugą, taigi sukelia ekonominę naudą²⁷.

Apibendrinant autorių mintis bei teisės aktuose pateiktus apibrėžimus, galima teigti, kad gyvūnų gerovė – tai optimalus visų gyvūnų poreikių tenkinimas, o gyvūnų apsauga – tai priemonės gyvūnų gerovei užtikrinti. Užtikrinti gyvūnų gerovę reiškia ne tik patenkinti fiziologinius (apsaugoti nuo bado, troškulio, skausmo, kančių) ir etologinius (apsaugoti nuo streso, baimės, nerimo) gyvūno poreikius, bet ir užtikrinti, kad savo aplinkoje gyvūnas galėtų laisvai išreikšti savo įgimtą elgesį. Šią sąvoką reikėtų suprasti plačiąja prasme. Išskiriami trys pagrindiniai gyvūnų gerovės vertinimo požiūriai: pagal fizinę gyvūno būklę, pagal psichinę būklę ir pagal prigimtines būklę. Gyvūnų gerovės lygis nustatomas pagal tarptautiniu mastu pripažintą „penkių laisvių“ metodą, penkias laisves sudaro:

²⁵ D. J. Mellor, „Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the „Five Freedoms“ towards „A Life Worth Living,““ žiūrėta 2018 m. kovo 31 d., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4810049/>.

²⁶ „The 3Rs and Animal Welfare“, Understanding Animal Research, 2018, <http://www.understandinganimalresearch.org.uk/animals/three-rs/>.

²⁷ „Terrestrial animal health code,“ World organisation for animal health, 2011, <https://www.oie.int/doc/ged/D10905.PDF>.

laisvė nuo bado ir troškulio, laisvė nuo fizinio diskomforto, laisvė nuo ligų ar traumų sukulto skausmo, laisvė gyventi ir elgtis pagal prigimtį, laisvė nuo baimės ir streso.

1.2. Gyvūnų gerovę ir apsaugą užtikrinantys subjektai

Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas nustato, kad gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimą Lietuvoje pagal kompetenciją vykdo Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija ar jos įgaliotos institucijos, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija ar jos įgaliotos institucijos, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija ar jos įgaliotos institucijos, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija ar jos įgaliotos institucijos, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, savivaldybių administracijos²⁸.

Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos funkcijos gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje yra:

1) koordinuoti gyvūnų gerovės ir apsaugos valstybinių strategijų ir programų rengimą ir jas tvirtinti;

2) įstatymų nustatyta tvarka sudaryti tarptautines sutartis dėl gyvūnų gerovės ir apsaugos ir užtikrinti jų vykdymą;

3) nustatyti ūkinių gyvūnų laikymo vietų registravimo ir jose laikomų ūkinių gyvūnų apskaitos ir ženklavimo tvarką;

4) atlikti kitas įstatymuose nustatytas funkcijas²⁹.

Aplinkos ministerija ar jos įgaliotos institucijos užtikrina gyvūnų gerovę ir apsaugą šiais būdais:

1) pagal kompetenciją formuoja valstybės politiką laukinių gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje, padeda ją įgyvendinti įgaliotoms institucijoms;

2) tvirtina kartu su Valstybine maisto ir veterinarijos tarnyba Laukinių gyvūnų naudojimo taisykles;

3) tvirtina medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisykles;

4) informuoja ir konsultuoja suinteresuotus asmenis dėl laukinių gyvūnų gerovės ir apsaugos;

5) atlieka kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas³⁰.

Žemės ūkio ministerija ar jos įgaliotos institucijos gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje atlieka šias funkcijas:

---

²⁸ „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas,“ TAR, žiūrėta 2018 m. sausio 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*

1) pagal kompetenciją formuoja valstybės politiką ūkinių gyvūnų, gyvūnų augintinių gerovės ir apsaugos srityje, paveda ją įgyvendinti įgaliotoms institucijoms, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja, kaip ji įgyvendinama;

2) informuoja ir konsultuoja suinteresuotus asmenis dėl ūkinių gyvūnų, gyvūnų augintinių gerovės ir apsaugos;

3) nustato kačių, šunų ir šėškų bei kitų gyvūnų augintinių ženklavimo ir registravimo tvarką;

4) atlieka kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas³¹.

Vidaus reikalų ministerija ar jos įgaliotos institucijos pagal kompetenciją užtikrina, kad būtų laikomasi gyvūnų laikymo reikalavimų. *Susisiekimo ministerija* nustato gyvūnų vežimo visuomeninio transporto priemonėmis taisykles. *Švietimo ir mokslo ministerija* įtraukia į formaliojo švietimo bendrojo ugdymo programas gyvūnų gerovės ir apsaugos temas bei atlieka kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas. *Sveikatos apsaugos ministerija ar jos įgaliotos institucijos* renka ir apibendrina duomenis apie asmenis, kuriems buvo suteikta medicinos pagalba dėl gyvūno apkandžiojimo ar dėl kitokio sąlyčio su gyvūnais bei atlieka kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas³².

Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos funkcijos gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje:

1) pagal kompetenciją įgyvendinti valstybės politiką gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje;

2) tvirtinti ūkinių gyvūnų laikymo reikalavimus ir kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami;

3) nustatyti skerdžiamų ir kitu būdu nužudomų gyvūnų apsaugos reikalavimus ir kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami;

4) tvirtinti bandomųjų gyvūnų laikymo ir naudojimo reikalavimus ir kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami, išduoti leidimus atlikti bandymus su gyvūnais;

5) tvirtinti kovinių ir pavojingų veislių šunų sąrašus;

6) tvirtinti pavojingų šunų įvežimo, įsigijimo, veisimo, dresavimo, prekybos ir laikymo reikalavimus, taip pat kovinių šunų, kovinių šunų mišrūnų ir pavojingų šunų mišrūnų laikymo reikalavimus;

7) tvirtinti reikalavimus gyvūnų globėjams, gyvūnų globos namams, gyvūnų augintinių veisėjams ir kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami;

8) tvirtinti prekybos ūkiniais gyvūnais ir gyvūnais augintiniais reikalavimus ir kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami;

9) tvirtinti veterinarinių procedūrų, kurias leidžiama atlikti specialiai apmokytiems asmenims, sąrašą ir nustatyti jų atlikimo tvarką;

---

³¹ „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas,“ TAR, žiūrėta 2018 m. sausio 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.

³² *Ibid.*

10) rengti gyvūnų laikymo savivaldybių teritorijų gyvenamosiose vietovėse tvarkos aprašą;
11) organizuoti kačių, šunų ir šėškų, taip pat pagal poreikį kitų gyvūnų augintinių registravimą ir ženklimą;

12) informuoti ir konsultuoti suinteresuotus asmenis apie gyvūnų gerovės ir apsaugos reikalavimus;

13) atlikti kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas³³.

Savivaldybių administracijos atlieka šias funkcijas:

1) pagal kompetenciją dalyvauja įgyvendinant gyvūnų gerovės ir apsaugos programas, informuoja ir skatina visuomenę globoti gyvūnus, išskyrus laukinius;

2) tvirtina gyvūnų laikymo savivaldybių teritorijų gyvenamosiose vietovėse taisykles ir kontroliuoja, kaip jos įgyvendinamos;

3) organizuoja bešeimininkių gyvūnų augintinių skaičiaus mažinimo savivaldybės teritorijoje veiklą, bepiežiūrių ir bešeimininkių gyvūnų laikinąją globą, bepiežiūrių gyvūnų gražinimą savininkams;

4) atlieka kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas³⁴.

Įgyvendinant gyvūnų gerovę ir apsaugą tarptautiniu mastu, kai reikalingas kelių valstybių bendradarbiavimas, labai didelę reikšmę turi tarptautinių organizacijų veikla. Tarptautinės organizacijos pagal savo teisinį statusą gali būti tarpvyriausybinės ir nevyriausybinės. Viena iš tarptautinių tarpvyriausybinių organizacijų, koordinuojanti valstybių bendradarbiavimą aplinkos apsaugos srityje, yra *Jungtinių Tautų aplinkos programa* (angl. *United Nations Environment Programme – UNEP*). UNEP įsteigta 1972 m., jos veikloje dalyvauja 58 šalys. UNEP turi didelę įtaką, koordinuojant tarptautinės reikšmės akcijas, ji bendradarbiauja su kitomis organizacijomis, nustatant aktualias aplinkos apsaugos problemas, remia ir prisideda, organizuojant mokslinius tyrimus, konferencijas ir derybas, įskaitant ir gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje. UNEP daug prisidėjo prie tarptautinės aplinkos apsaugos teisės kūrimo, prie daugelio svarbių konvencijų rengimo³⁵.

Tarptautinių nevyriausybinių organizacijų (toliau ir NVO) skaičius yra žymiai didesnis. Tikslaus skaičiaus nėra, manoma, kad dabar pasaulyje yra daugiau nei 100 tūkst. aplinkos apsaugos srityje dirbančių NVO. Daugumos iš jų pagrindinė veikla yra susijusi su gamtos objektų (gyvūnų, paukščių) ar gamtos išteklių (oras, vanduo) apsauga. Labiausiai žinomos organizacijos yra Pasaulio gamtos fondas, Žemės draugai, Greenpeace, Pasaulio išteklių institutas, Pasaulio gamtos apsaugos

³³ „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas,“ TAR, žiūrėta 2018 m. sausio 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Z. Venckus, *Aplinkos apsaugos politika ir teisė* (Vilnius: Technika, 2007), 193-194.

„United Nations Environment Programme“, žiūrėta 2018 m. kovo 31 d., <https://www.unenvironment.org/about-un-environment>.

sajunga. Savo veikla jos daro didelę įtaką tarptautinės aplinkos apsaugos teisės kūrimui, dalyvauja konvencijų rengime, pavedus Vyriausybėms atlieka mokslinius tyrimus. Pavyzdžiui, *Pasaulio gamtos apsaugos sąjunga* (angl. *World Conservation Union*) leidžia Raudonąsias knygas, kurios aprašo nykstančias gyvūnų ir augalų rūšis, kasmet skelbia gyvūnų ir augalų rūšių, kurioms gresia išnykimas, sąrašą. Kita gerai visame pasaulyje žinoma organizacija *Greenpeace* buvo įkurta 1971 m. Kanadoje. Greenpeace visame pasaulyje rengia globalinio lygio aplinkos apsaugos akcijas. Daugiausia dėmesio ši organizacija skiria jūrų ir vandenynų apsaugai nuo bet kokios taršos bei vandenynų gyvūnijos (žuvų, delfinų, ypač banginių) apsaugai³⁶.

Lietuvoje yra apie 80-100 nevyriausybinų organizacijų, susijusių su ekologijos, aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi³⁷ sritimis. Tai įvairūs fondai, draugijos, profesinės bendrijos, centrai, asociacijos, būreliai ir klubai. Pagrindiniai šių organizacijų uždaviniai – kelti visuomenės aplinkosauginę kultūrą, įtraukti visuomenės narius į aplinkos apsaugos problemų sprendimą, ugdyti pagarbą ir meilę gamtai. Aplinkos apsaugos srityje veikiančios svarbiausios žinomos Lietuvos NVO yra: Aplinkos apsaugos politikos centras, Lietuvos žaliųjų judėjimas, Lietuvos gamtos fondas, Lietuvos ornitologų draugija, Gamtos apsaugos draugija, Lietuvos miško savininkų asociacija, Draugija Lietuvai gražinti³⁸. Išskirtinai gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje veiklą vykdo tokios NVO, kaip: Gyvūnų gerovės iniciatyvos (GGI), Žmonės už gyvūnus (ŽUG), Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, šioje srityje taip pat aktyviai dalyvauja Lietuvos kinologų draugija.

Apibendrinant, akcentuotina, kad gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimą vykdo vyriausybės institucijos ir organizacijos. Jų pagrindinės funkcijos yra ruošti ir tvirtinti teisės aktus gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje, organizuoti mokslinius tyrimus, išduoti tam tikrus leidimus ir kitais būdais formuoti ir įgyvendinti valstybės politiką gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje. Didelę reikšmę gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje turi nevyriausybinų organizacijų vaidmuo. Nevyriausybinių organizacijų organizuoja ir vykdo įvairias akcijas ir renginius, dalyvauja teisės aktų kūrime, platina informaciją visuomenės nariams, tarpininkauja ir teikia pagalbą, sprendžiant gyvūnų gerovės ir apsaugos pažeidimus.

1.3. Gyvūnų gerovės ir apsaugos ištakos ir istorinė raida

Gyvūnų apsaugos idėjos aptinkamos Antikos laikais. Pitagoriečiai (VI-IV a. pr. Kr.) ir Neoplatonistai (III-VI a.) primygtinai reikalavimo ginti gyvūnų interesus, nes tikėjo, kad po mirties žmogaus siela persikūnija į gyvūną. Nors savo biologijos užrašuose Aristotelis (384 m. pr. m. e. –

³⁶ Z. Venckus, *Aplinkos apsaugos politika ir teisė* (Vilnius: Technika, 2007), p. 195, 199.

³⁷ Darnus vystymasis – tai toks vystymasis, kuris leidžia tenkinti dabartinius visuomenės poreikius, nemažinant ateinančių kartų galimybių tenkinti savo poreikius. Pagrindiniai 1991 m. Darnaus gyvenimo strategijos tikslai – sustabdyti žmogaus skaičiaus ir gamtos išteklių naudojimo augimą. Šaltinis: *Ibid.*, p. 186.

³⁸ Z. Venckus, *op. cit.*, p. 201.

322 m. pr. m. e.) teigė, kad gyvūnai gyvena savo paties labui, vis dėlto jo įtakingiausių pareiškimu šia tema tapo teiginys kūrinyje „Politika“: „gyvūnai sukurti žmogaus labui“, taigi laikomi žmonių vergais³⁹. Tokias idėjas dar labiau sustiprino Biblijos žodžiai: „Tuomet Dievas tarė: „Padarykime žmogų pagal mūsų paveikslą ir panašumą; tevaldo jie ir jūros žuvis, ir padangių sparnuočius, ir galvijus, ir visus laukinius žemės gyvulius, ir visus žemėje šliaužiojančius roplius!“⁴⁰ Šią ištrauką ankstyvoji krikščionių bažnyčia interpretavo kaip dievišką planą, pagal kurį žemesnieji gyvūnai tarnauja žmonėms⁴¹. Idėjos apie gyvūnų interesų apsaugą buvo pamirštos ir beveik išnyko⁴².

Visuotinai pripažįstama, kad pirmiausi gyvūnų apsauga susirūpino ir daugiausia pasiekė šioje srityje anglai, kurie dar 1641 m. įstatyme įtvirtino, kad „niekas neturi teisės žiauriai elgtis su gyvūnais, supančiais žmogų“. 1822 m. Didžiosios Britanijos parlamentas priėmė įstatymą (angl. *Martin's Act*), draudžiantį žiaurų elgesį su žirgais ir galvijais⁴³. 1824 m. Londone buvo įkurta pirmoji pasaulyje gyvūnų gerovės organizacija, kuri iki šiol visame pasaulyje yra žinoma kaip Karališkoji draugija prieš žiaurų elgesį su gyvūnais (angl. *Royal Society for Prevention of Cruelty to Animals*). 1835 m. Didžiosios Britanijos parlamentas priėmė dar vieną įstatymą (angl. *Pease's Act*), kuriuo buvo saugomi visi naminiai gyvūnai be išimties, draudžiamas žiaurus elgesys su galvijais ir meškomis, draudžiamos gaidžių ir šunų kovos, keliami griežtesni reikalavimai skerdykloms⁴⁴.

1911 m. Didžiosios Britanijos parlamentas priėmė svarbų įstatymą, turėjusį didelę įtaką gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje – Gyvūnų apsaugos aktą (angl. *Protection of Animals Act*). Šis aktas tapo pagrindu šiuo metu galiojantiems gyvūnų gerovę ir apsaugą reglamentuojantiems teisės aktams. Aktas numatė atsakomybę ne tik už fizinių kančių gyvūnams sukėlimą, bet ir už psichologinį smurtą. Už žiaurų elgesį su gyvūnais, aktas numatė laisvės atėmimą iki šešių mėnesių ir (arba) piniginę baudą⁴⁵.

Kalbant apie Europos Sąjungos teisės aktus gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje, svarbu paminėti, kad 1957 m. EEB Steigimo sutartyje gyvūnai buvo įvardinti tik kaip „žemės ūkio produktai“ ir „prekės“, taigi jokių nuostatų, susijusių su gyvūnų apsauga ar gerove, EEB Steigimo sutartyje nebuvo⁴⁶. Pirmuoju Europos Sąjungos teisės aktu gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje galima

---

³⁹ „Animal rights“, Encyclopedia Britannica, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <https://www.britannica.com/topic/animal-rights>.

⁴⁰ „Šventasis raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas“, Lietuvos Vyskupų Konferencija, žiūrėta 2018 m. balandžio 6 d., http://biblija.lt/index.aspx?cmp=reading&doc=BiblijaRKK1998_Pr_1.

⁴¹ M. Blosh, „The History of Animal Welfare Law and the Future of Animal Rights“, 2012, <https://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.lt/&httpsredir=1&article=2089&context=etd>.

⁴² „Animal rights“, Encyclopædia Britannica, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <https://www.britannica.com/topic/animal-rights>.

⁴³ „Osnovy blagopoluchiya zhivotnyh“, Zoonzhenernyj fakultet, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <http://www.activestudy.info/osnovy-blagopoluchiya-zhivotnyx/>.

⁴⁴ „Our history“, RSPCA, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <https://www.rspca.org.uk/whatwedo/whoweare/history>.

⁴⁵ „Protection of Animals Act 1911“, The National Archives, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/1-2/27>.

⁴⁶ Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutartis, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27086.

laikyti šiuo metu negaliojančią 1974 m. Tarybos Direktyvą 74/577/EEC Dėl gyvūnų apsvaiginimo prieš skerdziant, kurioje buvo įvardintas Bendrijos tikslas užkirsti kelią žiauriam elgesiui su gyvūnais⁴⁷. 1997 m. buvo priimta Amsterdamo sutartis ir Protokolas dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės, kuriame pirmą kartą gyvūnai buvo pavadinti „jusliais gyviais“⁴⁸, tokiu būdu buvo pakeistas prieš tai vyravęs požiūris, kad gyvūnai tėra prekės. Tai buvo labai reikšmingas įvykis gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje⁴⁹. 1997 m. Protokolo dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės tekstas buvo įtrauktas ir į 2007 m. Lisabonos sutartį, taip dar kartą buvo pripažinta, kad gyvūnai yra juslios būtybės⁵⁰.

Šiuo metu Europos Sąjungoje galioja didelis skaičius teisės aktų, reglamentuojančių gyvūnų gerovę ir apsaugą. Didelę reikšmę turi Europos Tarybos parengtos konvencijos gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje: 1968 m. Europos konvencija dėl gyvūnų apsaugos tarptautinio vežimo metu, 1976 m. Europos konvencija dėl ūkinės paskirties gyvūnų apsaugos, 1979 m. Europos konvencija dėl skerdziamų gyvūnų apsaugos, 1986 m. Europos konvencija dėl eksperimentiniais ir kitais mokslo tikslais naudojamų stuburinių gyvūnų apsaugos, 1987 m. Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. Šios konvencijos ne tik pateikia valstybėms narėms gaires dėl jų vidaus teisės aktų derinimo su Europos Sąjungos teisės aktais gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje, bet ir nustato tarptautinius etikos standartus gyvūnų naudojimo srityje⁵¹.

Lietuvoje pirmieji mėginimai apsaugoti gyvūnus išryškėjo XIV amžiuje⁵². 1398 m. Salyno sutartis draudė medžioti, vaikščioti ir kirsti medžius kulto reikalams skirtose šventosiose giriose. Pirmasis Lietuvos rašytinis teisės aktas – 1468 m. Kazimierio teisynas – reguliavo medžioklę ir bebrų gaudymą⁵³. Racionalus medžiojamų gyvūnų naudojimas ir išsaugojimas buvo įteisintas ir 1529, 1566 ir 1588 Lietuvos Statutuose, kuriuose buvo nustatyti medžioklės terminai ir būdai, apribota kai kurių žvėrių medžioklė⁵⁴. 1529 m. Statute buvo aptarta medžioklės tvarka, bebrų ir sakalų apsauga. Statutas draudė arti žemę, kirsti krūmus, šienauti aplink bebrynus tokio platumo juostoje, kiek galima nuo bebro lizdo numesti lazdą. Už šių reikalavimų nesilaikymą buvo numatytos piniginės baudos⁵⁵. Trečiajame Lietuvos Statute daug dėmesio skiriama medžioklės apribojimams ir miškų apsaugai. Vis dėlto Lietuvos Statutai pirmiausia gynė valdovo ir ribojo valstiečių teises į gamtos turtus⁵⁶. Gyvūnų

---

⁴⁷ Council Directive 74/577/EEC of 18 November 1974 on stunning of animals before slaughter, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1974/577/oj>.

⁴⁸ „Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 7 d., http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29686.

⁴⁹ M. Radford, *Animal welfare law in Britain. Regulation and responsibility* (Oxford: Oxford University Press, 2001), 106.

⁵⁰ „Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 7 d., https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/lt_lisbon_treaty.pdf.

⁵¹ M. Radford, op. cit., 138.

⁵² Z. Venckus, *Aplinkos apsaugos teisė* (Vilnius: UAB „Litera“, 2015), 119.

⁵³ S. Biziulevičius, *Zoologijos istorijos bruožai* (Vilnius: Lietuvos mokslo akademija, 1999), 249.

⁵⁴ K. Jankevičius, J. Stasinas, *Lietuvos aplinkosaugos raida* (Vilnius: ABO, 2000), 233.

⁵⁵ S. Biziulevičius, *Zoologijos istorijos bruožai* (Vilnius: Lietuvos mokslo akademija, 1999), 263.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 265.

buveinių išsaugojimo svarba nurodyta ir 1557 m. Valakų įstatyme bei 1559 m. ir 1641 m. Karališkųjų girių tvarkymo taisyklėse⁵⁷.

1567 m. buvo priimta Instrukcija karališkiesiems girininkams, kuria siekta apsaugoti laukinius žvėris. 1641 m. Vladislavo Vazos išleistoje Karališkųjų girių ordinacijoje uždrausta naikinti laukinių žvėrių pašarų bazę, trukdyti jiems dauginimosi laikotarpiu, žvėrių buveinėse kirsti medžius, šienauti, kasinėti žemę. 1775 m. Stanislovas Augustas išleido medžioklės taisykles, kuriose buvo numatyta, kad svetimose žemėse medžiojęs medžiotojas netenka šuns, šautuvo ir grobio bei moka baudą. Visi šie dokumentai buvo skirti medžiojamų gyvūnų apsaugai, ginant privačią nuosavybę⁵⁸. Abiejų Tautų Respublikos 1775 m. Konstitucijoje dar kartą pabrėžiama, kad be miško savininko raštiško leidimo draudžiama medžioti lapės, naikinti žvėris bei paukščius. Nesilaikantieji draudimų netenka panaudotų medžioklės priemonių ir dar moka didelę baudą. Tačiau dvarininkams palikta neribota teisė medžioti savo miškuose ir laukuose⁵⁹.

1795 m. Lietuvai tapus sudėtine carinės Rusijos dalimi, ilgą laiką nesirūpinta gyvūnų apsauga, nebuvo saugomi ir bebrai, buvo baigiami sunaikinti stumbrai. Tik 1892 m. Rusijoje buvo išleistas medžioklę reglamentuojantis įstatymas⁶⁰, kuris draudė savavališką medžioklę svetimose žemėse, įtvirtino būtinybę turėti leidimą medžioklei valstybinėse žemėse. Tačiau šis įstatymas nebuvo taikomas medžioklei privačiose žemėse, kur žemių savininkas galėjo pats nustatyti medžioklės taisykles⁶¹.

1935 m. buvo priimtas Medžioklės įstatymas, turėjęs nemažą reikšmę medžiojamų gyvūnų apsaugai, tačiau praktiškai įstatymo nebuvo laikomasi⁶². 1946 m. įteisintas pirmasis Lietuvoje Žuvinto rezervatas, kuris pirmiausia buvo skirtas paukščiams, unikaliai augalijai ir gyvūnijai išsaugoti⁶³. 1959 m. Lietuvoje įkurtas Gamtos apsaugos komitetas, kurio svarbiausias uždavinys – medžiojamų gyvūnų apsauga ir gausinimas⁶⁴.

1959 m. Lietuvoje, pirmojoje iš tuometinių Tarybų Sąjungos respublikų, priimtas Gamtos apsaugos įstatymas, tačiau dauguma įstatymo nuostatų liko deklaratyvios. Pirmasis teisės aktas aplinkos apsaugos srityje buvo 1990 m. įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai atskaitingų valstybės organų įsteigimo, kuriuo buvo įsteigtas Aplinkos apsaugos departamentas. Naujos aplinkos apsaugos teisės aktų sistemos pagrindu tapo 1992 m. Aplinkos apsaugos įstatymas.

---

⁵⁷ K. Jankevičius, J. Stasinas, *Lietuvos aplinkosaugos raida* (Vilnius: ABO, 2000), p. 233.

⁵⁸ *Ibid.*, p. 233.

⁵⁹ S. Biziulevičius, *op. cit.*, p. 266.

⁶⁰ *Ibid.*, p. 266.

⁶¹ „Zakonopolozhenie ob ohote v Rossijskoj Imperii“, žiūrėta 2018 m. balandžio 8 d., <http://zbroya.com.ua/article.php?id=599>.

⁶² *Ibid.*, p. 235.

⁶³ K. Jankevičius, J. Stasinas, *Lietuvos aplinkosaugos raida* (Vilnius: ABO, 2000), p. 234-235.

⁶⁴ *Ibid.*

Jis buvo rengiamas pagal Čekijos ir Latvijos panašių įstatymų projektus⁶⁵. Įstatymas skelbė, kad gamtos ištekliai (gyvūnai pateko į šią sąvoką) turi būti naudojami racionaliai ir kompleksiskai, atsižvelgiant į aplinkos išsaugojimo bei atkūrimo galimybes ir Lietuvos Respublikos gamtos bei ekonomikos ypatumus⁶⁶. Vis dėlto didesnis dėmesys gyvūnų gerovei ir apsaugai įstatyme nebuvo skirtas.

1992 m. buvo priimta Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurios 54 str. įtvirtinta: „Valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai. Įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją“⁶⁷. 1997 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas, nustatantis ir reguliuojantis juridinių ir fizinių asmenų santykius, susijusius su saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių bei bendrijų ir jų radaviečių bei augaviečių (buveinių) apsauga, pagrindinius šių rūšių ir bendrijų saugojimo ir gausinimo reikalavimus⁶⁸.

1996 m. Lietuva ratifikavo Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvenciją⁶⁹. 1997 m. priimtas Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas, kuris reguliuoja laukinių gyvūnų apsaugos ir naudojimo santykius, kad būtų išsaugotos natūralios laukinių gyvūnų bendrijos ir jų rūšių įvairovė; išsaugota laukiniams gyvūnams būtina gyvenamoji aplinka, veisimosi sąlygos ir migracijos keliai; užtikrintas racionalus laukinių gyvūnų naudojimas⁷⁰. 1997 m. taip pat priimtas Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas, nustatantis fizinių ir juridinių asmenų elgesio su naminių, ūkinės paskirties, dekoratyviniais, laboratoriniais, nelaisvėje laikomais ir laukiniais gyvūnais bendruosius principus, kad gyvūnai būtų apsaugoti nuo kančių, žiauraus elgesio ir kitų neigiamų poveikių⁷¹.

Pasirašiusi Europos (asociacijos) sutartį ir padavusi paraišką įstoti į Europos Sąjungą Lietuva pradėjo intensyvią teisės aktų derinimą su Europos Sąjungos teisės aktais. Aplinkos apsauga buvo

---

⁶⁵ R. Ragulskytė-Markovienė, *Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais* (Vilnius: Eugrimas, 2005), p. 106-108.

⁶⁶ „1992 m. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2493?jfwid=fhhu5mgwz>.

⁶⁷ „Lietuvos Respublikos Konstitucija Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume“, TAR, <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

⁶⁸ „1997 m. Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46423?jfwid=5sjolge6a>.

⁶⁹ „Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.31291?jfwid=rivwzvpgv>.

⁷⁰ „Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46542?jfwid=-2y4hgppmu>.

⁷¹ „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424?jfwid=-2y4hgpplz>.

priskirta prie prioritetinių teisės aktų derinimo sričių⁷². 2012 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas, pakeitęs Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymą. Įstatymas įtvirtino daug aktualių sąvokų, tarp jų ir gyvūnų gerovės sąvoką. Įstatymo aiškinamajame rašte buvo akcentuota, kad iki įstatymo priėmimo galiojanti teisinė bazė, reglamentuojanti gyvūnų globą, laikymą ir naudojimą, yra nepakankama, neįgyvendinanti tarptautinių įsipareigojimų ir neatitinkanti šiuolaikinių reikalavimų⁷³. 2012 m. Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo priėmimas turėjo didelę reikšmę gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje.

Apibendrinant, galima paminėti svarbiausius pasaulio, Europos Sąjungos ir Lietuvos istorijos įvykius gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje:

1. Gyvūnų apsaugos idėjos aptinkamos dar Antikos laikais. Vis dėlto ano meto raginimų ginti gyvūnų interesus tikslas buvo apsaugoti žmogaus, o ne gyvūno, interesus, nes buvo tikima, kad žmogaus siela po mirties persikūnija į gyvūno kūną. Pirmiausi gyvūnų apsauga susirūpino ir daugiausia pasiekė šioje srityje anglai, kurie dar 1641 m. priėmė įstatymą, draudžiantį žiauriai elgtis su gyvūnais. 1911 m. Didžiosios Britanijos Gyvūnų apsaugos aktas tapo pagrindu šiuo metu galiojantiems gyvūnų gerovę ir apsaugą reglamentuojantiems teisės aktams.

2. Nors 1957 m. EEB Steigimo sutartyje gyvūnai buvo įvardinti tik kaip „žemės ūkio produktai“ ir „prekės“, jau 1974 m. buvo priimtas pirmasis Europos Sąjungos teisės aktas gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje: Direktyvą 74/577/EEC Dėl gyvūnų apsvaiginimo prieš skerdžiant. 1997 m. priėmus Amsterdamo sutartį, Bendrijoje gyvūnai teisės aktų lygmenyje buvo oficialiai pripažinti jusliais, tokiu būdu buvo pakeistas prieš tai vyravęs požiūris, kad gyvūnai tėra prekės.

3. Lietuvoje pirmieji mėginimai apsaugoti gyvūnus išryškėjo XIV amžiuje. Vis dėlto to laikotarpio aktai pirmiausia gynė valdovo ir ribojo valstiečių teises į gamtos turtus. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, naujos aplinkos apsaugos teisės aktų sistemos pagrindu tapo 1992 m. Aplinkos apsaugos įstatymas. 1997 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas, kuriame didesnis dėmesys gyvūnų gerovei ir apsaugai nebuvo skirtas. Didelę reikšmę gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje turėjo 2012 m. Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo priėmimas.

---

⁷² R. Ragulskytė-Markovienė, *Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais* (Vilnius: Eugrimas, 2005), p. 135-136.

⁷³ „Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.403130>.

2. PROBLEMATIŠKIAUSIOS GYVŪNŲ GEROVĖS IR APSAUGOS SRITYS

2.1. Benamių gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos

1987 m. Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos pateikia benamio gyvūno sąvoką. *Benamis gyvūnas* – namuose laikomas gyvūnas, kuris neturi namų, arba yra už savininko ar turėtojo namų valdos ribų ir savininko ar laikytojo nėra kontroliuojamas ar tiesiogiai prižiūrimas⁷⁴. LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatyme įtvirtintos dvi siauresnės sąvokos: *bepriežiūris gyvūnas* ir *bešeimininkis gyvūnas*. *Bepriežiūris gyvūnas* – tai gyvūno laikytojo neprižiūrimas gyvūnas, kuris yra už gyvūno laikytojo valdomo gyvenamojo ar negyvenamojo pastato ar kitos teritorijos ribų. *Bešeimininkis gyvūnas* – gyvūnas, kuris neturi savininko ar jis nežinomas arba kurio savininkas atsisakė neperduodamas jo kitam savininkui⁷⁵. Šiame darbe toliau vartojama sąvoka „benamis gyvūnas“ bus vartojama plačiąja prasme, kaip ji yra vartojama Europos konvencijoje dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos, apimant tiek *bepriežiūrio*, tiek *bešeimininkio* gyvūno sąvokas.

Vis didėjantis benamių šunų ir kačių skaičius kelia rimtas visuomenės sveikatos (dėl pernešamų ligų), socialines ir ekonomines, gyvūnų gerovės problemas daugelyje Europos Sąjungos šalių. Nors benamių gyvūnų skaičius negali būti apskaičiuotas tiksliai, atlikti tyrimai rodo, kad benamių gyvūnų skaičius Europos Sąjungos valstybėse didėja⁷⁶. Viena pagrindinių šių problemų priežasčių yra nepakankama teisinė bazė. Nėra jokių Europos Sąjungos reglamentų ar direktyvų, reglamentuojančių benamių gyvūnų kontrolę. Vienintelė tarptautinė sutartis, kurioje minimi naminiai gyvūnai yra 1987 m. Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos, kurios vienas iš tikslų yra sumažinti benamių gyvūnų skaičių „įstatymų leidybos ir (arba) administracinėmis priemonėmis, nesukeliant bereikalingo skausmo, kančios ar nepakeliamos būsenos“⁷⁷.

2006 m. Pasaulinė gyvūnų sveikatos organizacija pripažino, kad svarbu pateikti šalims patarimus apie humaniškus benamių gyvūnų populiacijos kontrolės metodus. 2009 m. buvo priimtas naujasis Sausumos gyvūnų sveikatos kodekso 7.7 skyrius „Dėl benamių šunų populiacijos kontrolės“ (kodeksas priimtas Pasaulinės gyvūnų sveikatos organizacijos 1968 m. ir nustato gyvūnų sveikatos ir gerovės gerinimo tarptautinius standartus)⁷⁸. Kodekse įvardinti pagrindiniai benamių šunų populiacijos mažinimo principai: 1. Atsakingas šunų savininkų elgesys gali ženkliai sumažinti benamių šunų ir jų pernešamų ligų skaičių; 2. kadangi šunų ekologija tiesiogiai susijusi su žmogaus

⁷⁴ „Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos“, žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.230381>.

⁷⁵ „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424?jfwid=-2y4hgpplz>.

⁷⁶ „Stray dog and cat laws and enforcement in Czech Republic and in Italy“, žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d., <http://old.iss.it/publ/anna/2012/1/48197.pdf>.

⁷⁷ „1987 m. lapkričio 13 d. Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.230381>.

⁷⁸ „Terrestrial Animal Health Code“, The World Organisation for Animal Health, žiūrėta 2018 m. gegužės 20 d., <http://www.oie.int/standard-setting/terrestrial-code/>.

veikla, efektyvi benamių gyvūnų skaičiaus kontrolė neatsiejama nuo paties žmogaus elgesio pasikeitimo⁷⁹. Taigi čia aiškiai pripažįstama, kad benamių šunų skaičius ypatingai priklauso nuo šunų šeiminių elgesio.

Pagrindinės benamių gyvūnų kontrolės priemonės pagal Sausumos gyvūnų sveikatos kodeksą⁸⁰ yra šios:

1. Savininkų švietimas ir teisinių priemonių savininkams taikymas, siekiant padidinti savininkų atsakomybę. Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacijos vadovė B. Kymantaitė mano, kad pagrindinė priežastis, dėl kurios gyvūnai patenka į prieglaudas, yra jų savininkų neatsakingumas. Didelis benamių gyvūnų skaičius lėmė tai, kad visos gyvūnų prieglaudos Lietuvoje yra perpildytos. B. Kymantienė mano, kad „jei kiekvienas žmogus nors kartą užsuktų į prieglaudą ir pamatytų, kaip visa tai atrodo, jose paliktų gyvūnų skaičius būtų gerokai mažesnis“⁸¹. Čia pastebima viena iš problemų – nepakankamas visuomenės švietimas minėtais aktualiais klausimais. Visuomenė turi būti plačiai informuojama apie tai, kad atvežus gyvūną į prieglaudą, nėra padaromas „geras darbas“. Priešingai buvimas prieglaudoje sukelia didelį stresą gyvūnui, kas gali sukelti daug gyvūno elgsenos ir mitybos sutrikimų⁸².

Visuomenės švietimas, anot VšĮ „Gyvūnų gerovės iniciatyvos“ atstovės Aušrinės Stočkutės, yra veiksmingiausia benamių gyvūnų skaičiaus mažinimo priemonė. Stebint užsienio šalių praktikos pavyzdžius, lengva įsitikinti, kad šviečiant visuomenę galima pasiekti puikių rezultatų. Pavyzdžiui, Šveicarija priėmė neeilinius teisės aktus: nuo 2007 m. pradžios iš visų šunų savininkų bus reikalaujama baigti praktinius ir teorinius atsakingų šunų šeiminių mokymus⁸³. Tokių mokymų nauda yra neabejotina, nes Šveicarijoje benamių šunų skaičius ženkliai mažėja⁸⁴. Švietimas turėtų tapti bendru nevyriausybinių ir vyriausybinių organizacijų darbu. Deja šiuo metu Lietuvoje trūksta vientiso švietimo šiuo klausimu, iniciatyvos iš valstybės institucijų ir glaudesnio bendradarbiavimo tarp vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų⁸⁵.

---

⁷⁹ Terrestrial animal health code Volume 1, Twentieth edition, 2011, The World Organisation for Animal Health, žiūrėta 2018 m. gegužės 20 d., <https://www.oie.int/doc/ged/D10905.PDF>.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ „Brigita Kymantienė: „Gyvūnų prieglaudų turėtų nebelikti“, 15min.lt, žiūrėta 2018 m. gegužės 20 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/brigita-kymantaite-gyvunu-prieglaudu-turetu-nebelikti-1036-1049436>.

⁸² „Brigita Kymantienė: „Gyvūnų prieglaudų turėtų nebelikti“, 15min.lt, žiūrėta 2018 m. lapkričio 20 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/brigita-kymantaite-gyvunu-prieglaudu-turetu-nebelikti-1036-1049436>.

⁸³ „L. Tasker, Stray Animal Control Practices (Europe)“. London: World Society for the Protection of Animals, 2007, <http://www.stray-afp.org/nl/wp-content/uploads/2012/09/WSPA-RSPCA-International-stray-control-practices-in-Europe-2006-2007.pdf>.

⁸⁴ „Brigita Kymantienė: „Gyvūnų prieglaudų turėtų nebelikti“, 15min.lt, žiūrėta 2018 m. lapkričio 20 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/brigita-kymantaite-gyvunu-prieglaudu-turetu-nebelikti-1036-1049436>.

⁸⁵ „Kiek gyvūną vis dar laikysime tik gyvūnu?“, Bernardinai.lt, žiūrėta 2018 m. gegužės 20 d., <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2017-10-04-kiek-gyvuna-vis-dar-laikysime-tik-gyvunu/164498>.

2. Gyvūnų registracija ir identifikavimas. Šunų registravimas ir identifikavimas yra pagrindinis šunų populiacijos kontrolės elementas. Į čia vartojamą sąvoką taip pat gali patekti ir savininkų ir veisėjų licencijavimas. Plačiau apie šią priemonę bus rašoma kitame darbo poskyryje.

3. Dauginimosi kontrolė. Ši kontrolė reikalauja tiesioginės veterinarijos gydytojo intervencijos kiekvienu individualiu atveju. Dauginimosi kontrolės priemonės yra šios: chirurginė sterilizacija, cheminė sterilizacija, cheminė kontracepcija, patelių izoliaciją nuo nesterilizuotų patinų.

Gyvūnų laikymo Lietuvos miestuose ir rajonuose taisyklėse, kurias tvirtina savivaldybių administracijų vadovai, įtvirtinta Bešeimininkių kačių populiacijos mažinimo (reguliavimo) programa, kurios etapai yra: bešeimininkių kačių šėrimas, kad būtų pasirengta jų sugavimui; bešeimininkių kačių sugavimas, skiepijimas nuo pasiutligės, sterilizavimas, kastravimas (atlieka tik veterinarijos gydytojai), paleidimas toje teritorijoje, kurioje jos buvo sugautos. Paskiepyta, sterilizuota ar kastruota katė prieš paleidimą turi būti pažymėta nukerpant vienos ausies kaušelio trečdalį⁸⁶.

Vis dėlto gyvūnų gerovės specialistų teigimu, kastracija negali būti tokia pat veiksminga kaip gyvūnų ženklinimas ir registravimas. Kastracija yra svarbi priemonė, tačiau tai intervencinė, brangi ir didelės infrastruktūros reikalaujanti operacija, todėl atlikti nemokamos kastracijos akcijas visose kaimiškose vietovėse nebūtų įmanoma, o savo lėšomis gyventojai visų gyvūnų taip pat nekastruotų⁸⁷. Kastracija padeda tam tikroje vietoje sustabdyti naujai atsirandančių gyvūnų jauniklių skaičių, tačiau tai nesumažina benamių suaugusių gyvūnų skaičiaus, nepadeda augintiniams grįžti namo ir nėra niekaip susiję su pasiutligės kontrole. Todėl privalomasis gyvūnų ženklinimas ir registracija išlieka prioritetine priemone⁸⁸.

4. Gaudymas. Už benamių gyvūnų gaudymą ir jų savininkų paiešką atsako kompetentinga institucija. Gyvūnų gaudymas, transportavimas ir laikymas turi būti vykdomi humaniškai, naudojant kuo mažesnę jėgą. Metalinių gaudymo priemonių be minkštų apsaugos detalių naudojimas yra draudžiamas.

5. Gyvūnų gaudymo, gražinimo šeiminkui, perdavimo naujam šeiminkui ir paleidimo į laisvę ypatumai. Kompetentinga institucija turi nustatyti minimalias normas gyvūnų globai. Turi būti prieinama galimybė užtikrinti gyvūnų globą iki tol, kol bus surasti jų šeiminkai, arba bus gautas teigiamas pasiutligės rezultatas. Kodeksas nustato, kad prieš atiduodant gyvūną

---

⁸⁶ „Gyvūnų laikymo Kauno mieste taisyklės, patvirtintos Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2015 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. A-2094“, Kauno miesto savivaldybės administracija, <http://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/8/2015/07/GYV%C5%AAN%C5%B2-LAIKIMO-KAUNO-MIESTE-TAISYKL%C4%96S.pdf>.

⁸⁷ „Gyvūnų globėjai sveikina iniciatyvą privalomai ženklinti augintinius“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. sausio 15 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/gyvunu-globejai-sveikina-iniciatyva-privalomai-zenklinti-augintinius/>.

⁸⁸ „Vien augintinių sterilizacija ir kastracija nesumažins gyvūnų prieglaudose skaičiaus“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. sausio 19 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/vien-tik-augintiniu-sterilizacija-ir-kastracija-nesumazins-gyvunu-prieglaudose-skaiciaus/>.

naujam šeiminkui, būtina įvertinti naujo šeiminko asmenybės bruožus ir nustatyti, ar jam tinka siūlomas gyvūnas. Tam tikrais atvejais sugauti šunys, suleidus skiepus ir atlikus sterilizaciją gali būti paleidžiami atgal į laisvę, jei tam neprieštarauja vietos gyventojai. Tačiau toks sprendimas gali būti priimtas ne visada, nes kai kuriose valstybėse tai gali būti laikoma įstatymo pažeidimu.

6. Aplinkos kontrolė. Reikia imtis priemonių, neleidžiančių benamiams šunims gauti maistą tokiose vietose kaip skerdyklos ar gamyklos. Šios vietos turi būti aprūpintos atliekų konteneriais, į kuriuos negali patekti benamiai gyvūnai.

7. Eutanazija. Taikant eutanaziją, reikia vadovautis Sausumos gyvūnų sveikatos kodekso principais, teikiant pirmumą paprasčiausiems ir greičiausiems būdams, kurie sumažina gyvūno baimę ir kančias iki minimalių⁸⁹. Plačiau apie šią priemonę bus rašoma kitame darbo poskyryje.

Lietuvoje benamių gyvūnų problema taip pat yra aktuali. Pavyzdžiui, pagal Kauno regiono gyvūnų globos namų Nuaras pateikiamą statistiką nors 2017 ir 2018 metais į prieglaudą pateko mažiau gyvūnų, nei 2016 metais, tačiau vis dėlto šis skaičius išlieka labai didelis. Ypatingą nerimą kelia tai, kad tikrajam šeiminkui grąžinama vos 10 procentų į prieglaudą patekusių gyvūnų. O įvertinus tai, kad 2018 metais į prieglaudą pateko iš viso 1320 gyvūnų, eutanazuotų ir kritusių gyvūnų skaičius (782 gyvūnai) atrodo itin didelis (žr. 1 priedą).

Gyvūnų laikymo Lietuvos miestuose ir rajonuose taisyklės, kurias tvirtina savivaldybės administracijos direktorius, nustato bešeimininkų ir bepriziūrių gyvūnų gaudymo, globos, karantinavimo ir utilizavimo tvarką. Tokiose taisyklėse nustatyta, kad bešeimininkius ir bepriziūrius gyvūnus gaudo, karantinuoja, globoja, atlieka jų eutanaziją ir juos utilizuoja gyvūnų globos ir kontrolės tarnyba, su kuria savivaldybė yra sudariusi tokių paslaugų sutartį⁹⁰. Tačiau kaip matyti iš aukščiau pateiktų statistinių duomenų, teisinis reglamentavimas nėra pakankamas, nes benamių gyvūnų skaičius nemažėja.

Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacijos (LGTAO) vadovė Brigita Kymantaitė įsitikinusi, kad gyvūnų skaičius prieglaudose sumažėtų, jei būtų įgyvendintos trys pagrindinės priemonės: gyvūnų ženklimas, kastracija ir žmonių edukacija. Jei visi gyvūnai būtų paženklinti, turėtų aiškią sistemą ir žinotume, iš kur yra kiekvienas priklydęs gyvūnas ir kam jis priklauso. LGTAO siekia, kad gyvūnų ženklimas būtų privalomas kiekvienam, tačiau kol kas Lietuvoje yra galimybė tik savanoriškai paženklinti šunį ar katę veterinarijos klinikoje už 15 Eur mokesį. B. Kymantienė skatina kastruoti gyvūnus augintinius, jei nėra atsakingai planuojama susilaukti gyvūno

---

⁸⁹ „Terrestrial animal health code Volume 1, Twentieth edition“, 2011, The World Organisation for Animal Health, <https://www.oie.int/doc/ged/D10905.PDF>.

⁹⁰ „Gyvūnų laikymo Kauno mieste taisyklės, patvirtintos Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2015 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. A-2094“, Kauno miesto savivaldybės administracija, <http://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/8/2015/07/GYV%C5%AAN%C5%B2-LAIKYMO-KAUNO-MIESTE-TAISYKL%C4%96S.pdf>.

palikuonių. LGTAO taip pat vykdo nemokamo kastravimo akcijas, tačiau jų nėra labai daug, nes jos yra labai brangios, o žmonės nėra linkę jas finansiškai remti. Taip pat yra būtina šviesti žmones, paaiškinti jiems, kokia didelė atsakomybė yra turėti augintinį, kiek laiko ir lėšų tam reikės skirti, kad negalima bet kada panorėjus jį nuvežti į prieglaudą⁹¹.

2.1.1. Privalomas gyvūnų augintinių ženklimas ir registravimas

LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas ir LR Žemės ūkio ministro patvirtintos Gyvūnų augintinių ženklavimo ir registravimo taisyklės numato, kad kitam savininkui perduodami, o taip pat iš Lietuvos teritorijos išvežami ir į ją įvežami, šunys, katės ir šėškai, turi būti ženklinami mikroschema ir registruojami Gyvūnų augintinių registre. Kiti šunys, katės ir šėškai gali būti ženklinami ir registruojami savanoriškai⁹². Įstatyme nurodyti būtent šie gyvūnai (katės, šėškai, šunys), nes būtent šie gyvūnai yra imlūs pasiutligei⁹³. 2019 m. sausio 1 d. Lietuvoje yra 85.358 registruoti gyvūnai augintiniai, iš jų 61.267 šunys, 23.765 katės ir 326 šėškai. Turint omenyje, kad Lietuvoje yra apie du milijonai šunų ir kačių⁹⁴, registruoti yra tik 4 procentai. Daugiausia gyvūnai augintiniai yra registruojami didžiuosiuose Lietuvos miestuose⁹⁵. Politikų siūlymai įvesti privalomą gyvūnų augintinių ženklimą ir registraciją nesulaukdavo pritarimo. Dar 2012 m. buvo priimtos įstatymo pataisos, pagal kurias nuo 2016 m. sausio 1 d. visi šunys, katės ir šėškai privalo būti ženklinami mikroschemomis ir registruojami Gyvūnų augintinių registre, tačiau 2016 metų vasarą privalomos registracijos ir ženklavimo atsisakyta, nes esą tai sukėlė nereikalingą įtampą tarp gyventojų, kurių didžioji dalis yra tam nepasirengusi⁹⁶.

Siekiant išsiaiškinti, kaip benamių gyvūnų populiaciją kontroliuoja skirtingos šalys, 2007 metais buvo atliktas didelis tyrimas, kuriame dalyvavo 31 Europos valstybė. Tyrimo metu buvo

⁹¹ „Brigita Kymantienė: „Gyvūnų prieglaudų turėtų nebelikti“, 15min.lt, žiūrėta 2019 m. sausio 19 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/brigita-kymantaite-gyvunu-prieglaudu-turetu-nebelikti-1036-1049436>.

⁹² „Gyvūnų augintinių ženklavimo ir registravimo taisyklės, patvirtintos LR Žemės ūkio ministro 2015 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 3D-959 (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2017 m. kovo 9 d. įsakymo Nr. 3D-162 redakcija)“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1c927a80ae7011e59010bea026bdb259/eJIXGFmHkO>.

⁹³ „Kodėl pasisakome už privalomą augintinių ženklimą?“, VšĮ Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., <http://www.gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/kodel-pasisakome-uz-privaloma-augintiniu-zenklinima/>.

⁹⁴ „Seimo nariai: augintinių ženklimas būtinas neatidėliojant“, Gyvūnų gerovės iniciatyvos, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., <https://ggi.lt/seimo-nariai-augintiniu-zenklinimas-butinas-neatideliuojant/>.

⁹⁵ Gyvūnų augintinių apskaitos registro 2018 m. ataskaita, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., https://www.vic.lt/gpsas-apskaita/wp-content/uploads/sites/6/2019/02/2018m_GAR_metine_ataskaita_201901.pdf.

⁹⁶ „Valstietis“ siūlo privalomą naminių gyvūnų registraciją ir ženklimą“, 15min, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/valstietis-siulo-privaloma-naminiu-gyvunu-registracija-ir-zenklinima-1036-928192>.

padaryta svarbi išvada, kad valstybėse, kuriose privalomasis šunų ženklimas praktikoje veikia tinkamai, tai tapo pagrindinė priežastis, dėl kurios sumažėjo benamių šunų skaičius⁹⁷

Pavyzdžiui, Italijoje jau 1991 metų įstatymas įtvirtino šunų registro kūrimą vietiniu lygmeniu, o visi šunys turėjo būti paženklinami tatuiruotėmis. Nuo 2003 m. šunų identifikavimui turi būti naudojamos tik mikroschemos. Kačių identifikavimas ir registravimas kai kuriais atvejais yra privalomas: kai katės yra komercinės veiklos objektas, kai sugautos ir sterilizuojamos kačių kolonijos, Europos paso išdavimui⁹⁸. Privalomas identifikavimas ir registravimas Italijoje yra nemokamas, kai jis atliekamas valstybinėje veterinarijos klinikoje. Įvedus šiuos identifikavimo reikalavimus, per keturis metus kai kuriose rajonuose (pvz., Peskaros rajone) benamių gyvūnų skaičius sumažėjo net 50 procentų⁹⁹.

Gyvūnų identifikavimas ir registravimas taip pat padeda kovoti su pagrindine benamių gyvūnų populiacijos didėjimo priežastimi – gyvūnų šeiminių neatsakingumu. Manoma, kad identifikavus ir paženklinus gyvūną, keičiasi šeiminių požiūris į jį: tai yra ne šiaip gyvūnas, kurį galima palikti gatvėje, tai yra *jo asmeninis* gyvūnas, už kurį jis yra atsakingas. Puikus to pavyzdys yra Šveicarija, kur identifikavimas ir registravimas ženkliai sumažino benamių gyvūnų skaičių¹⁰⁰. Be to, pasimetęs gyvūnas bus galima grąžinti jo šeiminiui, identifikavus jį pagal mikroschemą. Pastebima, kad šiuo metu paženklintas gyvūnas gali būti grąžintas jo šeiminiui jau tą pačią dieną, kai neženklinti gyvūnai laikomi globos namuose ilgą laiką ir gali taip ir negrįžti pas savo tikrąjį šeiminių. Taip pat bus galima nustatyti ir patraukti atsakomybėn gyvūno šeiminių už netinkamą ar žiaurų elgesį su gyvūnu arba už gyvūno padarytą žalą aplinkiniams.

Kita teigiama gyvūno ženklimo ir registracijos reikšmė – registruojami taip pat ir duomenys apie gyvūno skiepimą nuo pasiutligės, todėl gyvūnui įkandus žmogui, bus aišku, ar žmogus turi skiepytis nuo pasiutligės. Kasmet pasaulyje nuo pasiutligės vis dar miršta 55 tūkst. žmonių ir milijonai gyvūnų. Daugumą žmonių mirčių lemia užsikrėtusio šuns įkandimas. Lietuvoje per paskutinius 40 metų nuo pasiutligės mirė 10 žmonių. Kasmet daugiau nei 5000 žmonių Lietuvoje nukenčia nuo naminių gyvūnų įkandimų, tačiau šis skaičius apima tik užregistruotus atvejus. Apie 40

---

⁹⁷ „L. Tasker, Stray Animal Control Practices (Europe)“. London: World Society for the Protection of Animals, 2007, <http://www.stray-afp.org/nl/wp-content/uploads/2012/09/WSPA-RSPCA-International-stray-control-practices-in-Europe-2006-2007.pdf>.

⁹⁸ „Matassa Rosalba, The protection of cats under Italian law and the population management“, Ministero della Salute, Bruxelles, 2014, http://www.vier-pfoten.eu/files/EPO/Materials_conf/Stray_Animal_Workshop_10.04/rosalba_matassa.ppt.

⁹⁹ „Stray dog and cat laws and enforcement in Czech Republic and in Italy“, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., <http://old.iss.it/publ/anna/2012/1/48197.pdf>.

¹⁰⁰ „Brigita Kymantienė: „Gyvūnų prieglaudų turėtų nebelikti“, 15min.lt, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/brigita-kymantaite-gyvunu-prieglaudu-turetu-nebelikti-1036-1049436>.

proc. atvejų nėra galimybės patikrinti, ar žmogui įkandęs gyvūnas yra skiepytas, todėl žmogus būna priverstas skiepytis nuo pasiutligės¹⁰¹.

Seimo nario Kęstučio Mažeikos nuomone, viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių privalomo ženklavimo ir registracijos įteisinimas iki šiol neįvyko, yra siūlymas gyvūnų ženklimą ir registraciją atlikti gyventojų lėšomis. Dėl šios priežasties K. Mažeika su kitais Seimo nariais parengė ir 2018 m. lapkričio 6 d. įregistravo LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektą, kuriame numatyta, kad nuo 2020 m. sausio 1 d. šunys privalo būti ženklinami mikroschemomis ir registruojami Gyvūnų augintinių registre, o nuo 2021 m. sausio 1 d. privalomai turi būti registruojami ne tik šunys, bet ir katės¹⁰². Siūloma, kad per pereinamąjį laikotarpį 2019 metais visi šunys bus ženklinami valstybės lėšomis, o 2020 metais dar ir katės, todėl gyventojams rūpesčių nekils, ir kaštus padengs specialiai numatytas valstybinis finansavimas¹⁰³.

Privalomas gyvūnų ženklavimas ir registracija galioja daugelyje užsienio valstybių, tokiose kaip Švedija, Estija, Danija, Olandija, Belgija, Liuksemburgas, Prancūzija, Vengrija, Rumunija, Slovėnija, Austrija, Kroatija, Graikija, Italija, Portugalija, Latvija, Anglija, Airija, Velsas, Škotija¹⁰⁴. Be abejo, apie gyvūnų ženklavimo būtinybę ir naudą būtina šviesti visuomenę.

2.1.2. Eutanazijos atlikimas sveikiems benamiams gyvūnams

Europos konvencijoje dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos eutanazija (arba kitaip Konvencijoje vadinama numariniu) gali būti taikoma, siekiant sumažinti benamių gyvūnų skaičių, tačiau tai turi būti daroma pagal Konvencijoje nustatytus principus:

1) numarinti namuose laikomus gyvūnus gali tik veterinarijos gydytojas ar jo prižiūrimas kompetentingas asmuo, išskyrus atvejus, kai neatidėliotai būtina nutraukti gyvūno kančias, o veterinarijos gydytojo ar kito kompetentingo asmens pagalba nėra galima, arba kitais valstybės teisės aktuose numatytais ypatingais atvejais;

2) bet kuriuo atveju numarinama taip, kad gyvūnas kuo mažiau fiziškai ir psichiškai kentėtų;

3) pasirenkamas toks numaravimo būdas, išskyrus ypatingus atvejus, kuris: a) sukeltų greitą sąmonės netekimą ir mirtį, arba b) prasidėtų stipriu bendros nejautos sukėlimu ir baigtusi etapu, sukeliančiu galutinę ir tikrą mirtį;

---

¹⁰¹ „Kodėl pasisakome už privalomą augintinių ženklimą?“, VšĮ Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., <http://www.gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/kodel-pasisakome-uz-privaloma-augintiniu-zenklinima/>.

¹⁰² „Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo Nr. VIII-500 3 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, 2018-11-06, reg. Nr. XIII P-1688(2), <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/efe470a0e1c611e8837ffe0af51aef46?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=a5b134c1-6d63-4601-ac10-9c91a01a2083>.

¹⁰³ „Seimo narys K. Mažeika augintinius siūlo ženklinti privalomai“, 15min, žiūrėta 2019 m. vasario 15 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/seimo-narys-k-mazeika-augintinius-siulo-zenklinti-privalomai-1036-1054636>.

¹⁰⁴ „Seimo nariai: augintinių ženklavimas būtinas neatidėliojant“, Gyvūnų gerovės iniciatyvos, žiūrėta 2019 m. vasario 15 d., <https://ggi.lt/seimo-nariai-augintiniu-zenklinimas-butinas-neatideliuojant/>.

4) prieš pašalindamas negyvą gyvūną, už jo numarinimą atsakingas asmuo turi įsitikinti, kad gyvūnas yra negyvas;

5) draudžiami šie numarinimo būdai: a) skandinimas ir kiti dusinimo būdai, jei jie nesukelia stiprios bendros nejautros, kuri baigtųsi etapu, sukeliančiu galutinę ir tikrą mirtį; b) bet kurios nuodingos medžiagos ar narkotiko naudojimas, jei jų dozė ir vartojimas negali būti kontroliuojamas, kad sukeltų greitą sąmonės netekimą ir mirtį, arba prasidėtų stipriu bendros nejautros sukėlimu ir baigtųsi etapu, sukeliančiu galutinę ir tikrą mirtį; c) numarinimas elektros srove, nebent prieš tai sukeliama bendra nejautra¹⁰⁵.

Sausumos gyvūnų sveikatos kodekse kaip viena iš benamių šunų kontrolės priemonių nurodyta eutanazija. Kodekse pažymėta, kad eutanazija, taikoma kaip vienintelė kontrolės priemonė, praranda savo efektyvumą, todėl ji turi būti taikoma komplekse su kitomis priemonėmis. Taikant eutanaziją, pirmumas teikiamas paprasčiausiems ir greičiausiems būdams, kurie sumažina baimę ir kančias iki minimalių. Eutanaziją turi atlikti tik patyrę profesionalai. Kodekse yra aprašyti cheminiai ir mechaniniai eutanazijos metodai. Prie kiekvieno metodo yra nurodyti jo ypatumai, įtaka gyvūno gerovei ir būdai ją pagerinti, eutanaziją atliekančio asmens saugumo užtikrinimo būdai, neigiamos ir teigiamos metodo pusės¹⁰⁶.

Išsivysčiusiose šalyse gyvūnų prieglaudose esančių šunų ir kačių eutanazija yra pagrindinė sveikų gyvūnų mirties priežastis¹⁰⁷. Tačiau kai kurios valstybės arba atskiri gyvūnų globos namai laikosi „nežudymo“ (angl. „no-kill“) politikos, kas reiškia, kad sveikiems gyvūnams eutanazija nėra taikoma¹⁰⁸. Seniausia pasaulyje gyvūnų „nežudymo“ tradicija yra Indijoje. Ši tradicija buvo įtvirtinta oficialiu teisės aktu 1994 m.¹⁰⁹.

Italijoje eutanazijos klausimas jau buvo sureguliuotas 1991 m. įstatymo *Dėl naminių gyvūnų ir benamių šunų populiacijų prevencijos*, kuris uždraudė atlikti eutanaziją benamiams šunims ir katėms, išskyrus atvejus, kai gyvūnas serga neišgydoma liga arba gresiančio realaus pavojaus atveju. Nustatyta, kad sugautas benamis gyvūnas bus laikomas prieglaudoje visą gyvenimą iki savo natūralios mirties arba naujo šeimnininko suradimo. Gyvūno išlaikymo išlaidas apmoka vietos savivaldos institucija. Dėl šios priežasties gyvūnų globos namų įsteigimas tapo investuotojams patraukli veikla. Įprastai gyvūnų globos namams vieno šuns išlaikymui per parą yra skiriami 3 eurai,

¹⁰⁵ „1987 m. lapkričio 13 d. Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos“, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.230381>.

¹⁰⁶ „Terrestrial animal health code Volume 1, Twentieth edition“, 2011, The World Organisation for Animal Health, <https://www.oie.int/doc/ged/D10905.PDF>.

¹⁰⁷ „Rand J., Lancaster E., Inwood G., etc., Strategies to Reduce the Euthanasia of Impounded Dogs and Cats Used by Councils in Victoria, Australia“, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6070790/>.

¹⁰⁸ „No kill 101: a primer on no kill animal control sheltering for public officials“, No Kill Advocacy Center, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., https://www.nokilladvocacycenter.org/uploads/4/8/6/2/48624081/no_kill_101.pdf.

¹⁰⁹ „Kur dėsimė kablelį: žudyti negalima gyventi“, VšĮ „Vyšnių sodas“, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.facebook.com/vsivysniusodas/photos/a.1121205704635930/1598165880273241/?type=1&theater>.

taigi kai kurie globos namai, laikantys daugiau nei 1000 šunų, gali gauti apie vieną milijoną eurų lėšų per metus¹¹⁰.

2007 m. atlikto tyrimo „Benamių gyvūnų kontrolės praktika“ metu nustatyta, kad tik trijų valstybių iš tyrime dalyvavusių 31 Europos valstybės (10 proc.) teisės aktai draudė atlikti eutanaziją sveikiems benamiams gyvūnams. Dešimtyje valstybių teisės aktai leido atlikti eutanaziją sveikiems gyvūnams tik praėjus tam tikram teisės aktų nustatytam terminui, per kurį ieškomas gyvūno šeiminkas arba naujasis šeiminkas. Vidutiniškai toks terminas trunka 12 dienų (nuo 3 iki 60 dienų)¹¹¹.

2015 m. po ilgos gyvūnų gerovės organizacijų kovos Madrido parlamentas patvirtino įstatymą, draudžiantį atlikti eutanaziją sveikiems benamiams gyvūnams. Iki šio įstatymo priėmimo savivaldybių įgalioti pareigūnai galėjo atlikti eutanaziją sveikiems benamiams šunims ir katėms, jei per dešimt dienų jų niekas neatsiėmė iš prieglaudos, tokiu būdu nuo 2004 iki 2015 metų Madrido regione buvo atlikta eutanazija 30.000 sveikų šunų¹¹².

Atlikti tyrimai rodo, kad eutanazija, kaip benamių gyvūnų skaičiaus mažinimo priemonė, yra neefektyvi, nes šalina tik problemos pasekmes, o ne priežastis¹¹³. Be to, eutanazijos taikymas yra žymiai daugiau sąnaudų reikalaujanti priemonė, nei kitos galimos priemonės. Čia vertėtų vertinti ir medicininių priemonių kainą ir ją atliekančio asmens darbo užmokestį, gyvūno palaikų transportavimą, utilizavimą ir kitų būtinų veiksmų kainą¹¹⁴. Dėl šių priežasčių kai kurios valstybės akcentuoja kitų priemonių naudojimą, taip sumažinant eutanazijos taikymo atvejus sveikiems benamiams gyvūnams. Barselonoje Ispanijoje, siekiant sumažinti benamių gyvūnų skaičių, didelis dėmesys skiriamas tokioms priemonėms kaip gyvūnų globos skatinimas bei gyvūnų šeiminkų švietimas. Atlikti tyrimai parodė, kad dėl šių taikomų priemonių eutanazijos atlikimas benamiams gyvūnams sumažėjo nuo 83,4 proc. (1993 m.) iki 47,2 proc. (2001 m.)¹¹⁵.

Net 74 proc. Australijos Viktorijos valstijos miestų pasiekė „nulinės eutanazijos“ lygį, t. y. eutanazija čia atliekama mažiau nei 10 proc. benamių gyvūnų. Benamių gyvūnų skaičius čia sėkmingai yra mažinamas kitomis priemonėmis. Visų pirma, čia įteisintas privalomas gyvūnų

---

¹¹⁰ „Stray dog and cat laws and enforcement in Czech Republic and in Italy“, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <http://old.iss.it/publ/anna/2012/1/48197.pdf>

¹¹¹ „L. Tasker, Stray Animal Control Practices (Europe)“. London: World Society for the Protection of Animals, 2007, <http://www.stray-afp.org/nl/wp-content/uploads/2012/09/WSPA-RSPCA-International-stray-control-practices-in-Europe-2006-2007.pdf>.

¹¹² „No kill policy for Madrid animal shelters under new pet welfare law“, The Local Europe AB, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.thelocal.es/20151111/madrid-approves-no-kill-law-at-animal-shelters>.

¹¹³ „Ortega-Pacheco A., Jiménez-Coello M., Debate For and Against Euthanasia in the Control of Dog Populations“, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.intechopen.com/books/euthanasia-the-good-death-controversy-in-humans-and-animals/debate-for-and-against-euthanasia-in-the-control-of-dog-populations#B12>.

¹¹⁴ „No kill 101: a primer on no kill animal control sheltering for public officials“, No Kill Advocacy Center, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., https://www.nokilladvocacycenter.org/uploads/4/8/6/2/48624081/no_kill_101.pdf.

¹¹⁵ „Ortega-Pacheco A., Jiménez-Coello M., Debate For and Against Euthanasia in the Control of Dog Populations“, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.intechopen.com/books/euthanasia-the-good-death-controversy-in-humans-and-animals/debate-for-and-against-euthanasia-in-the-control-of-dog-populations#B12>.

ženklimas ir registracija, dėl ko tikriesiems šeiminkams yra grąžinama net apie 85 proc. benamių gyvūnų. Dažniausiai gatvėje rastas gyvūnas net nepatenka į gyvūnų prieglaudą, nes pareigūnai, nuskaityę gyvūno mikroschemą, turi teisę gyvūną tiesiogiai grąžinti šeiminkui. 2013-2017 m. kai kuriose savivaldybėse dėl privalomos gyvūnų registracijos ir ženklavimo įteisinto eutanazijos taikymas sveikiems šunims sumažėjo iki 55 proc. ir daugiau kaip 90 proc. sveikoms katėms¹¹⁶.

Be to, nustatyta, kad eutanazijos atlikimas sveikiems gyvūnams sukelia didelį stresą jų atliekantiems specialistams. 2005 m. buvo atliktas tyrimas, kurio metu buvo apklausti 148 veterinarijos gydytojai ir slaugytojai bei gyvūnų prieglaudų darbuotojai, atliekantys eutanaziją gyvūnams. Tyrimo metu nustatyta, kad eutanazijos atlikimas sveikiems gyvūnams sukelia jų atliekantiems žmonėms simptomus, būdingus potrauminio streso sindromui¹¹⁷ – tai yra emocinis sutrikimas, kuris atsiranda kaip organizmo reakcija į labai didelę psichinę traumą, tipiški simptomai yra įkyrus ir pasikartojantis stresą sukėlusio įvykio išgyvenimas prisiminimuose, sapnuose arba košmaruose, atsiskyrimas nuo kitų žmonių, padidėjęs dirglumas, sustiprėjęs baimingumas ir nemiga, nerimas bei depresija, neretai kyla ir suicidinės mintys¹¹⁸. Tokius pačius rezultatus patvirtina ir kiti atlikti tyrimai^{119 120}.

Pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus eutanazija gali būti atlikta sveikiems gyvūnams. Pagal LR Gyvūnų geroves ir apsaugos įstatymą gyvūnų nugaišinimas, naudojant tik veterinarinius vaistus, nėra laikomas žiauriu elgesiu su gyvūnais ir jų kankinimu¹²¹. Didelis benamių gyvūnų skaičius ir perpildyti gyvūnų globos namai lemia tai, kad praėjus teisės aktų nustatytam laikotarpiui, per kurį yra ieškomas gyvūno šeiminkas arba naujasis šeiminkas, gyvūnas gali būti eutanazuojamas, nes į jo vietą reikia priimti kitą benamį gyvūną. Laikotarpio trukmę nustato savivaldybės. Pavyzdžiui, Šiauliuose nustatytas 10 dienų laikotarpis¹²², o Vilniuje ir Kaune – 14

¹¹⁶ „Rand J., Lancaster E., Inwood G., etc., Strategies to Reduce the Euthanasia of Impounded Dogs and Cats Used by Councils in Victoria, Australia“, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6070790/>.

¹¹⁷ „Rohlf V., Bennett P., Perpetration-induced Traumatic Stress in Persons Who Euthanize Nonhuman Animals in Surgeries, Animal Shelters, and Laboratories“, Society & Animals, Vol 13, No 3, 2005. <https://www.animalsandsociety.org/human-animal-studies/society-and-animals-journal/articles-on-animal-sheltering/perpetration-induced-traumatic-stress-in-persons-who-euthanize-nonhuman-animals/>.

¹¹⁸ „Evaldas Kazlauskas, Trauminių ir stresinių sutrikimų psichodiagnostika“, 8-oji kasmetinė Vilniaus traumų psichologijos konferencija „Psichologo susitikimas su kliento traumine patirtimi“ 2017 m. spalio 27 d., Vilniaus universitetas, <https://www.fsf.vu.lt/dokumentai/PTC/Kazlauskas.VTPK.2017.pdf>.

¹¹⁹ „Reeve C.L., Rogelberg S.G., Spitzmüller C., etc. The caring-killing paradox: Euthanasia-related strain among animal-shelter workers“, 2005, <https://pdfs.semanticscholar.org/eeb2/66338c50c787821a21ac547943882354b5e9.pdf>.

¹²⁰ „Benjamin E., Baran MA., Joseph A., etc. Euthanasia-related strain and coping strategies in animal shelter employees“, Journal of the American Veterinary Medical Association July 1, 2009, Vol. 235, No. 1, Pages 83-88, <https://avmajournals.avma.org/doi/abs/10.2460/javma.235.1.83>.

¹²¹ „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas.“ TAR, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.

¹²² „Gyvūnų laikymo Šiaulių rajono savivaldybės gyvenamosiose vietovėse taisyklės, patvirtintos Šiaulių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2013 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. A-919 (3.1)“, https://www.kursenai-ku.lt/uploads/dokumentai/Sunys_kates/gyvunu%20laikymo%20taisykles1.pdf.

dienų¹²³ ¹²⁴. Akivaizdu, kad neženklinto ir neregistruoto gyvūno tikrojo šeiminko paieškos gali užtrukti ilgiau nei 14 parų.

Nors beveik visos gyvūnų globos ir kontrolės tarnybos, su kuriomis Lietuvos miestų ir rajonų savivaldybės yra sudariusios paslaugų teikimo sutartis, viešai nurodo, kad sveikiems gyvūnams jos netaiko eutanazijos, vis dėlto vis didėjantis benamių gyvūnų skaičius, perpildyti globos namai ir neretai informaciniuose leidiniuose pasirodantys straipsniai bei žmonių komentarai, leidžia abejoti tokios viešai pateikiamos informacijos patikimumu.

Eutanazijos atlikimas sveikiems benamiams gyvūnams yra didelė moralinė problema. Teisinis gyvūnų gerovės užtikrinimas, suteikiant gyvūnams vis daugiau teisių, plinta visame pasaulyje¹²⁵. Jei pripažįstama, kad gyvūnai yra juslios būtybės, tai reiškia, kad gyvūnai sugeba jausti fizinį skausmą, jausti teigiamas ir neigiamas emocijas, suvokti juos supančią aplinką. Tokiu būdu eutanazijos atlikimas sveikiems benamiams gyvūnams, kaip ir gyvūnų žudymas, turi būti vertinamas kaip nehumaniškas žiaurus elgesys, kuris sukelia teisinės pasekmės. Dėl šių priežasčių turi būti siekiama sumažinti eutanazijos atlikimo sveikiems benamiams gyvūnams atvejus iki nulio, teikiant pirmenybę kitoms efektyvesnėms benamių gyvūnų skaičiaus mažinimo priemonėms.

Apibendrinant, atkreiptinas dėmesys, kad benamių gyvūnų skaičiaus didėjimas yra didelė problema viso pasaulio mastu. Atliktais skaičiavimais pasaulyje 223 milijonai šunų turi šeiminkus ir net 480 milijonai šunų yra benamiai¹²⁶. Ir šie skaičiai nuolat didėja. Lietuvoje ši problema taip pat išlieka itin aktuali. Gyvūnų globos namai nepajėgia suteikti visiems benamiams gyvūnams tinkamą globą, nes jie jau yra perpildyti. Dėl šių priežasčių būtina mažinti benamių gyvūnų skaičių. Gyvūnų gerovės specialistai sutaria, kad pagrindinės priemonės, kurios gali sumažinti benamių gyvūnų skaičių, yra gyvūnų ženklavimas ir registravimas, kastracija, ir visuomenės švietimas. Tą patvirtina daugybė atliktų tyrimų visame pasaulyje. Visos šios priemonės turi būti įtvirtintos veiksmingais teisės aktais, o jas įgyvendinti bendradarbiavimo pagrindais turi vyriausybės institucijos, NVO, savivaldybių įstaigos, veterinarijos specialistai. Kitų valstybių teigiama patirtis rodo, kad gyvūnų ženklavimas ir registravimas yra efektyviausia priemonė, todėl ją būtina įtvirtinti Lietuvoje įstatyminiu lygmeniu. Pažymėtina, kad Lietuvoje teisės aktų leidžiama sveikų gyvūnų eutanazija nėra

---

¹²³ „Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės, patvirtintos Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2013 m. rugsėjo 18 d. įsakymu Nr. 30-2001 (2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. 30-3963 redakcija)“, <https://vilnius.lt/vaktai/GetFile.aspx?DocId=7e0398e6-7fc4-4e55-9050-af23e6eaa6bf>.

¹²⁴ „Gyvūnų laikymo Kauno mieste taisyklės, patvirtintos Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2015 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. A-2094“, <http://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/8/2015/07/GYV%C5%AAN%C5%B2-LAIKYMO-KAUNO-MIESTE-TAISYKL%C4%96S.pdf>.

¹²⁵ „Briuselio parlamentas pripažino gyvūnus gebančiais jausti emocijas“, VšĮ „Gyvūnų gerovės iniciatyvos“, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://ggi.lt/briuselio-parlamentas-pripazino-gyvunus-gebanciais-jausti-emocijas/>.

¹²⁶ „Statistics on dogs“, The CAROdog project, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://www.carodog.eu/statistics-on-cats-and-dogs/>.

efektyvi benamių gyvūnų skaičiaus mažinimo priemonė, kelianti moralines problemas ir svarias abejones dėl gyvūnų gerovės ir apsaugos principų (ne)pažeidimo. Įvertinus specialistų nuomones ir tyrimų rezultatus, siekiant sumažinti benamių gyvūnų skaičių, pirmenybė turi būti teikiama kitoms efektyvesnėms priemonėms, mažinant eutanazijos atlikimo sveikiems benamiams gyvūnams atvejus iki nulio.

2.2. Cirkė naudojamų gyvūnų gerovės ir apsaugos pažeidimai

Per pastaruosius 22 metus Europos Sąjungos cirkuose įvyko 305 su gyvūnais susiję incidentai, kurių metu 86 žmonės buvo sužeisti ir 11 žmonių žuvo. Taigi kasmet Europos Sąjungos valstybių cirkuose įvyksta vidutiniškai 15 su gyvūnais susijusių incidentų. Šis skaičius kelia ypatingą susirūpinimą, turint omenyje, kad Europoje yra tik 300 cirkų, kuriuose naudojami laukiniai gyvūnai¹²⁷.

Europos veterinarijos specialistų federacija, 2015 m. atlikusi tyrimą, pateikė išvadą, kad cirkuose laukiniams gyvūnams negali būti suteiktos tinkamos fiziologinės, psichinės ir socialinės sąlygos, o tai kelia rimtą pavojų jų gerovei. Gyvūnų gerovės organizacijos Europos Sąjungos šalyse vienijantis aljansas „Eurogroup for Animals“ 2015 m. paskelbė pareiškimą, kurį pasirašė 28 mokslininkai, atlikę išsamius laukinės gamtos tyrimus. Pareiškime nurodyta, kad gyvūnų naudojimas cirkuose pažeidžia jų gerovę dėl šių pagrindinių priežasčių: 1) ribota erdvė, kurioje laikomi gyvūnai, 2) gyvūnų atskyrimas nuo motinos, 3) ribota gyvūnų socialinė sąveika su kitais gyvūnais, 4) dažnos kelionės, 5) dresiravimas ir pasirodymai. Be to, neseniai parengtoje Velso vyriausybės ataskaitoje, kuri apibendrina daugiau kaip tūkstantį mokslinių tyrimų, pateikta išvada, kad naudojant gyvūnus cirkuose yra pažeidžiamos visos penkios gyvūnų laisvės, įtvirtintos 2000 m. Visuotinėje deklaracijoje dėl gyvūnų gerovės (žr. plačiau šio darbo 1.1. skyrių)¹²⁸.

Be to, nauji tyrimai rodo, kad gyvūnų naudojimas viešoms pramogoms neturi jokios edukacinės vertės. Priešingai tai gali turėti neigiamą įtaką visuomenės, ypač vaikų, suvokimui apie laukinius gyvūnus. Tokia išvada padaryta deklaracijoje, kurią pasirašė 100 Italijos psichologų. Viena iš deklaraciją pasirašiusių psichologų Annamaria Manzoni teigia, kad tokio tipo pasirodymai su laukiniais gyvūnais gali pažeisti normalų vaikų empatijos vystymąsi, iššaukdami džiaugsmo ir

---

¹²⁷ „Siekiant visuomenės saugumo ES cirkuose siūlo uždrausti gyvūnus“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/siekiant-visuomenes-saugumo-es-cirkuose-siulo-uzdrausti-gyvunus/>.

¹²⁸ „Wild animals in EU circuses. Problems, risks and solutions“, Eurogroup for Animals, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., http://www.eurogroupforanimals.org/wp-content/uploads/E4A-Circus_Report-Digital-OK-v2.pdf?utm_source=PDF&utm_campaign=CircusReport.

linksmumo atsakus, žiūrint į gyvūnus, kurie elgiasi nenatūraliai, jaučia diskomfortą ir yra baudžiami¹²⁹.

2017 m. atlikęs tyrimą, kurio metu buvo vertinami Europos cirkai ir laukinių gyvūnų juose naudojimas, aljansas „Eurogroup for Animals“ padarė išvadą, kad laukiniai gyvūnai patenka į cirkus, juos atskyrus nuo motinų, o po to uždaromi ir (arba) surakinami grandinėmis ir priversti stovėti valandų valandas mažose patalpose traukiniuose ar sunkvežimiuose. Jie verčiami atlikti veiksmus, kurie niekada nebūtų atliekami jų natūralioje aplinkoje¹³⁰.

Šiuo metu 21 Europos Sąjungos valstybė priėmė apribojimus dėl laukinių gyvūnų naudojimo cirkuose, tačiau tik 14 valstybių galioja visiškas draudimas (žr. 2 priedą). Praktika rodo, kad cirkai iš apribojimus taikančių valstybių tiesiog gali būti perkelti į kitas valstybes, kuriose apribojimų nėra¹³¹. Europos Sąjungoje nėra teisės aktų, reglamentuojančių cirkus ir gyvūnų gerovę juose. Tačiau cirkai turi atitikti 1996 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 338/97 Dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą; 1992 m. liepos 13 d. Tarybos direktyvą 92/65/EEB, nustatančią gyvūnų sveikatos reikalavimus, reglamentuojančius prekybą Bendrijoje gyvūnais; 2005 m. spalio 21 d. Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1739/2005, nustatantį gyvūnų sveikatos reikalavimus cirko gyvūnų judėjimui tarp valstybių narių¹³².

Minėtas Komisijos reglamentas Nr. 1739/2005 įtvirtina cirko sąvoką: „cirkas“ – tai keliaujanti paroda arba kilnojamas žvėrynas, kuriame yra vienas arba daugiau gyvūnų. Reglamentas nustato, kad cirkas turi būti registruojamas, cirke turi būti naudojamas gyvūnų registracijos ir cirko judėjimo žurnalas, visi cirko gyvūnai turi turėti pasus. Tačiau šiame reglamente nėra aptariami gyvūnų gerovės ir sveikatos užtikrinimo klausimai¹³³.

Lietuvoje taip pat buvo atvejų, kai nelaisvėje laikomi gyvūnai sužaloja žmones, kartais ir mirtinai. 2008 m. iš cirko pabėgusi meška sužalojo cirko sargę. Moteris patyrė sunkius kūno sužalojimus. Tais pačiais metais Lietuvos zoologijos sode avijautis užpuolė ir mirtinai subadė prižiūrėtoją. 2017 m. iš Joniškio rajone esančios kavinės aptvaro pabėgo meška¹³⁴. Be to, Lietuvos

---

¹²⁹ „Siekiant visuomenės saugumo ES cirkuose siūlo uždrausti gyvūnus“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/siekiant-visuomenes-saugumo-es-cirkuose-siulo-uzdrausti-gyvunus/>.

¹³⁰ „Wild animals in EU circuses. Problems, risks and solutions“, Eurogroup for Animals, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., http://www.eurogroupforanimals.org/wp-content/uploads/E4A-Circus_Report-Digital-OK-v2.pdf?utm_source=PDF&utm_campaign=CircusReport.

¹³¹ „Siekiant visuomenės saugumo ES cirkuose siūlo uždrausti gyvūnus“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/siekiant-visuomenes-saugumo-es-cirkuose-siulo-uzdrausti-gyvunus/>.

¹³² *Ibid.*

¹³³ 2005 m. spalio 21 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1739/2005, nustatantis gyvūnų sveikatos reikalavimus cirko gyvūnų judėjimui tarp valstybių narių, EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32005R1739>.

¹³⁴ „Siekiant visuomenės saugumo ES cirkuose siūlo uždrausti gyvūnus“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 14 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/siekiant-visuomenes-saugumo-es-cirkuose-siulo-uzdrausti-gyvunus/>.

žiniasklaidoje ne kartą pasirodydavo pranešimai apie cirkuose kankinamus gyvūnus. 2018 m. žiūrovus sukrėtė išsekusi ir stebėtinai liekna meška, bandanti atlikti triukus. Toks vaizdas privertė apsiverkti ne vieną pasirodymą mačiusį vaiką. Pasirodymo vaizdo įrašas išplito internete ir sukėlė didelį žmonių pasipiktinimą¹³⁵. Tais pačiais metais Lietuvos cirke mirė vos 6 mėnesių meškutė, kas irgi sukėlė daug diskusijų dėl netinkamų gyvūnams sąlygų cirkuose¹³⁶. 2017 m. Lietuvos gyventojus sukrėtė vaizdai, pamatyti Lietuvoje viešėjusiuose Čekijos ir Ukrainos cirkuose¹³⁷. Po tokių įvykių vis garsiau prakalbama apie draudimo naudoti gyvūnus cirkuose įteisinimą Lietuvoje, tačiau iki šiol tokio draudimo Lietuvoje nėra.

Vis dėlto Seimo nariai Linas Balsys ir Dovilė Šakalienė užregistravo Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektą, kuriuo siūloma nustatyti, kad laukinių gyvūnų naudojimas cirko veiklai yra laikomas žiauriu elgesiu su gyvūnais, jų kankinimu¹³⁸. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte Seimo nariai nurodė, kad dresuojant, kontroliuojant cirko gyvūnus dažnai prieš juos naudojamas smurtas, keliaujančiuose cirkuose gyvūnai vežami iš vienos vietos į kitą tūkstančius kilometrų. Šių kelionių metu gyvūnai laikomi uždaryti vilkikų priekabose, kur neįmanoma užtikrinti jų prigimtinių poreikių. Atvykus į naują vietą, gyvūnai ir toliau laikomi uždaryti. Laukiniams gyvūnams gyvenant jų prigimčiai prieštaraujančiose sąlygose, daugumai jų dėl nuolat patiriamos streso dažnai pasireiškia psichiniai sutrikimai, jų elgesys tampa neprognozuojamas, ilgainiui gyvūnas išprotėja: bėgioja narve pirmyn atgal, siūbuoja į šonus, nuolat linkčioja ir supa galvą¹³⁹.

Apibendrinant galima padaryti vienareikšmišką išvadą, kad gyvūnų naudojimas cirkuose pažeidžia pagrindinius gyvūnų gerovės ir apsaugos principus. Tą patvirtina daugybė atliktų mokslinių tyrimų, kurių metu nustatyta, kad cirkuose naudojami gyvūnai dažniausiai yra per anksti atskiriami nuo motinų, yra laikomi nepatogioje padėtyje labai mažoje erdvėje, verčiami atlikti įvairius sudėtingus veiksmus, kurių jie neatlieka savo natūralioje aplinkoje. Be to, gyvūnų naudojimas cirkuose yra pavojingas žmonių sveikatai ir gyvybei: labai dažnai cirko gyvūnai sužeidžia ir mirtinai sužaloja cirko darbuotojus ir lankytojus, įskaitant vaikus. Tokių situacijų yra buvę ir Lietuvoje. Psichologai pripažįsta, kad gyvūnų pasirodymai cirkuose gali neigiamai paveikti visuomenės

---

¹³⁵ „Iš cirko pasirodymo vaikai išėjo verkdami: nufilmavo, kaip žiauriai elgiamasi su gyvūnais“, Delfi.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://www.delfi.lt/letena/gyvunu-teises/is-cirko-pasirodymo-vaikai-isejo-verkdami-nufilmavo-kaip-ziauriai-elgiamasi-su-gyvunais.d?id=78623229>.

¹³⁶ „VIP“ cirkas skęsta toliau: mirė karjerą vos tik pradėjusi meškutė“, Kauno diena, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <http://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/vip-cirkas-skesta-toliau-neseniai-mire-tik-karjera-pradejusi-meskute-873799>.

¹³⁷ „Už cirko uždangos – gyvūnų kančios“, Sekundė, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://naujienos.alfa.lt/leidinys/sekunde/uz-cirko-uzdangos-gyvunu-kancios/>.

¹³⁸ „Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo Nr. VIII-500 4 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, 2017-05-10, reg. Nr. XIIIIP-689, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/99369040358211e79f4996496b137f39?jfwid=-12itnfrjxh>.

¹³⁹ „Aiškinamasis raštas dėl Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo Nr. VIII-500 4 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“, 2017-05-10, dok. Nr. XIIIIP-689, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/be175430358211e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=17&searchModelUUID=28c1d8e2-cd17-4129-8b66-d0898de74ce2>.

suvokimą apie gyvūnus, gali pažeisti normalų vaikų empatijos vystymąsi. Viešai deklaruojama, kad gyvūnai yra dresuojami „pyrago“, o ne „botago“ principu, tai yra skatinant juos skanėtais. Vis dėlto žymūs pasaulio cirko artistai pripažįsta, kad geriausiai gyvūną galima išdresuoti, taikant tiek „pyrago“, tiek „botago“ principus: duoti skanėstą ir sukelti skausmą. Tokie dresūros metodai yra taikomi cirkuose iki šiol¹⁴⁰. Šiuo metu 21 Europos Sąjungos valstybė taiko tam tikrus apribojimus gyvūnų naudojimui cirkuose, tačiau tik 4 draudžia visų gyvūnų naudojimą cirkuose ir tik 10 – laukinių gyvūnų. Atsižvelgiant į nurodytus argumentus bei mokslinių tyrimų rezultatus, darytina išvada, kad būtina įstatyminiu lygmeniu uždrausti visų gyvūnų naudojimą cirkuose.

2.3. Ritualinio skerdimo teisinio reguliavimo problemos

2014 m. rugsėjo 23 d. LR gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatyme esantis veiksmy, kurie nelaikomi žiauriu elgesiu su gyvūnais ir jų kankinimu, sąrašas buvo papildytas nauju punktu: „12) ūkinių gyvūnų skerdimas, prieš tai jų neapsvaiginus, religinėms apeigoms atlikti būtinais metodais, jeigu šie gyvūnai skerdžiami skerdykloje.“ Toks sprendimas sukėlė didelį Lietuvos ir užsienio valstybių gyvūnų gerovės organizacijų pasipiktiną. Lietuvos Gyvūnų teisių apsaugos organizacija dėl šių įstatymo pataisų pateikė skundą Europos Komisijai. Skundas kol kas nėra išnagrinėtas¹⁴¹.

1979 m. Europos konvencijoje dėl skerdžiamų gyvūnų apsaugos įtvirtinta nuostata, kad gyvūnai prireikus fiksuojami prieš pat skerdimą ir tinkamu būdu apsvaiginami, išskyrus skerdimą laikantis ritualinių apeigų, tačiau užtikrinant, kad taip skerdžiant ar žudant gyvūnus būtų išvengta nereikalingo skausmo ar kančių¹⁴². 2009 m. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1099/2009 dėl žudomų gyvūnų apsaugos sukonkretino, kad šalys narės gali atlikti neapsvaigintų gyvūnų skerdimą pagal religines apeigas, tačiau tai galima daryti užtikrinant tam tikro lygio kiekvienos valstybės narės subsidiarumą, kas reiškia, kad ritualinis skerdimas gali būti atliekamas vietinių religinių bendruomenių apeigoms, bet ne mėsos eksporto į kitas valstybes vykdymui. Reglamento nuostatos taikomos tik toms šalims, kuriose gyvena labai daug atitinkamų religinių bendruomenių (pavyzdžiui, musulmonų ar žydų) kaip Belgijoje, ar Prancūzijoje¹⁴³. Tuo tarpu Lietuvoje žydų bendruomenę sudaro tik apie 3000 žydų, bendruomenės atstovų teigimu tik trečdalis jų vartoja košerinę mėsą, todėl Lietuvos religinių bendruomenių poreikiai gali būti visiškai patenkinti, importuojant tokią mėsą į Lietuvą iš kitų valstybių¹⁴⁴. Reglamente taip pat akcentuojama, kad gyvūnų gerovė – tai Bendrijos

¹⁴⁰ „Konclager 21 veka. Kak v cirke dressiruyut zhivotnyh“, Anews, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <https://www.anews.com/p/84242589-konclager-21-veka-kak-v-cirke-dressiruyut-zhivotnyh/>.

¹⁴¹ „Europos Komisija spres dėl ritualinio skerdimo Lietuvoje teisėtumo“, Lietuvos Gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/europos-komisija-spres-del-ritualinio-skerdimo-lietuvoje-teisetumo/>.

¹⁴² „1979 m. Europos konvencija dėl skerdžiamų gyvūnų apsaugos“, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.228605>.

¹⁴³ „Pasiūlymas, vertas musulmonų milijonų“, Gynas.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <https://www.delfi.lt/gynas/gyvenimas/pasiulymas-vertas-musulmonu-milijonu.d?id=63091876>.

¹⁴⁴ „Kreipimasis dėl religinio skerdimo metodų draudimo, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija“, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/kreipimasis-del-religinio-skerdimo-metodu-draudimo/>.

vertybė, o skerdziamų gyvūnų apsauga – visuomenei svarbus klausimas¹⁴⁵. Gyvūnų gerovės organizacijos Europos Sąjungos šalyse vienijantis aljansas „Eurogroup for Animals“ mano, jog šis Lietuvos Respublikos Seimo sprendimas – „didžiulis žingsnis atgal gyvūnų gerovės srityje, žengtas netrukus po to, kai Lietuva kartu su kitomis penkiomis ES šalimis Europos Komisijai pranešė, kad jos teritorijoje joks ūkinis gyvūnas nebus skerdziamas prieš tai jo neapsvaiginus“¹⁴⁶.

Įstatymo, kuriuo buvo siūloma įteisinti ritualinį skerdimą, projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai „teigiamai, nes verslininkai turės galimybę eksportuoti ūkinius gyvūnus į trečiąsias šalis, kuriose yra numatyti tam tikri reikalavimai, susiję su ūkinių gyvūnų skerdimu neapsvaiginus“¹⁴⁷. Papildomai šio įstatymo projekto rengėjai paaiškino, kad toks projektas buvo inicijuojamas atsižvelgiant į mėsos perdirbimo asociacijų prašymus, kadangi tai atvertų galimybę Lietuvos ūkininkams, įmonėms, kurios užsiima eksportu, naujų rinkų atradimui¹⁴⁸. Taigi yra akivaizdu, kad priimtu įstatymo pakeitimu buvo siekiama ne patenkinti vietinių Lietuvos religinių bendruomenių poreikius, o gauti ekonominę naudą iš mėsos eksporto į trečiąsias šalis.

Svarbu trumpai paaiškinti religinio skerdimo ypatumus, kad būtų galima vertinti jo atitikimą gyvūnų gerovės ir apsaugos principams. musulmonų religiniai įsitikinimai leidžia valgyti tik *halal* būdu paskerstų gyvūnų mėsą. Šį jiems priimtą ritualinį skerdimą privalo atlikti pamaldus musulmonas, būtinai – vyras. Ritualinio skerdimo metu gyvuliui staigiu judesiu perrėžiamos kaklo arterijos, stemplė ir gerklė. Gyvūnas dar nuo 2 iki 4 minučių būna gyvas, kankinasi, patiria skausmą ir stresą, pradeda springti savo paties krauju. Tuo metu skerdikas meldžiasi Alachui. Šitaip paskerstų gyvūnų plaučių tyrimai rodo, kad jie yra uždusę dar ir nuo savo kraujo¹⁴⁹. Žydų religija leidžia valgyti tik *kašruto* būdu paskerstų gyvūnų mėsą (košerinę mėsą). Nesigilinant į religinius skirtumus, nes tai būtų nukrypimas nuo šio darbo temos, būtų galima paminėti, kad skerdimas *halal* ir *kašruto* būdu iš esmės yra panašus: gyvūnas nėra apsvaiginamas prieš skerdimą. Košerinė mėsa tuo pat metu yra laikoma *halal* mėsa, tačiau *halal* mėsa ne visada gali būti laikoma košerine¹⁵⁰.

---

¹⁴⁵ „2009 m. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1099/2009 dėl žuodžių gyvūnų apsaugos“, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32009R1099>.

¹⁴⁶ „Tarptautinės organizacijos pasibaisėjo Lietuvos Seimo sprendimu“, Gynas.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., https://www.delfi.lt/gynas/gyvenimas/tarptautines-organizacijos-pasibaisejo-lietuvos-seimo-sprendimu.d?id=65974164#ixzz3EmKeSJ1S#a_emb_144986091542550_15802.

¹⁴⁷ „Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 2, 4, 17 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, 2013-10-14, Nr. XIIP-1090, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.457559>.

¹⁴⁸ „Pasiūlymas, vertas musulmonų milijonų“, Gynas.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <https://www.delfi.lt/gynas/gyvenimas/pasiulymas-vertas-musulmonu-milijonu.d?id=63091876>.

¹⁴⁹ „Linus Balsys: Kodėl ritualinio skerdimo įteisinimas ūkininkų problemos neišspręs?“, 15min.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/linas-balsys-kodel-ritualinio-skerdimo-iteisinimas-ukininku-problemos-neisspres-18-456642>.

¹⁵⁰ „Chem otlichaetsia halyalnoe miaso ot koshernogo?“, The Village, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <https://www.the-village.ru/village/food/true-or-false-food/217889-chem-otlichaetsya-myaso-halyal-ot-koshernogo>.

Europos Sąjungos teisės aktai skersti gyvulius neapsvaiginus draudžia dėl to, kad tai, visų pirma, yra neetiška, nehumaniška ir laikoma žiauriu elgesiu su gyvūnais. Europos maisto saugos tarnybos atliktas tyrimas parodė, kad neapsvaiginti galvijai po kaklo ir kraujo arterijų perpjovimo gali vis dar būti sąmoningi iki 2 minučių, o kartais net iki 4 minučių. Europos veterinarijos gydytojų federacija pasisako prieš bet kokią skerdimą be apsvaiginimo, atsižvelgiant į sąmoningo gyvūno patiriamą skausmą ir kančias skerdimo metu¹⁵¹. Antra, mokslininkų teigimu, kankinant gyvulius, jų organizme stresas paskatina biocheminius procesus, kurie gadina mėsos kokybę¹⁵².

Gyvulių skerdimas be apsvaiginimo yra leidžiamas Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje, Belgijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Estijoje, tačiau tik kruopščiai apibrėžtais išimtiniais atvejais, kai tai yra būtina vietos religinių bendruomenių poreikiams patenkinti, o Estijoje, Austrijoje ir Latvijoje gyvuliai turi būti veiksmingai apsvaiginami tuoj pat po jų kaklo kraujagyslių atvėrimo. Nors Vokietijoje gyvena nemaža musulmonų bendruomenė, tačiau leidimas tradiciniam skerdimui be apsvaiginimo yra išduodamas itin retai, tik griežtai įstatyme apibrėžtais išimtiniais atvejais¹⁵³.

Pasaulio sveikatos organizacijos savo studijoje yra pateikusi įžvalgas, jog vis daugiau musulmonų religijų išpažinėjų neprieštaruoja, kad galvijai, avys, paukščiai prieš skerdimą būtų apsvaiginti elektros šoku, kuris veikia tik galvą, bet nepasiekia širdies, ir gyvūnas dėl to nejaučia skausmo, tačiau po apsvaiginimo išlieka gyvas. Tokį būdą mėsos eksportui į musulmoniškas šalis naudoja Naujoji Zelandija, tam tikri apsvaiginimo būdai (apsvaiginimu negalima sukelti gyvūni mirties ar traumos) *halal* produkcijos ruošime naudojami ir Malaizijoje¹⁵⁴. Viena didžiausių galvijų ir mėsos į musulmonų šalis eksportuotojų Australija 2012-2013 m. į Viduriniuosius Rytus eksportavo mėsos už beveik 700 mln. Australijos dolerių, tačiau 99 proc. šios mėsos buvo gauta iš gyvūnų, paskerstų po apsvaiginimo. Danijai priimant ritualinį skerdimą neapsvaiginus draudžiantį įstatymą, Islamo kultūros centro Kopenhagoje dvasinis vadovas nurodė, jog Danijos islamo lyderiai jau prieš kelis metus išleido religinį dekretą, sakantį, kad gyvūnas, paskerstas prieš tai jį apsvaiginus, Danijoje buvo ir bus laikomas paskerstu *halal* būdu¹⁵⁵.

Gyvūnų gerovės organizacijų ir mėsos vartotojų pasipiktinimą taip pat sukėlė ir tai, kad vartotojų, kurie nenori valgyti be apsvaiginimo paskerstų galvijų mėsą, teisės nėra tinkamai užtikrintos. Čia svarbu paminėti, kad minėtos musulmonų ir žydų religinės nuostatos leidžia jiems

---

¹⁵¹ „Kreipimasis dėl religinio skerdimo metodų draudimo“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/kreipimasis-del-religinio-skerdimo-metodu-draudimo/>.

¹⁵² „Linus Balsys: Kodėl ritualinio skerdimo įteisinimas ūkininkų problemos neišspręs?“, 15min.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/linas-balsys-kodel-ritualinio-skerdimo-iteisinimas-ukininku-problemos-neisspres-18-456642>.

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ „Linus Balsys: Kodėl ritualinio skerdimo įteisinimas ūkininkų problemos neišspręs?“, 15min.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/linas-balsys-kodel-ritualinio-skerdimo-iteisinimas-ukininku-problemos-neisspres-18-456642>.

¹⁵⁵ „Kas mėgaujasi skerdimu neapsvaiginus?“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/kas-megaujasi-skerdimu-neapsvaiginus/>.

valgyti tik tam tikras be apsvaiginimo paskerstų gyvulių kūno dalis. Likusios kūno dalys patenka į bendrą rinką. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu patvirtintame Ritualinio skerdimu, kontrolės, mėsos apskaitos, ženklavimo ir realizavimo tvarkos apraše nustatyta, kad taikant ritualinio skerdimu metodus, paskerstų gyvūnų mėsa, išskyrus mėsos gaminius, tiekiami Lietuvos Respublikos rinkai, turi būti paženklinta papildoma nuoroda: „Skersta neapsvaiginus“. Ženklinant mėsos gaminius, kurių sudėtyje yra daugiau kaip 50 proc. po ritualinio skerdimu gautos mėsos, turi būti pateikta papildoma nuoroda: „Sudėtyje yra skerstu neapsvaiginus gyvūnų mėsos“¹⁵⁶.

Lietuvos vartotojų organizacijų aljanso vadovė Eglė Kybartienė mano, kad „reikalavimas ženklinti tik tuos mėsos produktus, kurių sudėtyje bus daugiau kaip 50 proc. ritualinio skerdimu metu pagamintos mėsos, pažeidžia teisę į laisvą pasirinkimą atsižvelgiant į moralines nuostatas ir asmeninį tikėjimą, o tokią laisvę numato Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“¹⁵⁷. Vytauto Didžiojo universiteto sociologės Mildos Ališauskienės nuomone „kaip genetiškai modifikuotų organizmų atveju, ant bet kurio mėsos produkto, pagaminto ritualinio skerdimu būdu, turėtų būti žymima, kad gaminyje yra arba gali būti šio produkto dalių“¹⁵⁸.

Apibendrinant, darytina išvada, kad LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nuostata, pagal kurią ūkinių gyvūnų skerdimas, prieš tai jų neapsvaiginus, religinėms apeigoms atlikti būtiniais metodais nelaikomas žiauriu elgesiu su gyvūnais ir jų kankinimu, prieštarauja Europos konvencijai dėl skerdžiamų gyvūnų apsaugos ir Tarybos reglamentui (EB) Nr. 1099/2009 dėl žudomų gyvūnų apsaugos, todėl turi būti naikintina. Atliktų tyrimų rezultatai parodė, kad paskersti be apsvaiginimo gyvuliai patiria labai dideles kančias, be to tokiu būdu paskerstų gyvulių mėsos kokybė yra blogesnė. Teisės aktų reikalavimai ženklinti tik tuos mėsos gaminius, kurių sudėtyje yra daugiau kaip 50 proc. po ritualinio skerdimu gautos mėsos, pažeidžia vartotojų pasirinkimo laisvę, atsižvelgiant į jų moralinius ir religinius įsitikinimus.

---

¹⁵⁶ „Ritualinio skerdimu, kontrolės, mėsos apskaitos, ženklavimo ir realizavimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 3D-1008“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/a496e6c0906f11e48028e9b85331c55d/transcript>.

¹⁵⁷ „Baiminasi, kad ant stalo gali atsidurti ritualiniu būdu paskersto gyvulio mėsa“, Gynas.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <https://www.delfi.lt/gynas/gyvenimas/baiminasi-kad-ant-stalo-gali-atsidurti-ritualiniu-budu-paskersto-gyvulio-mesa.d?id=66938316>.

¹⁵⁸ *Ibid.*

3. ŽIAURUS ELGESYS SU GYVŪNAIS

Lietuvoje kasmet yra registruojama apie 80 nusikalstamų veikų, kvalifikuotų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnį – žiaurus elgesys su gyvūnu, jo kankinimas, kai dėl to gyvūnas žuvo arba buvo suluošintas, ir šis skaičius jau kelis metus nemažėja¹⁵⁹. Be to, Lietuvos Respublikos pirmos instancijos teismuose 2017 m. buvo gauta 117 bylų dėl administracinių nusižengimų, susijusių su žemės ūkiu, veterinarijos veikla ir gyvūnų globa (į šį skaičių patenka ir bylos dėl žiauraus elgesio su gyvūnais)¹⁶⁰, o 2018 metais tokių bylų buvo gauta 122¹⁶¹. Tiek oficialūs statistiniai duomenys, tiek žiniasklaidos ir gyvūnų gerovės organizacijų viešinami žiauraus elgesio su gyvūnais atvejai leidžia teigti, kad žiaurus elgesys su gyvūnais yra itin aktuali problema.

3.1. Žiauraus elgesio su gyvūnais ir jų kankinimo sąvokos

LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas draudžia žiauriai elgtis su gyvūnais ir juos kankinti, bet kokiomis priemonėmis tiesiogiai ar netiesiogiai propaguoti ir skatinti žiaurų elgesį su gyvūnais, jų kankinimą, kurstyti smurtą prieš gyvūnus. Už žiaurų elgesį su gyvūnais ir gyvūnų kankinimą asmenys traukiami administracinėn ar baudžiamojon atsakomybėn¹⁶². Tačiau nors ir nustato atsakomybę, nei Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (toliau – ANK), nei Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – BK) nepateikia žiauraus elgesio su gyvūnais sąvokos. Tiesa, LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas pateikia veiksmų, laikomų žiauriu elgesiu su gyvūnais, jų kankinimu, nebaigtinį sąrašą:

- 1) sąmoningas gyvūnų padarymas bešeimininkiais ar beprižiūriais;
- 2) veterinarinės pagalbos nesuteikimas, kai gyvūnams tokia pagalba būtina;
- 3) gąsdinimas, sužeidimas ar nužudymas, išskyrus teisės aktuose numatytus atvejus;
- 4) gyvūnų naudojimas taikiniams;
- 5) gyvūnų kovų ar kovų su gyvūnais organizavimas, gyvūnų treniravimas kovoms;
- 6) zoofiliniai veiksmai su gyvūnais;
- 7) gyvūnų skerdimas jų neapsvaiginus, išskyrus teisės aktuose numatytus atvejus;
- 8) gyvūnų operavimas jų nenuskausminus, išskyrus teisės aktuose numatytus atvejus;

¹⁵⁹ „Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje“, Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2019 m. kovo 15 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6804&datasource=19404.

¹⁶⁰ „2017 m. Administracinių teisės pažeidimų/administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo ataskaita“, Nacionalinė teismų administracija, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d., <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2018/02/administracines.xlsx>.

¹⁶¹ „2018 m. Administracinių teisės pažeidimų/administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo ataskaita“, Nacionalinė teismų administracija, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d., <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2019/02/administracines.xlsx>.

¹⁶² „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. sausio 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.

9) veterinarinės procedūros, siekiant pakeisti gyvūnų išvaizdą ar gyvūnų fiziologines funkcijas, pažeidžiant gyvūnų kūno dalių, minkštųjų audinių ar kaulų struktūrą, išskyrus gyvūnų kastravimą ir kitus teisės aktuose numatytus atvejus arba veterinarines procedūras, atliekamas veterinarijos gydytojo sprendimu dėl gyvūno sveikatos;

10) gyvūnų galimybes stimuliuojančių medžiagų, didinančių gyvūnų produktyvumą, darbingumą, sportinius rezultatus, naudojimas, išskyrus teisės aktuose leidžiamų medžiagų naudojimą ar kitus teisės aktuose numatytus atvejus;

11) sveikatai žalingų ar erzinančių cheminių medžiagų bei kitų priemonių ir įrenginių, sukeliančių baimę, stresą, kančias ar žalingas pasekmes jų sveikatai ir gerovei, naudojimas;

12) gyvūnų mokymas ir dresavimas, sukeliant jiems skausmą ir baimę, naudojant dirbtinai žalojančias ar skausmą, kančią sukeliančias priemones;

13) gyvūnų agresijos kitų gyvūnų ar žmonių atžvilgiu skatinimas dresuojant gyvūnus, išskyrus tarnybiniais tikslais naudojamų gyvūnų dresavimą;

14) gyvūnų veisimas, sukeliantis žalingas pasekmes gyvūnų sveikatai ir gerovei;

15) gyvūnų laikymas jų rūšies, amžiaus, fiziologijos ir elgsenos neatitinkančiomis teisės aktuose nustatytomis sąlygomis;

16) netinkamų, žalingų gyvūnų laikymo, priežiūros ar darbo įrenginių taikymas gyvūnams;

17) nepakankamas gyvūnų šėrimas ar girdymas;

18) poilsio laiko gyvūnams nesuteikimas, atsižvelgiant į jų fiziologinius poreikius;

19) gyvūnų naudojimas kitiems gyvūnams šerti, išskyrus atvejus, kai šiuos gyvūnus būtina šerti gyvūnais pagal gyvūnų biologiją ir jų neįmanoma šerti kitaip (visais atvejais gyvūnų augintinių naudojimas gyvūnams šerti draudžiamas);

20) gyvūnų vežimas, pažeidžiant gyvūnų gerovę vežimo metu reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus;

21) gyvūnų naudojimas reklamai, filmavimui, fotografavimui, parodose ir kituose renginiuose, jeigu dėl to gyvūnams sukeliama skausmas, baimė, kančia, gyvūnai verčiami pranokti jų įgimtus gebėjimus ar yra luošinami;

22) laukinių gyvūnų, kurie buvo prižiūrimi žmogaus, paleidimas į laisvę, jeigu šie gyvūnai nebuvo tinkamai paruošti gyventi natūralioje aplinkoje;

23) gyvūno savininko ar laikytojo sutikimas atlikti 1–22 punktuose nurodytus veiksmus ar sąlygų atlikti tokius veiksmus sudarymas;

24) kiti veiksmai, sukeliantys gyvūnų žūtį, skausmą, kančią, pavojų gyvūnų sveikatai ar gyvybei, išskyrus teisės aktuose nustatytus atvejus¹⁶³.

---

¹⁶³ „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. sausio 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.

Be to, įstatymas pateikia baigtinį sąrašą veiksnių, nelaikomų žiauriu elgesiu su gyvūnais ir jų kankinimu:

- 1) akvakultūros gyvūnų gaudymas, vadovaujantis teisės aktų reikalavimais;
- 2) gyvūnų medžiojimas, vadovaujantis teisės aktų reikalavimais;
- 3) pagal su savivaldybės administracija suderintas kačių kastravimo programas laisvėje sugautų ir kastruotų bešeimininkių kačių paleidimas į laisvę;
- 4) gyvūnų kastravimas;
- 5) netyčinis gyvūno sužeidimas ar nužudymas;
- 6) gyvūnų nužudymas likviduojant gyvūnų užkrečiamąsias ligas, visuomenės sveikatos, gyvūnų sveikatos ir gerovės, aplinkos apsaugos tikslais, vadovaujantis teisės aktų reikalavimais;
- 7) gyvūnų nužudymas neatidėliotinais atvejais, kai būtina nutraukti sunkiai sužeisto gyvūno kančias;
- 8) kitų poveikio priemonių, pašalinančių grėsmę, taikymas gyvūnams ar jų nužudymas, kai gresia realus pavojus žmogui ar kitam gyvūnui;
- 9) gyvūnų nugaišinimas, naudojant tik veterinarinius vaistus, kiti nugaišinimo būdai yra draudžiami;
- 10) graužikų, kenksmingų vabzdžių ir erkių naikinimas jiems naikinti skirtais metodais ir priemonėmis;
- 11) bandymų su gyvūnais atlikimas, turint Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos išduotą leidimą;
- 12) ūkinių gyvūnų skerdimas, prieš tai jų neapsvaiginus, religinėms apeigoms atlikti būtiniais metodais, jeigu šie gyvūnai skerdžiami skerdykloje¹⁶⁴.

Verta paminėti, kad prieš tai galiojusiam 1997 m. Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme, kurį pakeitė šiuo metu galiojantis LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas, buvo įtvirtinta kenksmingo elgesio su gyvūnais sąvoka – tai gyvūno mušimas, tyčinis žalojimas, spardymas, užmušimas kankinant, erzinimas, gąsdinimas ar kitoks streso sukėlimas, vertimas pernelyg ilgai dirbti, pjudymas, peštynių organizavimas, veterinarinės pagalbos susirgusiam ar susižeidusiam gyvūnui nesuteikimas, transportavimas ar laikymas tai rūšiai nepalankiomis sąlygomis, operavimas nenuskausminus, zoofiliniai ir sadistiniai veiksmai, taip pat gyvūno savininko leidimas atlikti tiesiogiai kenksmingus gyvūnui veiksmus¹⁶⁵. Nors iš esmės čia yra taip pat nurodyti veiksmai, kurie laikomi žiauriu elgesiu su gyvūnu, o pati sąvoka (apibrėžimas) nepateikiama.

---

¹⁶⁴ „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. sausio 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.

¹⁶⁵ „1997 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8DDDD8D87491>.

Žodynuose sąvoka „žiaurus“ apibūdinama kaip negailestingas, nemaloningas, nežmoniškas, nežinantis apgailestavimo, užuojautos, pernelyg griežtas, rūstus, kankinantis, nepakeliamas, varginantis, nepakenčiamas, nepermaldujamas, atšiaurus¹⁶⁶. Mokslinėje literatūroje pateikiamos tokios žiaurus elgesio sąvokos, kaip visuomenės netoleruotiški veiksmai, kuriais išreiškiamas nepateisinamas negailestingumas ir savivalė, arba kaip veikimas ar neveikimas, sukeliantis nukentėjusiajam fizinį ar psichinį skausmą¹⁶⁷.

Žiaurus elgesio su gyvūnu ir kankinimo kaip atskirų veikų labai tiksliai atriboti neįmanoma, nes LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas šias dvi sąvokas pateikia kartu¹⁶⁸. LR Baudžiamojo kodekso komentare akcentuojama, kad žiaurus elgesys su gyvūnais ir jų kankinimas pasireiškia visuomenėje netoleruotiniais veiksmais, kuriais demonstruojamas nepateisinamas negailestingumas ir savivalė gyvūnų atžvilgiu. Abi veikos gali būti gyvūno mušimas, smauginimas, pakabinimas, galūnių sukinėjimas, atėmimas galimybės judėti, laikymas labai blogomis sąlygomis, marinimas badu, privertimas tenkinti iškreiptus žmogaus seksualinius poreikius, naudojimas jo sveikatai kenkiantiems sunkiems darbams, rizikingiems azartiniais žaidimams ir pan. Nagrinėjamas nusikaltimas gali būti tiek tęstiniai veiksmai, tiek ir vienkartinis poelgis, pavyzdžiui, veiksmas, kuriuo gyvūnui tiesiogiai atimama gyvybė arba jis suluošinamas¹⁶⁹.

Tam tikros sąvokos yra pateikiamos teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto apylinkės teismas nurodė, kad žiaurus elgesys su gyvūnais – tai žmogaus veiksmai, dėl kurių gyvūnas patiria skausmą, bereikalingą stresą, kančią ar žūtį¹⁷⁰. Kauno apygardos teismas išaiškino, kad gyvūno kankinimas yra vienas iš itin žiaurus nusikalstamo elgesio būdų, kai tam tikrą laiką trunka poveikis į kūną, sukeliantis dideles fizines kančias, todėl gyvūno kankinimas pirmiausia turi būti suprantamas, kaip itin žiaurus elgesys su gyvūnu, t. y. kankinimo atveju kaltininko elgesys su gyvūnu pagal veiksmų trukmę, apimtį, kryptingumą, naudojamus įrankius ir panašiai, neabejotinai turi viršyti visuomenėje suvokiamo paprasto žiaurus elgesio ribas¹⁷¹.

Apibendrinant, darytina išvada, kad žiaurus elgesio su gyvūnais ir jų kankinimo sąvokos yra labai plačios. Teisės aktai neapibrėžia šių sąvokų, tačiau pateikia sąrašą veiksmų, kurie laikomi žiauriu elgesiu su gyvūnais ir jų kankinimu. Šis sąrašas nėra baigtinis. Atriboti žiaurus elgesio ir

¹⁶⁶ „Tolkovyj slovar Dalja“, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d., <http://slovardalja.net/word.php?wordid=7985>.

¹⁶⁷ Grinevičiūtė K., „Žiaurus elgesio su vaiku samprata baudžiamojoje teisėje“, *Jurisprudencija* 11(113) (2008):107-113, <file:///C:/m%20dokumentai/MOKSLAI/Kita/MBD/Literatura/Ziaurus%20elgesys%20su%20vaikais%20Straipsnis%20Jurisprudencija.pdf>.

¹⁶⁸ Bereikienė, D., Bilius, M., Bučiūnas, G. ir kt. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antroji knyga* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2017), 847.

¹⁶⁹ Abramavičius, A., Aidukas, M., Aliukonienė, R. ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras, Specialioji dalis (213-330 straipsniai)* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010), 559-560.

¹⁷⁰ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-263-754/2014“, Liteko <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=aa53beea-9b14-448a-afcb-2cd00a6da1e0>.

¹⁷¹ „Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-612-317/2015“, [eteismai.lt, http://eteismai.lt/byla/141974359230973/1A-612-317/2015](http://eteismai.lt/byla/141974359230973/1A-612-317/2015).

kankinimo sąvokas yra sunku, nes LR Gyvūnų gerovės įstatyme šios sąvokos vartojamos kartu, neišskiriant, kokie veiksmai laikomi žiauriu elgesiu su gyvūnais, o kokie gyvūnų kankinimu. Išnagrinėjus moksliniuose leidiniuose ir teismų praktikoje pateikiamas sąvokas, galima teigti, kad žiaurus elgesys su gyvūnu yra visuomenėje netoleruoti žmogaus veiksmai, kuriais demonstruojamas nepateisinamas negailestingumas ir savivalė gyvūno atžvilgiu, ir dėl kurių gyvūnas patiria skausmą, kančią, stresą, sužalojimą ar žūtį; o gyvūno kankinimas yra žiauraus elgesio ribas viršijantys žmogaus veiksmai, kai tam tikrą laiką į gyvūno kūną trunka dideles fizines kančias sukeliantis poveikis. Taigi gyvūno kankinimas yra *itin* žiaurus elgesys su gyvūnu.

3.2. Teisinis atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais reglamentavimas

LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatyme įtvirtintas draudimas žiauriai elgtis su gyvūnais ir juos kankinti, bet kokiomis priemonėmis tiesiogiai ar netiesiogiai propaguoti ir skatinti žiaurų elgesį su gyvūnais, jų kankinimą, kurstyti smurtą prieš gyvūnus. Už žiaurų elgesį su gyvūnais ir gyvūnų kankinimą asmenys traukiami administracinėn ar baudžiamojon atsakomybėn¹⁷².

Administracinė atsakomybė už žiaurų elgesį su gyvūnais nustatyta Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 346 straipsnyje. Žiaurus elgesys su gyvūnu, gyvūno kankinimas užtraukia baudą nuo 50 iki 1200 eurų (ANK 346 str. 16 d.), pakartotinis nusižengimas – baudą nuo 1200 iki 1750 eurų (ANK 346 str. 17 d.). Žiaurus elgesys su gyvūnu, gyvūno kankinimas, kai dėl to gyvūnams gresia žūtis ar suluošinimas, užtraukia baudą nuo 300 iki 1750 eurų (ANK 346 str. 18 d.), pakartotinis nusižengimas – baudą nuo 1750 iki 2300 eurų (ANK 346 str. 19 d.). Už nurodytus administracinius nusižengimus gali būti skiriamas gyvūnų konfiskavimas (ANK 346 str. 20 d.) ir gali būti taikoma administracinio poveikio priemonė – įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose) (ANK 346 str. 21 d.)¹⁷³.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 310 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už žiaurų elgesį su gyvūnais: tas, kas žiauriai elgėsi su gyvūnu, jį kankino, jeigu dėl to gyvūnas žuvo arba buvo suluošintas, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų. Už šiame straipsnyje numatytą veiką atsako ir juridinis asmuo.¹⁷⁴

¹⁷² „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. sausio 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.

¹⁷³ „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, TAR, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/asr>.

¹⁷⁴ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>.

Nagrinėjant kitų šalių praktiką, pastebimas griežtesnis reguliavimas. Viena to priežasčių yra daugybės tyrimų rezultatai, parodę, kad žiaurus elgesys su gyvūnais yra tiesiogiai susijęs su tokiu pat elgesiu su žmonėmis: yra labai didelė tikimybė, kad asmenys, kurie žiauriai pasielgė su gyvūnais, ateityje smurtaus prieš žmones¹⁷⁵. Dėl to kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui JAV, Kanadoje, socialinės tarnybos, kovojančios su smurtu artimoje aplinkoje, glaudžiai bendradarbiauja su gyvūnų kontrolės tarnybomis. Jei šeimoje buvo pastebėtas žiauraus elgesio su gyvūnais atvejis, apie tai gyvūnų kontrolės tarnybos nedelsiant praneša socialinei tarnybai¹⁷⁶.

Lenkijos gyvūnų apsaugos įstatyme nustatyta, kad tas, kas be pateisinamos priežasties ar nehumanišku būdu nužudė, numarino ar sužalojo gyvūną, baudžiamas laisvės atėmimo bausme iki dviejų metų, arba laisvės apribojimu, arba pinigine bauda nuo 116 iki 23.206 Eur. Už gyvūno nužudymą itin žiauriai gali būti skiriamas laisvės atėmimas iki trijų metų. Įstatymas taip pat leidžia gyvūno konfiskavimą ir draudimą nusikaltimą padariusiam asmeniui laikyti gyvūną iki 10 metų ar dirbti su gyvūnais susijusį darbą. Lėšos, gautos iš baudų sumokėjimo, skiriamos gyvūnų gerovę ir apsaugą užtikrinančioms organizacijoms, be to gyvūnų gerovės organizacijos gali atstovauti teisme nukentėjusiąją šalį, tai yra nukentėjusio gyvūno šeiminkui, kuris nenori arba negali pats dalyvauti procese¹⁷⁷ ¹⁷⁸. Prancūzijos baudžiamasis kodeksas už žiaurų elgesį su gyvūnais nustato laisvės atėmimo iki dviejų metų bausmę ir baudą iki 30.000 Eur. Taip pat galimas gyvūno konfiskavimas ir draudimas laikyti gyvūną iki penkių metų¹⁷⁹. Ispanijos gyvūnų gerovės įstatymas nustato, kad už labai sunkius nusikaltimus prieš gyvūną (pavyzdžiui, gyvūno nužudymas pramogai, nužudymas kankinant) gali būti skiriama nuo 6000 iki 100.000 Eur bauda. Už sunkius nusikaltimus (pavyzdžiui, gyvūno sužalojimas) skiriama nuo 600 iki 6000 Eur bauda¹⁸⁰.

Italijos teisės aktai už žiaurų elgesį su gyvūnais nustato laisvės atėmimo bausmę nuo trijų mėnesių iki trejų metų ir baudą nuo 3000 iki 15000 Eur, o bauda už gyvūnų kovų organizavimą gali siekti net 160.000 Eur sumą, taip pat numatytas draudimas laikyti gyvūną iki trijų metų¹⁸¹. Austrijoje už žiaurų elgesį su gyvūnais numatyta bauda nuo 2000 iki 150.000 Eur ir/arba laisvės atėmimo bausmė iki penkių metų, taip pat gali būti taikomas gyvūno konfiskavimas. Čekijoje gali būti taikoma

---

¹⁷⁵ Merz-Perez, L., Heide, K. M., *Animals Cruelty: Pathway to violence against people* (Oxford: AltaMira Press, 2004), 32.

¹⁷⁶ „Cruelty to Animals and Family Violence“, PETA, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.peta.org/issues/animal-companion-issues/cruel-practices/human-animal-abuse/animal-family-violence/>.

¹⁷⁷ „Žiaurus elgesys su gyvūnais tampa nebevaldomas, gyvūnų gerovės organizacijos vienijasi“, Delfi.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.delfi.lt/grynas/gyvenimas/ziaurus-elgesys-su-gyvunais-tampa-nebevaldomas-gyvunu-geroves-organizacijos-vienijasi.d?id=60826239#>.

¹⁷⁸ „Polish Animal Protection Act“, Michigan State University College of Law, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.animallaw.info/statute/poland-cruelty-polish-animal-protection-act>.

¹⁷⁹ „Criminal Code of the French Republic“, Legislationline.org, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show>.

¹⁸⁰ „Spanish animal welfare act 32/2007“, Michigan State University College of Law, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.animallaw.info/article/new-law-ensure-protection-animals-spain-0>.

¹⁸¹ „Maltrattamento di animali - Legge 189/2004“, Sede Nazionale LAV, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.lav.it/leggi/maltrattamenti>.

piniginė bauda nuo 7402 iki 18.505 Eur ir/arba laisvės atėmimo bausmė nuo šešių mėnesių iki aštuonių metų. Airijoje laisvės atėmimo bausmės trukmė gali būti iki penkių metų, o baudos dydis iki 250.000 Eur¹⁸².

Jungtinėse Amerikos Valstijose sankcijos už žiaurų elgesį su gyvūnais kiekvienoje valstijoje skiriasi, tačiau jos pasižymi savo griežtumu. Keturiasdešimt penkiose valstijose žiaurus elgesys su gyvūnais yra laikomas sunkiu nusikaltimu. Pavyzdžiui, Kolorado valstijoje už žiaurų elgesį su gyvūnais numatyta bauda nuo 400 iki 5000 dolerių, o esant sunkinančioms aplinkybėms – bauda iki 100.000 dolerių ir laisvės atėmimas iki 3 metų. Konektikuto valstijoje už gyvūno kankinimą skiriama bauda iki 5.000 dolerių ir laisvės atėmimas iki 5 metų. Delavero valstijoje už itin žiaurų elgesį su gyvūnais gresia 5000 dolerių bauda, laisvės atėmimo bausmė iki 3 metų, ir draudimas laikyti gyvūną iki 15 metų. Kai kuriose valstijose gali būti papildomai taikomas asmens psichologinis gydymas¹⁸³.

Atsižvelgiant į kitų šalių praktiką, kuri rodo, kad reikalingos bent kelios griežtos priemonės užkirsti kelią žiauriam elgesiui su gyvūnais, Lietuvos gyvūnų gerovės organizacijos siekia griežtinti Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytą atsakomybę už žiaurų elgesį su gyvūnais. Šiuo metu Lietuvos Respublikos Seime yra registruoti du Baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projektai, kuriais siūloma nustatyti draudimą asmeniui, baustam už žiaurų elgesį su gyvūnais, laikyti gyvūną; reglamentuoti sunkinančias žiauraus elgesio su gyvūnais aplinkybes; griežtinti bausmes^{184 185}.

Būtinybę uždrausti asmeniui, baustam už žiaurų elgesį su gyvūnais, laikyti gyvūną LR Baudžiamojo kodekso pakeitimų iniciatoriai visų pirma grindžia tuo, kad atlikti tyrimai parodė, kad už gyvūnų kankinimą teisti asmenys linkę savo elgesį kartoti, o šiuo metu Lietuvoje nėra įstatyminio pagrindo neatiduoti konfiskuoto gyvūno jį kankinusiame šeimininkui. Draudimas turėti augintinį po žiauraus elgesio su juo šiuo metu taikomas tokiose valstybėse, kaip Italija ir Norvegija (3 metai), Suomija, Belgija, Prancūzija, Malta – nuo 3 iki 5 metų, Švedijoje – 2 metai, Rumunijoje – 5 metai, atskirose JAV valstijose – 15 metų, Lenkijoje – 10 metų¹⁸⁶.

Inicijuoti LR Baudžiamojo kodekso pakeitimus, kuriais siūloma reglamentuoti sunkinančias žiauraus elgesio su gyvūnais aplinkybes: gyvūno kankinimą vaikų akivaizdoje ir smurto akto prieš gyvūną platinimą, paskatino tai, kad vis dažniau visuomenę sukrečia rezonansinės bylos, kada

¹⁸² „Bausmės už žiaurų elgesį su gyvūnais įvairiose šalyse“, VŠĮ „Gyvūnų gerovės iniciatyvos“, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://ggi.lt/bausmes-uz-ziauru-elgesi-su-gyvunais-ivairiose-salyse/>.

¹⁸³ „Cruelty Laws“, StrayPetAdvocacy, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., http://www.straypetadvocacy.org/html/cruelty_laws.html.

¹⁸⁴ „Baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas“, reg. Nr. XIIIIP-988(2), reg. data 2018 m. balandžio 12 d., TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ce74d5403e4c11e89517ff5ccea63d58>.

¹⁸⁵ „Baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas“, reg. Nr. XIIIIP-1708, reg. data 2018 m. vasario 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b5af0a3016fb11e88a05839ea3846d8e>.

¹⁸⁶ „Draudimas skriaudėjams laikyti gyvūnus – jau pusiaukelėje?“, VŠĮ „Gyvūnų gerovės iniciatyvos“, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://ggi.lt/draudimas-skriaudejams-laikyti-gyvunus-jau-pusiaukeleje/>.

asmenys žiauriai elgiasi su gyvūnais, juos kankina ir tai viešai demonstruoja bei didžiuojasi dalindamiesi žiauriais vaizdais socialiniuose tinkluose. Projekto rengėjai atkreipia dėmesį, kad tokio elgesio modelio sklaida yra ypač žalinga vaikams ir paaugliams, kurie yra imlesni ir jautresni smurtinio pobūdžio informacijai, įskaitant ir paskatą pakartoti tokį elgesį siekiant populiarumo, mėginant kompensuoti dėmesio trūkumą ar kitų priežasčių¹⁸⁷.

Dėl bausmių griežtinimo Baudžiamojo kodekso pakeitimų iniciatoriai paaiškina, kad šiuo metu esančioje Baudžiamojo kodekso normoje numatytas labai platus spektras sankcijų už žiaurų elgesį su gyvūnu, dėl kurio gyvūnas buvo suluošintas arba žuvo – nuo baudos iki viešųjų darbų ar realaus laisvės atėmimo. Toks kvalifikavimas yra netinkamas, nes už sunkias smurto prieš gyvūną formas – sukeliančias gyvūno lošumą arba mirtį – galima atsipirkti keliasdešimties eurų bauda ar keliomis savaitėmis „vejos pjovimo miesto parke“. Projekto rengėjai mano, kad viešųjų darbų kaip savarankiškos bausmės taikymas nėra adekvati sankcija ir efektyvi elgesio keitimo priemonė už tokią žiaurią smurtinę nusikalstamą veiką, lydimą ypatingo cinizmo ir/ar didžiavimosi smurtiniais veiksmais prieš bejėgišką gyvą būtybę¹⁸⁸.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2018 m. liepos 31 d. priėmė nutarimą dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-988(2), kuriuo įstatymo projektui nepritarė. Nutarime nurodyta, kad įstatymo projektu siūlomos nuostatos yra perteklinės ir neatitinka teisėkūros tikslingumo principo, nes ir galiojančios LR Baudžiamojo kodekso nuostatos leidžia pasiekti iš esmės tą patį rezultatą. Nors sunkinančios žiauraus elgesio su gyvūnais aplinkybės kodekse nėra reglamentuotos, teismas į jas atsižvelgia taikydamas Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies normas. Vyriausybės nutarime pažymima, kad siūlymai griežtinti atsakomybę už žiaurų elgesį su gyvūnais prieštarauja Vyriausybės veiklos programai, kurioje įtvirtintas siekis sumažinti įkalintų ir bausmę atliekančių asmenų skaičių ir plėsti alternatyvių poveikio priemonių, nesusijusių su laisvės atėmimu, taikymą¹⁸⁹. Nepaisant to, kad Vyriausybė siūlomoms pataisoms nepritarė, gyvūnų gerovės organizacijos planuoja pakartotinai teikti Baudžiamojo kodekso pataisas¹⁹⁰.

Vis dėlto ne visi specialistai mano, kad bausmių už žiaurų elgesį su gyvūnais griežtinimas yra būtina priemonė, siekiant sumažinti žiauraus elgesio su gyvūnais atvejus. Šiame darbe nagrinėjant benamių gyvūnų skaičiaus mažinimo būdus, apžvelgus tyrimų rezultatus ir kitų valstybių patirtį,

---

¹⁸⁷ „Aiškinamasis raštas dėl Baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto“, Nr. XIIIIP-988(2), reg. data 2018 m. balandžio 11 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/32a57bf03e4d11e89517ff5ccea63d58?jfwid=-c3cv15inb>.

¹⁸⁸ *Ibid.*

¹⁸⁹ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-988(2)“, 2018 m. rugpjūčio 1 d. Nr. 767, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b097b639b0711e8aa33fe8f0fea665f?jfwid=-c3cv15inb>.

¹⁹⁰ „Siūloma griežčiau bausti už žiaurų elgesį su gyvūnais“, Diena.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/siuloma-griezciau-bausti-uz-ziauru-elgesi-su-gyvunais-847100>.

padaryta išvada, kad viena efektyviausių priemonių yra visuomenės švietimas. Taigi esama nuomonių, kad visuomenės švietimas, pradedamas dar ikimokykliniame vaikų ugdyme, ir nepakantumo smurtaujantiems prieš gyvūną stiprinimas gali būti pagrindinė priemonė, sumažinanti žiaurus elgesio su gyvūnais atvejus, priešingai, bausmių griežtinimas taptų tik didesne našta valstybei¹⁹¹. Kita šiame darbe minėta priemonė – privalomas gyvūnų ženklavimas ir registravimas – sumažintų „nebaudžiamumo“ atvejus. Dažnai susidaro tokia situacija, kai neįmanoma nustatyti pažeidėjo, nes gyvūno neįmanoma identifikuoti¹⁹². Jei gyvūnai būtų ženklavami ir registruojami, tai ne tik padidintų gyvūnų šeimininkų atsakomybės jausmą, bet ir leistų operatyviai nustatyti pažeidėjo asmenybę.

Nėra atlikta daug patikimų tyrimų, kurie leistų nustatyti, ar bausmių už žiaurus elgesį su gyvūnais didinimas sumažina žiaurus elgesio su gyvūnais atvejų skaičių. Tikslūs rezultatus būtų sunku gauti vien dėl to, kad ne visi žiaurus elgesio su gyvūnais atvejai yra registruojami. Be to, didesnės bausmės įtvirtinimas įstatyme nereiškia, kad visais atvejais didesnės bausmės bus taikomos ir praktikoje¹⁹³. Tačiau esama tyrimų, kurių rezultatai patvirtino įvairių švietimo programų naudingumą – tai mokymai apie gyvūnų gerovę ir apsaugą, o taip pat pykčio valdymo programos¹⁹⁴. Australijoje buvo atliktas didelis tyrimas, kuris parodė, kad savivaldybėse, kuriose taikomi privalomi atsakingų šunų savininkų mokymai, ne tik sumažėjo benamių gyvūnų skaičius, bet ir sumažėjo žiaurus elgesio su gyvūnais atvejų skaičius. Tokie mokymai vykdomi internetu, jais siekiama informuoti šunų savininkus apie jų teises ir pareigas bei šunų gerovės ir apsaugos užtikrinimo būtinumą¹⁹⁵.

Apibendrinant, konstatuotina, kad žiaurus elgesys su gyvūnais ir jų kankinimas yra įstatymo uždrausta veika, už kurią asmenys traukiami administracinėn ar baudžiamojon atsakomybėn. Tas, kas žiauriai elgėsi su gyvūnu, jį kankino traukiamas administracinėn atsakomybėn ir baudžiamas bauda nuo 50 iki 1200 eurų, o jei dėl šio pažeidimo gyvūnui grėsė žūtis ar suluošinimas – bauda nuo 300 iki 1750 eurų. Pakartotinis pažeidimas užtraukia didesnę baudą. Už numatytus administracinius nusizengimus gali būti taikomas gyvūno konfiskavimas ir įpareigojimas dalyvauti smurtinio elgesio

---

¹⁹¹ „Teisėjos komentaras: Ar griežtesnės bausmės gali pažaboti smurtą prieš gyvūnus?“, Kauno žinios, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., https://kaunožinios.lt/svarbu/teisejos-komentaras-ar-grieztesnes-bausmes-gali-pazaboti-smurta-pries-gyvunus_104674.html.

¹⁹² „Už griežtesnę atsakomybę dėl žiaurus elgesio su gyvūnais pasirašo ne visos prieglaudos“, tv3.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.tv3.lt/naujiena/naujienos/941620/uz-grieztesne-atsakomybe-del-ziaurus-elgesio-su-gyvunais-pasiras-ne-visos-prieglaudos>.

¹⁹³ „Increasing Maximum Penalties for Animal Welfare Offences in South Australia—Has It Caused Penal Change?“, National Center for Biotechnology Information, U.S. National Library of Medicine, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6316723/>.

¹⁹⁴ „Penalties for animal cruelty double in SA, but is this enough to stop animal abuse?“, The Conversation Trust (UK) Limited, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <http://theconversation.com/penalties-for-animal-cruelty-double-in-sa-but-is-this-enough-to-stop-animal-abuse-108021>.

¹⁹⁵ „Strategies to Reduce the Euthanasia of Impounded Dogs and Cats Used by Councils in Victoria, Australia“, National Center for Biotechnology Information, U.S. National Library of Medicine, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6070790/>.

keitimo programose. Baudžiamojon atsakomybės asmuo traukiamas tuo atveju, kai dėl žiaurus elgesio su gyvūnu, jo kankinimu gyvūnas žuvo arba buvo suluošintas. Tokiu atveju asmuo baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.

Nagrinėjant kitų valstybių patirtį, pastebėtas griežtesnis reguliavimas: kai kuriose valstybėse baudos siekia net 250.000 Eur (Airija), o laisvės atėmimo bausmė – 10 metų (JAV), be to kitų valstybių įstatymai numato draudimą laikyti gyvūną net iki 15 metų (JAV). Įvertinus tai, kad žiaurus elgesio su gyvūnais atvejų Lietuvoje nemažėja jau kelis metus, gyvūnų gerovės organizacijos siūlo baudžiamąją atsakomybę griežtinti: šiuo metu yra registruoti du Baudžiamojo kodekso pakeitimo įstatymo projektai. Vienam iš pateiktų projektų Vyriausybė nepritarė, viena to priežasčių – siekis sumažinti įkalintų asmenų skaičių. Patikimų tyrimų, leidžiančių teigti, kad bausmių griežtinimas sumažino žiaurus elgesio su gyvūnais atvejus, iki šiol nėra atlikta. Tačiau esama tyrimų, kurie patvirtino tokių priemonių kaip gyvūnų ženklavimas ir registravimas bei visuomenės švietimas efektyvumą. Dėl šios priežasties visų pirma didesnę dėmesį reikėtų skirti būtent šioms priemonėms.

3.3. Atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais taikymo praktikoje problematika

Už žiaurų elgesį su gyvūnais gali būti taikoma administracinė arba baudžiamoji atsakomybė. Žiaurus elgesys su gyvūnu, gyvūno kankinimas pagal ANK 346 str. 16 d. užtraukia baudą nuo 50 iki 1200 eurų. Jei dėl žiaurus elgesio su gyvūnu, gyvūno kankinimo gyvūnui gresia žūtis ar suluošinimas, taikoma ANK 346 str. 18 dalis, kurioje numatyta bauda nuo 300 iki 1750 eurų¹⁹⁶. Jei dėl žiaurus elgesio su gyvūnu, gyvūno kankinimo gyvūnas žuvo arba buvo suluošintas, taikoma baudžiamoji atsakomybė – LR Baudžiamojo kodekso 310 str., kuriame numatyta bausmė - viešieji darbai arba bauda, arba areštas, arba laisvės atėmimas iki vienerių metų¹⁹⁷.

Kaip jau buvo minėta, LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatyme pateiktas sąrašas veiksnių, kurie yra laikomi žiauriu elgesiu su gyvūnu, tačiau įstatymo leidėjas nenurodė, kokie būtent veiksmai turėtų būti priskirti administracinės atsakomybės sričiai, o kokie baudžiamosios. Be to, šis sąrašas nėra baigtinis. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad nusikalstamais veiksmais su gyvūnais pripažintini tik visuomenėje netoleruoti veiksmai, kuriais išreiškiamas nepateisinamas negailestingumas ir savivalė gyvūnų atžvilgiu. Be to, pagal BK 310 straipsnio prasmę, baudžiamąją atsakomybę turėtų užtraukti tik kraštutinės elgesio formos, kai žalojama gyvūnų sveikata ar atimama gyvybė. Teismų praktikoje BK 310 straipsnis yra dažniausiai taikomas dėl savavališko naminio ar ūkinio gyvūno nužudymo ar suluošinimo. Tokios veikos gali būti padaromos, norint atsikratyti naminio gyvūno ar be aiškių priežasčių, kaltininkui būnant apsvaigusiam nuo alkoholio ir išliejant

¹⁹⁶ „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, TAR, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/asr>.

¹⁹⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>.

nemotyvuotą agresiją gyvūnui. Baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su gyvūnais gali būti taikoma ir tais atvejais, kai svetimi ūkiniai gyvuliai pagrobiami ir nužudomi dėl ekonominių tikslų – mėšai parduoti¹⁹⁸.

Visgi iškyla probleminis klausimas: kaip nustatyti, kada turėtų būti taikoma ANK 346 str. 16 dalis, o kada 18 dalis? Kada turėtų būti taikomas BK 310 str.? Iš pirmo žvilgsnio yra aišku: ANK 346 str. 18 dalis yra taikoma, kai gyvūnui gresia žūtis ar suluošinimas. Tačiau, kaip nustatyti ar konkrečiu atveju gyvūnui yra tokia grėsmė ar jos nėra? Be to, kaip konkrečiu atveju nustatyti, kad gyvūnas jau yra suluošintas, o gal dar ne? Kur yra ta „suluošinimo riba“? Ar kaulų lūžiai yra suluošinimas? O kiek kaulų turi lūžti, kad būtų galima nustatyti suluošinimą: vienas, keli, daugybė? Siekiant atsakyti į šiuos „nepatogius“ klausimus, būtina išnagrinėti aktualią teismų praktiką.

Verta pradėti nuo to, kad praktikoje išsiskiria nuomonės, ar tam tikri veiksmai turi būti išvis laikomi žiauriu elgesiu su gyvūnu ar ne. Pavyzdžiui, Lietuvos gyvūnų globos draugija pateikė pareiškimą policijai, kuriame nurodė, kad 2015 m. lapkričio 6 d. nepažįstamas vyras automobiliu prie draugijos atvežė katiną ir atidaręs automobilio duris tyčia jį paleido į gatvę prie prieglaudos. Gyvūnas pasislėpė. Vėliau išmestą katiną pavyko sugauti. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato tyrėjas priėmė nutarimą nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną T. J. atžvilgiu, kadangi jo veiksmuose nėra žiauraus elgesio su gyvūnais sudėties. Dėl tokio nutarimo Lietuvos gyvūnų globos draugija pateikė skundą, kuriame nurodė, kad T. J. veiksmuose yra žiauraus elgesio su gyvūnu sudėtis, kadangi T. J. išmestam katinui grėsė žūtis, nes gyvūnas buvo išmestas jam nežinomoje teritorijoje, kurioje bėgioja palaidi vietiniai šunys, iš miško ateina lapės, šalia yra judri pagrindinė gatvė. Vilniaus miesto apylinkės teismas nutartyje pažymėjo, kad T. J. elgesys nėra vertinamas teigiamai, tačiau teismas, įvertinęs visas įvykio aplinkybes, negali šio veiksmo laikyti tyčiniu, siekiant katiną paversti bešeimininkiu ar bepriežiūriu. T. J. veiksmai buvo nukreipti ne į tyčinį katino pavertimą bešeimininkiu ar bepriežiūriu, o į tai, kad katinas patektų pas juo galinčius pasirūpinti specialistus. Pastebėtina, kad jis savanoriškai atvežė katiną į prieglaudą ir ne išmetė jį, kaip nurodo pareiškėja skunde dėl nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje, o katinas pabėgo, T. J. atidarius automobilio duris¹⁹⁹.

Dar vienas pavyzdys - administracinio teisės pažeidimo byla, kurioje E. K. buvo skirta 200 litų bauda už žiaurų elgesį su gyvūnu, o būtent už tai, kad ji gatvėje rado sužalotą katiną ir pasiėmė jį prižiūrėti, katiną patalpino į ankštą dėžę, tačiau nesuteikė jam veterinarinės pagalbos, kai gyvūnui tokia pagalba buvo būtina, katinas buvo pas ją 1,5 mėnesio, vėliau jį pasiėmė gyvūnų prieglauda, kuri

---

¹⁹⁸ Bereikienė, D., Bilius, M., Bučiūnas, G. ir kt. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antroji knyga* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2017), 848-849.

¹⁹⁹ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. vasario 25 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-64-295/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=7092cfd0-7ac9-4c28-a3b8-59323604e784>.

ir kreipėsi į policiją su pareiškimu dėl E. K. veiksmų. Teismas nurodė, kad įrodymų, leidžiančių daryti vienareikšmišką ir neabejotiną išvadą, jog E. K. padarė jai inkriminuotą pažeidimą, nėra. Teismo nuomone, yra tikėtina, kad pareiškėja gera valia priglaudė bei nepaliko likimo valioje benamio ir sužaloto gyvūno, pagal savo galimybes rūpinosi juo ir jam suteikė būtiniausią pagalbą, todėl šiuo atveju nėra pagrindo teigti, kad pareiškėja tyčia kankino gyvūną ar žiauriai su juo elgėsi²⁰⁰.

Kitas pavyzdys iliustruoja administracinės ir baudžiamosios atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais atribojimo problemą. Dėl A. A. veiksmų buvo iškeltos ir baudžiamoji ir administracinio teisės pažeidimo bylos. A. A. pagal BK 310 str. 1 d. buvo kaltinamas tuo, kad nuo 2014 m. sausio 3 d., vykdydamas individualią veiklą žemės ūkyje, laikydamas ir augindamas 19 vnt. galvijų, 4 vnt. veršelių ir 18 vnt. kiaulių, sąmoningai laikomus gyvūnus padarė bešeimininkiais, nesuteikė veterinarinės pagalbos, kai gyvūnams tokia pagalba buvo būtina, nepakankamai šėrė ir girdė laikomus gyvūnus. A. A. nesirūpino galvijais ir be priežiūros paliko juos lauko ganykloje, nepritaikytoje žiemojimui, per mažoje pagal laikomų galvijų kiekį netinkamai įrengtoje pastogėje; nesirūpino ir laikė kiaules apleistame, žiemojimui nepritaikytame statinyje, visiškoje tamsoje klimpstančias savo pačių mėšle; veršelius laikė kartu su kritusių keturių veršelių irstančiomis mumifikavusiomis gaišenomis, tinkamai nešėrė ir negirdė, dėl ko 19 vnt. galvijų sulysio, iš jų 2 vnt. galvijų su silpnais gyvybės požymiais buvo eutanazuoti, ir 2 vnt. galvijų žuvo nuo bado, 4 veršeliai sulysio, vienas jų nusilpęs nestovėjo ant kojų, 18 vnt. kiaulių sulysio, oda tapo žaizdota ir šašuota²⁰¹.

Kauno apylinkės teismo 2018 m. sausio 24 d. nuosprendžiu A. A. dėl kaltinimo pagal BK 310 str. 1 d. išteisintas. Teismas konstatavo, kad byloje neįrodytas priežastinis ryšys tarp kaltinamojo A. A. neteisėtų veiksmų ir kilusių padarinių, dėl ko du galvijai žuvo nuo bado. Prokurorė pateikė apeliacinį skundą, kuriame nurodė, kad byloje pakanka įrodymų pripažinti, kad kaltinamasis A. A. tinkamai nesirūpino savo auginamais ūkinės paskirties gyvūnais, dėl tokio žiauraus elgesio su gyvūnais kilo nusikalstami padariniai, todėl tokie A. A. veiksmai kvalifikuojami kaip nusikaltimas, numatytas BK 310 straipsnio 1 dalyje²⁰².

Nagrinėjamu atveju, pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad A. A. neteisėta veika šiuo atveju ir šiomis nustatytais aplinkybėmis turi būti vertinama kaip administracinis teisės pažeidimas. Su tokia apylinkės teismo išvada visiškai sutiko ir apeliacinės instancijos teisėjų kolegija. Teismas pažymėjo, kad byloje neįrodyta, kad A. A. laikomi galvijai žuvo ar buvo suluošinti būtent dėl A. A. veiksmų, taigi nenustatytas būtinas priežastinis ryšys tarp A. A. veikos ir kilusių padarinių.

²⁰⁰ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-263-754/2014“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=aa53beea-9b14-448a-afcb-2cd00a6da1e0>.

²⁰¹ „Kauno apygardos teismo 2018 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-327-238/2018“, eteismai.lt, <https://eteismai.lt/byla/255541308669431/1A-327-238/2018#>.

²⁰² „Kauno apygardos teismo 2018 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-327-238/2018“, eteismai.lt, <https://eteismai.lt/byla/255541308669431/1A-327-238/2018#>.

Vadovaujantis vien liudytojų žodiniiais paaiškinimais, negalima daryti neginčijamos išvados dėl gyvulių mirties priežasties. Byloje nebuvo atliktas kritusių gyvulių gaišenų patologinis-anatominis tyrimas, kuris būtų galėjęs nustatyti dėl kokių priežasčių A. A. laikomi gyvūnai nugaišo²⁰³. Dėl A. A. veikos buvo iškelta administracinio teisės pažeidimo byla, tačiau administracinio teisės pažeidimo teisena A. A. atžvilgiu buvo nutraukta, suėjus administracinės nuobaudos skyrimo terminui²⁰⁴.

Taigi šiuo konkrečiu atveju dėl A. A. veiksmų buvo iškelta baudžiamoji byla, kurios nagrinėjimas truko ilgą laiką. Teismui nustatius, kad A. A. veiksmai vertintini kaip administracinės teisės pažeidimas, buvo iškelta administracinės teisės pažeidimo byla. Tačiau A. A. taip ir liko nenubaustas, nes kol vyko bylų nagrinėjimas, suėjo administracinės nuobaudos skyrimo terminas. Pagrindinė priežastis, dėl kurios A. A. nebuvo taikyta baudžiamoji atsakomybė, yra nenustatyta tikroji gyvulių mirties priežastis, nes nebuvo atliktas kritusių gyvūnų gaišenų patologinis-anatominis tyrimas.

Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacijos vadovė Brigita Kymantaitė teigia, kad luošumo (atitinkamai ir žūties), kaip žiauraus elgesio su gyvūnu pasekmės nustatymui yra reikalingos specialios veterinarinės žinios, apžiūrint sužaloto gyvūno sužeidimus ir nustatant sužalojimo pasekmes gyvūno sveikatai, arba gyvūno gaišenos patologinis anatominis tyrimas. „Nors tyrimo dėl gyvūno luošumo ar žūties aplinkybių išvada yra esminis įrodymas bylose dėl žiauraus elgesio su gyvūnu, savo kasdieninėje praktikoje pastebime, kad pareigūnams dažnai kyla problemų dėl šio tyrimo paskyrimo. Dėl to dažnai į įvykio vietą iškviesti policijos pareigūnai siekia išvengti tokios nusikalstamos veikos registravimo ir paties tyrimo. Kartais jie patį savininką arba nevyriausybinių gyvūnų globos organizacijų atstovus įpareigoja pačius organizuoti gyvūnų ar jų lavonų apžiūrą ar patologinius tyrimus, - teigia B. Kymantaitė²⁰⁵.

Atsižvelgiant į tai, gyvūnų gerovės organizacijos siekia, kad būtų aiškiai nustatyta nusikalstamų veikų dėl žiauraus elgesio su gyvūnais tyrimo tvarka, kad sužalotas gyvūnas ar nužudyto gyvūno kūnas būtų apžiūrėtas bei iširtas patvirtintame sąraše esančio ir tam reikalingų žinių turinčio objektyvaus veterinarijos gydytojo – eksperto. Šiuo metu Lietuvoje galioja Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos sprendimu patvirtintas teismo ekspertizės rūšių sąrašas ir pagal jį Teisingumo ministerijos patvirtintas teismo ekspertų sąrašas, kuriuose išvardinta, kokias ekspertinių tyrimų rūšis gali atlikti teismo ekspertizės įstaigose dirbantys ir privatūs teismo

²⁰³ „Kauno apygardos teismo 2018 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-327-238/2018“, [eteismai.lt, https://eteismai.lt/byla/255541308669431/1A-327-238/2018#](https://eteismai.lt/byla/255541308669431/1A-327-238/2018#).

²⁰⁴ „Kauno apylinkės teismo 2018 m. birželio 4 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr.A2.3.-1273-668/2018“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=37665906-e283-4f47-933e-62481eac053d>.

²⁰⁵ „Sieks efektyvesnio tyrimo smurto prieš gyvūnus atvejais“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 31 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/sieks-efektyvesnio-tyrimo-smurto-pries-gyvunus-atvejais/>.

ekspertai²⁰⁶ ²⁰⁷. Tačiau šiuose sąrašuose veterinarinė tyrimų rūšis nėra įrašyta ir organizuojama. Dėl šių priežasčių kyla problemų įgyvendinant gyvūnų gerovę ir apsaugą reglamentuojančius teisės aktus²⁰⁸.

Pastebėtina, kad praktikoje skirtingai kvalifikuojamos iš esmės panašios veikos: veterinarinės procedūros, siekiant pakeisti gyvūnų išvaizdą ar gyvūnų fiziologines funkcijas (ausų, barzdelių, skiauterių, snapų, uodegų trumpinimas, balso stygų, ragų, nagų, sparnų, kanopų ir ilčių pažeidimas ar pašalinimas, plunksnų išpešimas ar pašalinimas kitu būdu ir kt.), pažeidžiant gyvūnų kūno dalių, minkštųjų audinių ar kaulų struktūrą (LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 4 str. 2 d. 9 p.). Vienu atveju tokie veiksmai gali būti vertinami kaip žiaurus elgesys su gyvūnu, gyvūno kankinimas (ANK 346 str. 16 d.), kitu atveju – kaip žiaurus elgesys su gyvūnu, gyvūno kankinimas, kai gyvūnui gresia žūtis ar suluošinimas (ANK 346 str. 18 dalis).

Pavyzdžiui, Vilniaus apylinkės teismas 2016 m. gegužės 2 d. nutarimu nustatė, kad V. K. 2016 m. kovo 18 d. lauko virtuvėje įrengtame gardelyje laikė 1,5 mėnesių amžiaus įvairių spalvų dešimt Vidurinės Azijos aviganių šuniukų, kirptomis uodegomis ir ausimis, kurias V. K. nukirpo, kai šuniukams buvo viena diena. Teismas nurodė, kad yra akivaizdu, kad V. K. anksčiau minėtas elgesys su gyvūnais laikytinas nepateisinamu ir netoleruotinu bei vertinamas kaip žiaurus elgesys su gyvūnais, todėl jo veika teisingai kvalifikuota pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 90 str. 1 d. (šiuo metu – ANK 346 str. 16 d.)²⁰⁹. Priešingas pavyzdys – Kauno apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutarimas, kuriame nustatyta, kad R. A. savo namuose laiko apie 2 m. amžiaus kalę mišrūnę, kalės uodega nutrumpinta, šeimininko teigimu jis ją tokią pirko pagal skelbimą. 2016-10-23 kalė atsivedė 3 šuniukus, kuriems uodegos taip pat buvo nutrumpintos, savininko teigimu, kur buvo atliktos procedūros – neatsimena. Teismas nurodė, kad R. A. elgesys su gyvūnais laikytinas nepateisinamu ir netoleruotinu bei vertinamas kaip žiaurus elgesys su gyvūnais, jeigu dėl to gyvūnui (gyvūnams) gresia žūtis ar suluošinimas, todėl jo veika teisingai kvalifikuota pagal ATPK 90 str. 3 d. (šiuo metu – ANK 346 str. 18 d.)²¹⁰.

---

²⁰⁶ „Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašas“, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, žiūrėta 2019 m. balandžio 3 d., <http://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/dokumentai/Teismo%20ekspertai/2019%2004%2003%20TEISMO%20EKSPERTU%20SARASAS.pdf>.

²⁰⁷ „Teismo ekspertizės rūšių sąrašas, patvirtintas Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos 2018 m. rugsėjo 6 d. sprendimu Nr. KT-40“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/669c5c22b29311e8aa33fe8f0fea665f?jfwid=12nbarz2pj>.

²⁰⁸ *Ibid.*

²⁰⁹ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. gegužės 2 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. A2.3.-5589-935/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=25913ccb-b067-4147-b389-59f9db572377>.

²¹⁰ „Kauno apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. A2.3.-10394-288/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a6d2c73a-fc7e-4397-ab31-edb88e432486>.

Atskirai atkreiptinas dėmesys į baudų, kurias skyrė teismai dviem minėtais atvejais, dydžius. Pirmu atveju teismas V. K. skyrė minimalią 50 eurų baudą, antru atveju R. A. skirta 30 eurų bauda, nors pagal tuo metu galiojusio ATPK 90 str. 3 dalį minimali bauda buvo 300 eurų²¹¹. Tačiau teismas nurodė, kad net ir minimali sankcijoje už šį pažeidimą numatyta administracinė nuobauda bus neadekvati ir neproporcinga padarytam pažeidimui, todėl nei teisinga, nei protinga. Teismo įsitikinimu, paskyrus mažesnę, nei sankcijoje numatyta, administracinę nuobaudą, bus pasiekti administracinės nuobaudos tikslai – auklėti administracinį pažeidimą padariusį asmenį, kad jis laikytųsi įstatymų, gerbtų bendro gyvenimo taisyklės ir nepadarytų naujų teisės pažeidimų²¹². Su tokia teismo nuomone sunku sutikti, nes gyvūnų augintinių ausų ir uodegų kirpimas atliekamas, siekiant ekonominės naudos. Tą patvirtino ir V. K., nurodydamas, kad šuniukų su nekirptomis ausimis ir uodegomis niekas neperka, o jis norėjo, kad šuniukai atitiktų veislės standartus, atrodytų patraukliau pirkėjams²¹³. Taigi gyvūnų šeiminkai, pardavę gyvūnus su kirptomis uodegomis ir ausimis, gaus didelę ekonominę naudą, kas tikėtina skatins juos atlikti tokius veiksmus ir ateityje. Tuo tarpu itin mažos baudos neatliks jokio auklėjamojo ir prevencinio tikslo.

Tai, kad nėra jokios tvarkos ir taisyklių, pagal kurias būtų galima nustatyti, kada gyvūnui dėl žiauraus elgesio gresia žūtis ar suluošinimas ir turėtų būti taikoma ANK 346 str. 18 dalis, o ne 16 dalis, lemia neteisingą pažeidėjo veiksmų kvalifikavimą. Dėl to pažeidėjas gali išvengti tinkamos tuo konkrečiu atveju atsakomybės. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto apylinkės teismas I. G. V. veiksmus, dėl kurių šuniui turėjo būti atlikta vienos kojos amputacija, kvalifikavo pagal ATPK 90 str. 1 d. (šiuo metu ANK 346 str. 16 d.)²¹⁴, tai yra šiuo atveju teismas nustatė, kad gyvūnui suluošinimas negrėsė, nors turėtų būti akivaizdu, kad kojos amputacija mažiausiai turėtų būti vertinama kaip suluošinimo grėsmė.

Manytina, kad aukščiau aptartos problemos praktikoje neiškiltų, jei būtų aiškiai nustatyta nusikalstamų veikų dėl žiauraus elgesio su gyvūnais tyrimo tvarka – jei būtų patvirtintos taisyklės, pagal kurias būtų galima nustatyti vadinamą gyvūno „suluošinimo ribą“, tai yra, pagal kurias būtų galima nustatyti, ar konkrečiu atveju gyvūnas yra suluošintas, ar jam gresia suluošinimas. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintose Sveikatos sutrikdymo masto

---

²¹¹ „Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas“, TAR, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FC2B71C84492/TAIS_495302.

²¹² „Kauno apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. A2.3.-10394-288/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=a6d2c73a-fc7e-4397-ab31-edb88e432486>.

²¹³ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. gegužės 2 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. A2.3.-5589-935/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=25913ccb-b067-4147-b389-59f9db572377>.

²¹⁴ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. spalio 12 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. A2.3.-13440-1035/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=b5794e93-f420-4328-8085-c55ceffa717a>.

nustatymo taisyklėse yra nurodyti žmogaus sveikatos sutrikdymo masto – sunkaus, nesunkaus ir nežymaus – nustatymo medicininiai kriterijai. Pagal šias Taisykles sužalojimas ar susargdinimas, dėl kurio prarandama didelė dalis – 30 ir daugiau procentų – bendro darbingumo, yra laikoma sunkiu sveikatos sutrikdymu. Taisyklių priede nurodyta, kad dėl rankos netekimo žmogus netenka 75-80 procentus pastovaus bendrojo darbingumo. Taigi rankos netekimas yra sunkus žmogaus sveikatos sutrikdymas²¹⁵. Tuo tarpu aukščiau minėtoje Vilniaus miesto apylinkės teismo nagrinėtoje administracinio teisės pažeidimo byloje teismas nustatė, kad kojos amputacija nėra net gyvūno suluošinimo grėsmė.

Apibendrinant, darytina išvada, kad teismų praktika byloje dėl žiauraus elgesio su gyvūnais nėra nuosekli. Teismai skirtingai vertina identiškas veikas, vienu atveju pripažindami jas žiauriu elgesiu su gyvūnu, kitu atveju nepripažindami. Iš esmės panašios veikos skirtingų teismų gali būti kvalifikuojamos skirtingai – vienu atveju pagal ANK 346 str. 16 d., kitu atveju pagal ANK 346 str. 18 d. Taip pat praktikoje yra aktuali administracinės ir baudžiamosios atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais atribojimo problema: esama atvejų, kai dėl vieno asmens veiksmų buvo iškelta baudžiamoji byla, tačiau po asmens išteisinimo, buvo iškelta administracinio teisės pažeidimo byla, kuri buvo nutraukta, suėjus administracinės nuobaudos skyrimo terminui dėl per ilgo bylų nagrinėjimo. Taigi asmuo išvengė tiek baudžiamosios, tiek administracinės atsakomybės.

Minėtos problemos praktikoje kyla dėl to, kad nėra nustatyta aiški nusikalstamų veikų dėl žiauraus elgesio su gyvūnais tyrimo tvarka. Šiuo metu teisės aktai nustato, kad ANK 346 str. 16 d. yra taikoma, esant žiauriam elgesiui su gyvūnu, gyvūno kankinimui; ANK 346 str. 18 d. taikoma, esant žiauriam elgesiui su gyvūnu, gyvūno kankinimui, kai dėl to gyvūnui gresia žūtis ar suluošinimas; BK 310 str. taikomas, esant žiauriam elgesiui su gyvūnu, gyvūno kankinimui, jei gyvūnas žuvo arba buvo suluošintas. Tačiau jokios tvarkos ar taisyklių, leidžiančių nustatyti, ar konkrečiu atveju gyvūnui gresia suluošinimas ar žūtis, taip pat, kada atsiranda tas „suluošinimo momentas“, nėra. Siekiant išvengti klaidingo veikų kvalifikavimo, siūlytina tokią tvarką nustatyti ir į Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos sprendimu patvirtintą teismo ekspertizės rūšių sąrašą įtraukti veterinarinę tyrimų rūšį, kurią atliktų į teismo ekspertų sąrašą įrašyti veterinarijos gydytojai – ekspertai.

---

²¹⁵ „Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V-298/158/A1-86“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.211886?jfwid=-oll1rvrwgq>.

IŠVADOS

1. Gyvūnų gerovė – tai optimalus visų gyvūnų poreikių tenkinimas, o gyvūnų apsauga – tai priemonės gyvūnų gerovei užtikrinti. Užtikrinti gyvūnų gerovę reiškia ne tik patenkinti fiziologinius ir etologinius gyvūno poreikius, bet ir užtikrinti, kad savo aplinkoje gyvūnas galėtų laisvai išreikšti savo įgimtą elgesį.

2. Šiuo metu galiojančių gyvūnų gerovę ir apsaugą reglamentuojančių teisės aktų pagrindas – 1911 m. Didžiosios Britanijos Gyvūnų apsaugos aktas. Pirmasis Europos Sąjungos teisės aktas gyvūnų gerovės ir apsaugos srityje buvo priimtas 1957 m. – tai Direktyva dėl gyvūnų apsvaiginimo prieš skerdziant. 1997 m. priėmus Amsterdamo sutartį, Bendrijoje gyvūnai teisės aktų lygmenyje buvo oficialiai pripažinti jusliais. Lietuvoje pirmieji mėginimai apsaugoti gyvūnus išryškėjo XIV amžiuje, tačiau tai buvo labiau valdovo teisių į gamtos turtus užtikrinimas. Didesnis dėmesys gyvūnų gerovei ir apsaugai skirtas tik 2012 m. LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo redakcijoje.

3. Benamių gyvūnų skaičiaus didėjimas yra didelė problema viso pasaulio mastu. Pagrindinės priemonės, kurios gali sumažinti benamių gyvūnų skaičių, yra gyvūnų ženklavimas ir registravimas, kastracija ir visuomenės švietimas. Tyrimo rezultatai patvirtino pirmąjį ginamąjį teiginį – privalomas gyvūnų augintinių ženklavimas ir registracija yra efektyviausia priemonė, mažinanti benamių gyvūnų skaičių, todėl Lietuvoje įstatyminiu lygmeniu būtina įtvirtinti imlių pasiutligei šunų, kačių ir šeškų privalomą ženklavimą ir registraciją.

4. Lietuvoje teisės aktų leidžiama sveikų gyvūnų eutanazija nėra efektyvi benamių gyvūnų skaičiaus mažinimo priemonė, todėl pirmenybė turi būti teikiama kitoms efektyvesnėms priemonėms, mažinant eutanazijos atlikimo sveikiems benamiams gyvūnams atvejus iki nulio.

5. Antrasis ginamasis teiginys pasitvirtino – gyvūnų naudojimas cirkuose pažeidžia gyvūnų gerovės ir apsaugos principus. Cirkuose naudojami gyvūnai dažniausiai yra per anksti atskiriami nuo motinų, yra laikomi nepatogioje padėtyje labai mažoje erdvėje, verčiami atlikti įvairius sudėtingus veiksmus, kurių jie neatlieka savo natūralioje aplinkoje. Gyvūnų naudojimas cirkuose yra pavojingas žmonių sveikatai ir gyvybei: labai dažnai cirko gyvūnai sužeidžia ir mirtinai sužaloja cirko darbuotojus ir lankytojus. Dėl to būtina įstatyminiu lygmeniu uždrausti visų gyvūnų naudojimą cirkuose.

6. Tyrimo rezultatai taip pat patvirtino trečiąjį ginamąjį teiginį – LR Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nuostata, leidžianti atlikti ritualinį neapsvaigintų ūkinių gyvūnų skerdimą, pažeidžia Europos Sąjungos teisės aktus. Ši nuostata prieštarauja Europos konvencijai dėl skerdziamų gyvūnų apsaugos ir Tarybos reglamentui (EB) Nr. 1099/2009 dėl žudomų gyvūnų apsaugos, todėl turi būti naikintina. Paskersti be apsvaiginimo gyvuliai patiria labai dideles kančias, be to, tokiu būdu

paskerstų gyvulių mėsos kokybė yra blogesnė. Teisės aktų reikalavimai ženklinti tik tuos mėsos gaminius, kurių sudėtyje yra daugiau kaip 50 proc. po ritualinio skerdimo gautos mėsos, pažeidžia vartotojų pasirinkimo laisvę.

7. Teisės aktai neapibrėžia žiaurus elgesio su gyvūnais ir jų kankinimo sąvokų, o tik pateikia nebaigtinį sąrašą veiksmų, kurie laikomi žiauriu elgesiu su gyvūnais ir jų kankinimu. Praktikoje žiauriam elgesiui su gyvūnu priskiriami visuomenėje netoleruoti žmogaus veiksmai, kuriais demonstruojamas nepateisinamas negailestingumas ir savivalė gyvūno atžvilgiu, ir dėl kurių gyvūnas patiria skausmą, kančią, stresą, sužalojimą ar žūtį. Gyvūno kankinimas yra žiaurus elgesio ribas viršijantys žmogaus veiksmai, kai tam tikrą laiką į gyvūno kūną trunka didelės fizinės kančias sukeliantis poveikis. Taigi gyvūno kankinimas yra *itin* žiaurus elgesys su gyvūnu.

8. Teismų praktika bylose dėl žiaurus elgesio su gyvūnais nėra nuosekli. Teismai skirtingai vertina identišką veiksą. Taip pat praktikoje yra aktuali administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo problema. Administracinės ir baudžiamosios atsakomybės už žiaurių elgesį su gyvūnais atribojimas siejamas su padariniais: jei gyvūnui gresia žūtis arba suluošinimas, taikoma ANK 346 str. 18 d., o jei gyvūnas žuvo arba buvo suluošintas, taikomas BK 310 str. Tačiau praktikoje sudėtinga nustatyti, ar gyvūnas yra suluošintas, ar jam tik gresia suluošinimas, ar gyvūnui gresia žūtis. Iš esmės panašios veikos skirtingų teismų kvalifikuojamos skirtingai. Siekiant išvengti klaidingo veikų kvalifikavimo, būtina nustatyti aiškias nusikalstamų veikų dėl žiaurus elgesio su gyvūnais tyrimo tvarką.

PASIŪLYMAI

1. Pakeisti Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 7 straipsnio 2 dalį ir ją išdėstyti taip:

„2. Šunys, katės ir šeškai privalo būti ženklinami mikroschemomis ir registruojami Gyvūnų augintinių registre. Kiti gyvūnai augintiniai gali būti ženklinami mikroschemomis ir registruojami Gyvūnų augintinių registre.“

2. Papildyti Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį („Žiauriu elgesiu su gyvūnais, jų kankinimu laikomi šie veiksmai“) nauju 5 punktu:

„5) gyvūnų naudojimas cirko veiklai;“,

4 straipsnio 2 dalies 5–24 punktus laikyti atitinkamai 6–25 punktais.

3. Pripažinti negaliojančiu Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies „Žiauriu elgesiu su gyvūnais, jų kankinimu nelaikomi šie veiksmai“ 12 punktą „ūkinių gyvūnų skerdimas, prieš tai jų neapsvaiginus, religinėms apeigoms atlikti būtinais metodais, jeigu šie gyvūnai skerdžiami skerdykloje“.

4. Pakeisti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. gruodžio 29 d. įsakymu patvirtinto Nr. 3D-1008 Ritualinio skerdimo, kontrolės, mėsos apskaitos, ženklinimo ir realizavimo tvarkos aprašo 27 dalies antrą sakinį ir išdėstyti jį taip:

„Ženklinant mėsos gaminius, kurių sudėtyje yra ~~daugiau kaip 50 proc.~~ po ritualinio skerdimo gautos mėsos, turi būti pateikta papildoma nuoroda: „Sudėtyje yra skerstų neapsvaiginus gyvūnų mėsos“.

5. Papildyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnį nauja 3 dalimi ir išdėstyti ją taip:

„3. Šiame straipsnyje numatytų gyvūnų suluošinimo požymius apibūdina Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos gyvūnų sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės.“

6. Papildyti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 346 straipsnį nauja 22 dalimi ir ją išdėstyti taip:

„22. Šio straipsnio 18 dalyje numatytų gyvūnų žūties ir(arba) suluošinimo grėsmės požymius apibūdina Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos gyvūnų sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės.“

7. Papildyti Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos 2018 m. rugsėjo 6 d. sprendimu Nr. KT-40 patvirtintą Teismo ekspertizės rūšių sąrašą:

nauju 24 punktu:

„24. Gyvų gyvūnų ekspertizė“;

nauju 25 punktu:

„25. Gyvūnų gaišenų ekspertizė“;

sąrašo 24-64 punktus laikyti atitinkamai 26-66 punktais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. „1957 m. kovo 25 d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis“, TAR, http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27086.
2. „Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 7 d., http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29686.
3. „Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 7 d., https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/lt_lisbon_treaty.pdf.
4. „1979 m. Europos konvencija dėl skerdžiamų gyvūnų apsaugos“, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.228605>.
5. „Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos“, žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.230381>.
6. „Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.31291?jfwid=rivwzvpg>.
7. „2005 m. spalio 21 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1739/2005, nustatantis gyvūnų sveikatos reikalavimus cirko gyvūnų judėjimui tarp valstybių narių“, EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32005R1739>.
8. „2009 m. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1099/2009 dėl žudomų gyvūnų apsaugos“, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32009R1099>.
9. „Council Directive 74/577/EEC of 18 November 1974 on stunning of animals before slaughter“, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1974/577/oj>.
10. „Lietuvos Respublikos Konstitucija Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume“, TAR, <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
11. „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, TAR, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/asr>.
12. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>.
13. „1992 m. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2493?jfwid=fhhu5mgwz>.
14. „1997 m. Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46423?jfwid=5sjolge6a>.

15. „1997 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8DDDD8D87491>.
16. „Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. sausio 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46424/YTWcRBgbwM>.
17. „Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.46542?jfwid=-2y4hgppmu>.
18. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-988(2)“, 2018 m. rugpjūčio 1 d. Nr. 767, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b097b639b0711e8aa33fe8f0fea665f?jfwid=-c3cv15inb>.
19. „Baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas“, reg. Nr. XIIP-988(2), reg. data 2018 m. balandžio 12 d., TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ce74d5403e4c11e89517ff5ccea63d58>.
20. „Baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas“, reg. Nr. XIIP-1708, reg. data 2018 m. vasario 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b5af0a3016fb11e88a05839ea3846d8e>.
21. „Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo Nr. VIII-500 3 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, 2018-11-06, reg. Nr. XIIP-1688(2), <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/efe470a0e1c611e8837ffe0af51aef46?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=a5b134c1-6d63-4601-ac10-9c91a01a2083>.
22. „Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo Nr. VIII-500 4 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas“, 2017-05-10, reg. Nr. XIIP-689, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/99369040358211e79f4996496b137f39?jfwid=-12itnfrjxh>.
23. Abramavičius, A., Aidukas, M., Aliukonienė, R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras, Specialioji dalis (213-330 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010.
24. Bereikienė, D., Bilius, M., Bučiūnas, G. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antroji knyga. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2017.
25. Biziulevičius, S. Zoologijos istorijos bruožai. Vilnius: Lietuvos mokslo akademija, 1999.
26. Grinevičiūtė K., „Žiaurus elgesio su vaiku samprata baudžiamojoje teisėje“, Jurisprudencija 11(113) (2008):107-113, <file:///C:/m%20dokumentai/MOKSLAI/Kita/MBD/Literatura/Ziaurus%20elgesys%20su%20vaikais%20Straipsnis%20Jurisprudencija.pdf>.
27. Jankevičius, K., Stasinas, J. Lietuvos aplinkosaugos raida. Vilnius: ABO, 2000.

28. Piesarskas, B. Mokomasis aiškinamasis žodynas. Vilnius: TEV, 1998.
29. Ragulskytė-Markovienė, R. Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. Vilnius: Eugrimas, 2005.
30. Skurdenienė, I., Ribikauskas, V., Bakutis B., Ekologinio ūkio privalumai gyvulininkystėje. Kaunas: Lututė, 2007.
31. Venckus, Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė. Vilnius: Technika, 2007.
32. „Benjamin E., Baran MA., Joseph A., etc. Euthanasia-related strain and coping strategies in animal shelter employees“, Journal of the American Veterinary Medical Association July 1, 2009, Vol. 235, No. 1, Pages 83-88, <https://avmajournals.avma.org/doi/abs/10.2460/javma.235.1.83>.
33. Broom, D. M., „Animal welfare: concepts and measurement“, Cambridge University, J Anim Sci 69 (1991): 4167-4175.
34. Blosh, M. „The History of Animal Welfare Law and the Future of Animal Rights“, 2012, <https://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.lt/&httpsredir=1&article=2089&context=etd>.
35. Duncan, I.J.H. „Animal welfare defined in terms of feelings“, Acta Agriculturae Scandinavica, Animal Science 27 (1996): 29–35.
36. Fraser, D. „Understanding animal welfare“, Acta Veterinaria Scandinavica 50 (2008): 1-7.
37. KilBride, A. „Animal welfare science concepts, measurement and improving quality of life“, žiūrėta 2018 m. kovo 25 d., https://warwick.ac.uk/fac/cross_fac/iatl/activities/modules/ugmodules/humananimalstudies/lectures/4/lecture_4_animal_welfare.pdf.
38. Mellor, D. J. „Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the „Five Freedoms“ towards „A Life Worth Living,“ žiūrėta 2018 m. kovo 31 d., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4810049/>.
39. Merz-Perez, L., Heide, K. M., Animals Cruelty: Pathway to violence against people. Oxford: AltaMira Press, 2004.
40. Odendaal, J.S.J. „Science-based assessment of animal welfare: companion animals“, Rev. sci. tech. Off. int. Epiz. 24(2) (2005): 493-502.
41. „Ortega-Pacheco A., Jiménez-Coello M., Debate For and Against Euthanasia in the Control of Dog Populations“, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.intechopen.com/books/euthanasia-the-good-death-controversy-in-humans-and-animals/debate-for-and-against-euthanasia-in-the-control-of-dog-populations#B12>.

42. Radford, M. Animal welfare law in Britain. Regulation and responsibility. Oxford: Oxford University Press, 2001.
43. „Rand J., Lancaster E., Inwood G., etc., Strategies to Reduce the Euthanasia of Impounded Dogs and Cats Used by Councils in Victoria, Australia“, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6070790/>.
44. „Reeve C.L., Rogelberg S.G., Spitzmüller C., etc. The caring-killing paradox: Euthanasia-related strain among animal-shelter workers“, 2005, <https://pdfs.semanticscholar.org/eeb2/66338c50c787821a21ac547943882354b5e9.pdf>.
45. Rollin, B. „Animal welfare, science, and value,“ J Agric Environ Ethics 6(Supplement 2) (1993): 44-50.
46. „Rohlf V., Bennett P., Perpetration-induced Traumatic Stress in Persons Who Euthanize Nonhuman Animals in Surgeries, Animal Shelters, and Laboratories“, Society & Animals, Vol 13, No 3, 2005. <https://www.animalsandsociety.org/human-animal-studies/society-and-animals-journal/articles-on-animal-sheltering/perpetration-induced-traumatic-stress-in-persons-who-euthanize-nonhuman-animals/>.
47. „Rosalba Matassa, The protection of cats under Italian law and the population management“, Ministero della Salute, Bruxelles, 2014, http://www.vier-pfoten.eu/files/EPO/Materials_conf/Stray_Animal_Workshop_10.04./rosalba_matassa.ppt.
48. Tasker, L. Stray Animal Control Practices (Europe)“. London: World Society for the Protection of Animals, 2007, <http://www.stray-afp.org/nl/wp-content/uploads/2012/09/WSPA-RSPCA-International-stray-control-practices-in-Europe-2006-2007.pdf>.
49. „Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-612-317/2015“, eteismai.lt, <https://eteismai.lt/byla/141974359230973/1A-612-317/2015>.
50. „Kauno apygardos teismo 2018 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-327-238/2018“, eteismai.lt, <https://eteismai.lt/byla/255541308669431/1A-327-238/2018#>.
51. „Kauno apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. A2.3.-10394-288/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a6d2c73a-fc7e-4397-ab31-edb88e432486>.
52. „Kauno apylinkės teismo 2018 m. birželio 4 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr.A2.3.-1273-668/2018“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=37665906-e283-4f47-933e-62481eac053d>.
53. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-263-754/2014“, Liteko

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=aa53beea-9b14-448a-afcb-2cd00a6da1e0>.

54. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. vasario 25 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-64-295/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7092cfd0-7ac9-4c28-a3b8-59323604e784>.

55. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. gegužės 2 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. A2.3.-5589-935/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=25913ccb-b067-4147-b389-59f9db572377>.

56. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. spalio 12 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. A2.3.-13440-1035/2016“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b5794e93-f420-4328-8085-c55ceffa717a>.

57. „2012 m. sausio 19 d. Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Dėl Europos Sąjungos strategijos dėl gyvūnų gerovės apsaugos 2012–2015 m.“ EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52012DC0006>.

58. „2017 m. Administracinių teisės pažeidimų/administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo ataskaita“, Nacionalinė teismų administracija, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d., <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2018/02/administracines.xlsx>.

59. „2018 m. Administracinių teisės pažeidimų/administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo ataskaita“, Nacionalinė teismų administracija, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d., <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2019/02/administracines.xlsx>.

60. „2017 m. veiklos ataskaita“, Gyvūnų gerovės iniciatyvos, žiūrėta 2018 m. kovo 31 d., <https://ggi.lt/wp-content/uploads/2018/07/GGI-Veiklos-ataskaita-20171.pdf>.

61. „Aiškinamasis raštas dėl Baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto“, Nr. XIIP-988(2), reg. data 2018 m. balandžio 11 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/32a57bf03e4d11e89517ff5ccea63d58?jfwid=-c3cv15inb>.

62. „Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo Nr. VIII-500 4 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“, TAR, 2017 m. gegužės 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/be175430358211e79f4996496b137f39?jfwid=-15zxvv9n2q>.

63. „Aiškinamasis raštas dėl Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo Nr. VIII-500 4 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“, 2017-05-10, dok. Nr. XIIP-689, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/be175430358211e79f4996496b137f39?jfwid=-15zxvv9n2q>.

seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/be175430358211e79f4996496b137f39?positionInSearchResult_s=17&searchModelUUID=28c1d8e2-cd17-4129-8b66-d0898de74ce2.

64. „Baiminasi, kad ant stalo gali atsidurti ritualiniu būdu paskersto gyvulio mėsa“, Grynai.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <https://www.delfi.lt/grynas/gyvenimas/baiminasi-kad-ant-stalo-gali-atsidurti-ritualiniu-budu-paskersto-gyvulio-mesa.d?id=66938316>.

65. „Bausmės už žiaurų elgesį su gyvūnais įvairiose šalyse“, VŠĮ „Gyvūnų gerovės iniciatyvos“, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://ggi.lt/bausmes-uz-ziauru-elgesi-su-gyvunais-ivairiose-salyse/>.

66. „Brigita Kymantienė: „Gyvūnų prieglaudų turėtų nebelikti“, 15min.lt, žiūrėta 2018 m. gegužės 20 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/brigita-kymantaite-gyvunu-prieglaudu-turetu-nebelikti-1036-1049436>.

67. „Briuselio parlamentas pripažino gyvūnus gebančiais jausti emocijas“, VŠĮ „Gyvūnų gerovės iniciatyvos“, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://ggi.lt/briuselio-parlamentas-pripazino-gyvunus-gebanciais-jausti-emocijas/>.

68. „Europos Komisija spęs dėl ritualinio skerdimo Lietuvoje teisėtumo“, Lietuvos Gyvūnų teisių apsaugos organizacija, 2014 m. lapkričio 5 d., <http://www.gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/europos-komisija-spres-del-ritualinio-skerdimo-lietuvoje-teisetumo/>.

69. „Draudimas skriaudėjams laikyti gyvūnus – jau pusiaukelėje?“, VŠĮ „Gyvūnų gerovės iniciatyvos“, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://ggi.lt/draudimas-skriaudejams-laikyti-gyvunus-jau-pusiaukeleje/>.

70. „Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje“, Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2018 m. sausio 2 d., http://old.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2015&menuo=12&ff=1G&fnr=13&rt=1&oldYear=2015.

71. „Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje“, Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2019 m. kovo 15 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6804&datasource=19404.

72. „Europos Komisija spęs dėl ritualinio skerdimo Lietuvoje teisėtumo“, Lietuvos Gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/europos-komisija-spres-del-ritualinio-skerdimo-lietuvoje-teisetumo/>.

73. „Evaldas Kazlauskas, Trauminių ir stresinių sutrikimų psichodiagnostika“, 8-oji kasmetinė Vilniaus traumų psichologijos konferencija „Psichologo susitikimas su kliento traumine patirtimi“ 2017 m. spalio 27 d., Vilniaus universitetas, <https://www.fsf.vu.lt/dokumentai/PTC/Kazlauskas.VTPK.2017.pdf>.

74. Gyvūnų augintinių apskaitos registro 2018 m. ataskaita, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., https://www.vic.lt/gpsas-apskaita/wp-content/uploads/sites/6/2019/02/2018m_GAR_metine_ataskaita_201901.pdf.

75. „Gyvūnų augintinių ženklavimo ir registravimo taisyklės, patvirtintos LR Žemės ūkio ministro 2015 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 3D-959 (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2017 m. kovo 9 d. įsakymo Nr. 3D-162 redakcija)“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1c927a80ae7011e59010bea026bdb259/eJIXGFmHkO>.

76. „Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 2, 4, 17 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, 2013-10-14, Nr. XIIP-1090, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.457559>.

77. „Gyvūnų globėjai sveikina iniciatyvą privalomai ženklinti augintinius“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. sausio 15 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/gyvunu-globėjai-sveikina-iniciatyva-privalomai-zenklinti-augintinius/>.

78. „Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, TAR, žiūrėta 2018 m. balandžio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.403130>.

79. „Gyvūnų laikymo Kauno mieste taisyklės, patvirtintos Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2015 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. A-2094“, Kauno miesto savivaldybės administracija, <http://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/8/2015/07/GYV%C5%AAN%C5%B2-LAIKYMO-KAUNO-MIESTE-TAISYKL%C4%96S.pdf>.

80. „Gyvūnų laikymo Šiaulių rajono savivaldybės gyvenamosiose vietovėse taisyklės, patvirtintos Šiaulių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2013 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. A-919 (3.1)“, https://www.kursenai-ku.lt/uploads/dokumentai/Sunys_kates/gyvunu%20laikymo%20taisykles1.pdf.

81. „Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės, patvirtintos Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2013 m. rugsėjo 18 d. įsakymu Nr. 30-2001 (2015 m. gruodžio 21 d. įsakymo Nr. 30-3963 redakcija)“, <https://vilnius.lt/vaktai/GetFile.aspx?DocId=7e0398e6-7fc4-4e55-9050-af23e6eaa6bf>.

82. „Iš cirko pasirodymo vaikai išėjo verkdami: nufilmavo, kaip žiauriai elgiamasi su gyvūnais“, Delfi.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://www.delfi.lt/letena/gyvunu-teises/is-cirko-pasirodymo-vaikai-isejo-verkdami-nufilmavo-kaip-ziauriai-elgiamasi-su-gyvunais.d?id=78623229>.
83. „Kauno regiono globos namai“, <http://www.animal.lt/lt/gyvunu-globa/kauno-regiono-gyvunu-globos-namai>.
84. „Kas mėgaujasi skerdimu neapsvaiginus?“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/kas-megaujasi-skerdimu-neapsivaiginus/>.
85. „Kiek gyvūną vis dar laikysime tik gyvūnu?“, Bernardinai.lt, žiūrėta 2018 m. gegužės 20 d., <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2017-10-04-kiek-gyvuna-vis-dar-laikysime-tik-gyvunu/164498>.
86. „Kodėl pasisakome už privalomą augintinių ženklimą?“, VšĮ Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., <http://www.gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/kodel-pasisakome-uz-privaloma-augintiniu-zenklinima/>.
87. „Kreipimasis dėl religinio skerdimo metodų draudimo, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija“, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/kreipimasis-del-religinio-skerdimu-metodu-draudimo/>.
88. „Kur dėsimė kablelį: žudyti negalima gyventi“, VšĮ „Vyšnių sodas“, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.facebook.com/vsivysniusodas/photos/a.1121205704635930/1598165880273241/?type=1&theater>.
89. „Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašas“, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, žiūrėta 2019 m. balandžio 3 d., <http://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/dokumentai/Teismo%20ekspertai/2019%2004%2003%20TEISMO%20EKSPERTU%20SARASAS.pdf>.
90. „Linas Balsys: Kodėl ritualinio skerdimo įteisinimas ūkininkų problemos neišspręs?“, 15min.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/linas-balsys-kodel-ritualinio-skerdimu-iteisinimas-ukininku-problemos-neisspres-18-456642>.
91. „Naujienos“, Gyvūnų gerovės iniciatyvos, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://ggi.lt/naujienos/>.
92. „Pasiūlymas, vertas musulmonų milijonų“, Grynas.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <https://www.delfi.lt/grynas/gyvenimas/pasiulymas-vertas-musulmonu-milijonu.d?id=63091876>.
93. „Po švenčių gyvūnai keliauja į prieglaudą“, Respublika, 2018 m. sausio 16 d., <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/kitos-lietuvos-zinios/po-svenciu-gyvunai-keliauja-i-prieglaudas/>.

94. „Ritualinio skerdimo, kontrolės, mėsos apskaitos, ženklavimo ir realizavimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 3D-1008“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/a496e6c0906f11e48028e9b85331c55d/transcript>.

95. „Seimo nariai: augintinių ženklavimas būtinas neatidėliojant“, Gyvūnų gerovės iniciatyvos, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., <https://ggi.lt/seimo-nariai-augintiniu-zenklinimas-butinas-neatideliuojant/>.

96. „Seimo narys K. Mažeika augintinius siūlo ženklini privalomai“, 15min, žiūrėta 2019 m. vasario 15 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/seimo-narys-k-mazeika-augintinius-siulo-zenklinti-privalomai-1036-1054636>.

97. „Siekiant visuomenės saugumo ES cirkuose siūlo uždrausti gyvūnus“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/siekiant-visuomenes-saugumo-es-cirkuose-siulo-uzdrausti-gyvunus/>.

98. „Sieks efektyvesnio tyrimo smurto prieš gyvūnus atvejais“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. kovo 31 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/sieks-efektyvesnio-tyrimo-smurto-pries-gyvunus-atvejais/>.

99. „Siūloma griežčiau bausti už žiaurų elgesį su gyvūnais“, Diena.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/siuloma-griezciau-bausti-uz-ziauru-elgesi-su-gyvunais-847100>.

100. „Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V-298/158/A1-86“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.211886?jfwid=-o11rvrwgq>.

101. „Šimtui keturkojų gresia mirties nuosprendis – prašoma pagalbos, nes liko dvi savaitės“, 15min.lt, 2018 m. rugpjūčio 7 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/simtui-keturkoju-gresia-mirties-nuosprendis-prasoma-pagalbos-nes-liko-dvi-savaites-56-1011506>.

102. „Šventasis raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas“, Lietuvos Vyskupų Konferencija, žiūrėta 2018 m. balandžio 6 d., http://biblija.lt/index.aspx?cmp=reading&doc=BiblijaRKK1998_Pr_1.

103. „Šventinis periodas – košmaras augintiniams: Panevėžio gyvūnų prieglauda perpildyta“, Delfi.lt, 2018 m. gruodžio 28 d., <https://www.delfi.lt/miestai/panevezys/sventinis-periodas-kosmaras-augintiniams-panevezio-gyvunu-prieglauda-perpildyta.d?id=79966355>.

104. „Tarptautinės organizacijos pasibaisėjo Lietuvos Seimo sprendimu“, Gynas.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., https://www.delfi.lt/gynas/gyvenimas/tarptautines-organizacijos-pasibaisejo-lietuvos-seimo-sprendimu.d?id=65974164#ixzz3EmKeSJ1S#a_emb_144986091542550_15802.

105. „Teisėjos komentaras: Ar griežtesnės baudmės gali pažaboti smurtą prieš gyvūnus?“, Kauno žinios, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., https://kaunožinios.lt/svarbu/teisejos-komentaras-ar-grieztesnes-bausmes-gali-pazaboti-smurta-pries-gyvunus_104674.html.

106. „Teismo ekspertizės rūšių sąrašas, patvirtintas Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos 2018 m. rugsėjo 6 d. sprendimu Nr. KT-40“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/669c5c22b29311e8aa33fe8f0fea665f?jfwid=12nbarz2pj>.

107. „Tyrimo rezultatai“, Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2018 m. sausio 2 d., http://old.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/txt_file.php?fv=data/1_201612_lt/f-1g-201612.data.txt&ff=%3C%21--%7C1G%7C13%7C--%3E&tt=Duomenys%20apie%20nusikalstamas%20veikas%2C%20padarytas%20Lietuvos%20Respublikoje%20%28Forma_1G%29.

108. „Už cirko uždangos – gyvūnų kančios“, Sekundė, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://naujienos.alfa.lt/leidinys/sekunde/uz-cirko-uzdangos-gyvunu-kancios/>.

109. „Už griežtesnę atsakomybę dėl žiauraus elgesio su gyvūnais pasirašo ne visos prieglaudos“, tv3.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.tv3.lt/naujiena/naujienos/941620/uz-grieztesne-atsakomybe-del-ziauraus-elgesio-su-gyvunais-pasiraso-ne-visos-prieglaudos>.

110. „Valstietis“ siūlo privalomą naminių gyvūnų registraciją ir ženklimą“, 15min, žiūrėta 2019 m. vasario 10 d., <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/augintiniai/valstietis-siulo-privaloma-naminiu-gyvunu-registracija-ir-zenklinima-1036-928192>.

111. „Vien augintinių sterilizacija ir kastracija nesumažins gyvūnų prieglaudose skaičiaus“, Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacija, žiūrėta 2019 m. sausio 19 d., <http://gyvunuapsauga.lt/lt/naujienos/vien-tik-augintiniu-sterilizacija-ir-kastracija-nesumazins-gyvunu-prieglaudose-skaiciaus/>.

112. „VIP“ cirkas skęsta toliau: mirė karjerą vos tik pradėjusi meškutė“, Kauno diena, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <http://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/vip-cirkas-skesta-toliau-neseniai-mire-tik-karjera-pradejusi-meskute-873799>.

113. „Žiaurus elgesys su gyvūnais tampa nebevaldomas, gyvūnų gerovės organizacijos vienijasi“, Delfi.lt, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.delfi.lt/gynas/gyvenimas/ziaurus-elgesys-su-gyvunais-tampa-nebevaldomas-gyvunu-geroves-organizacijos-vienijasi.d?id=60826239#>.

114. „Žinios: Perpildytos gyvūnų prieglaudos“, LNK žinios, 2018 m. liepos 12 d., <https://lnk.lt/video/zinios-perpildytos-gyvunu-prieglaudos/38686>.
115. „Animal rights“, Encyclopedia Britannica, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <https://www.britannica.com/topic/animal-rights>.
116. „Chem otlichaetsia halyalnoe miaso ot koshernogo?“, The Village, žiūrėta 2019 m. kovo 26 d., <https://www.the-village.ru/village/food/true-or-false-food/217889-chem-otlichaetsya-myaso-halyal-ot-koshernogo>.
117. „Criminal Code of the French Republic“, Legislationline.org, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show>.
118. „Cruelty Laws“, StrayPetAdvocacy, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., http://www.straypetadvocacy.org/html/cruelty_laws.html.
119. „Cruelty to Animals and Family Violence“, PETA, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.peta.org/issues/animal-companion-issues/cruel-practices/human-animal-abuse/animal-family-violence/>.
120. „Increasing Maximum Penalties for Animal Welfare Offences in South Australia—Has It Caused Penal Change?“, National Center for Biotechnology Information, U.S. National Library of Medicine, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6316723/>.
121. „Konclager 21 veka. Kak v cirke dressiruyut zhivotnyh“, Anews, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., <https://www.anews.com/p/84242589-konclager-21-veka-kak-v-cirke-dressiruyut-zhivotnyh/>.
122. „Livestock Primary“, Food and Agriculture Organization of the United Nations, žiūrėta 2018 m. sausio 2 d. <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QL>.
123. „Maltrattamento di animali - Legge 189/2004“, Sede Nazionale LAV, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.lav.it/leggi/maltrattamenti>.
124. „No kill 101: a primer on no kill animal control sheltering for public officials“, No Kill Advocacy Center, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., https://www.nokilladvocacycenter.org/uploads/4/8/6/2/48624081/no_kill_101.pdf.
125. „No kill policy for Madrid animal shelters under new pet welfare law“, The Local Europe AB, žiūrėta 2019 m. kovo 2 d., <https://www.thelocal.es/20151111/madrid-approves-no-kill-law-at-animal-shelters>.
126. „Osnovy blagopoluchiya zhivotnyh“, Zoonzhenernyj fakultet, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <http://www.activestudy.info/osnovy-blagopoluchiya-zhivotnyx/>.
127. „Our history“, RSPCA, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <https://www.rspca.org.uk/whatwedo/whoweare/history>.
128. „Penalties for animal cruelty double in SA, but is this enough to stop animal abuse?“, The Conversation Trust (UK) Limited, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d.,

<http://theconversation.com/penalties-for-animal-cruelty-double-in-sa-but-is-this-enough-to-stop-animal-abuse-108021>.

129. „Polish Animal Protection Act“, Michigan State University College of Law, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.animallaw.info/statute/poland-cruelty-polish-animal-protection-act>.

130. „Protection of Animals Act 1911“, The National Archives, žiūrėta 2018 m. balandžio 5 d., <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/1-2/27>.

131. „Spanish animal welfare act 32/2007“, Michigan State University College of Law, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.animallaw.info/article/new-law-ensure-protection-animals-spain-0>.

132. „Statistics on dogs“, The CAROdog project, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://www.carodog.eu/statistics-on-cats-and-dogs/>.

133. „Strategies to Reduce the Euthanasia of Impounded Dogs and Cats Used by Councils in Victoria, Australia“, National Center for Biotechnology Information, U.S. National Library of Medicine, žiūrėta 2019 m. kovo 30 d., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6070790/>.

134. „Stray dog and cat laws and enforcement in Czech Republic and in Italy“, žiūrėta 2018 m. gegužės 1 d., <http://old.iss.it/publ/anna/2012/1/48197.pdf>.

135. „Tolkovyj slovar Dalja“, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d., <http://slovardalja.net/word.php?wordid=7985>.

136. „Terrestrial animal health code“, World organisation for animal health, 2011, <https://www.oie.int/doc/ged/D10905.PDF>.

137. „The 3Rs and Animal Welfare“, Understanding Animal Research, 2018, <http://www.understandinganimalresearch.org.uk/animals/three-rs/>.

138. „United Nations Environment Programme“, žiūrėta 2018 m. kovo 31 d., <https://www.unenvironment.org/about-un-environment>.

139. Wild animals in EU circuses. Problems, risks and solutions“, Eurogroup for Animals, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., http://www.eurogroupforanimals.org/wp-content/uploads/E4A-Circus-Report-Digital-OK-v2.pdf?utm_source=PDF&utm_campaign=CircusReport.

140. „World organisation for animal health. Terrestrial animal health code“, 2011, <https://www.oie.int/doc/ged/D10905.PDF>.

141. „Zakonopolozhenie ob ohote v Rossijskoj Imperii“, žiūrėta 2018 m. balandžio 8 d., <http://zbroya.com.ua/article.php?id=599>.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamos gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos. Darbo tikslas: atskleisti gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemas. Darbo tikslui pasiekti buvo analizuojami įvairių tyrimų rezultatai, specialioji literatūra, gyvūnų gerovės organizacijų atstovų nuomonė, teisės aktai ir jų taikymo praktika, užsienio šalių patirtis. Atlikus tyrimą, nustatytos aktualios problemos: Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nuostatos prieštarauja Europos Sąjungos teisės aktams ir pagrindiniams gyvūnų gerovės ir apsaugos principams, o taikant šiuo metu galiojančias teisės normas praktikoje, kyla tinkamo veikų kvalifikavimo problemos.

Magistro baigiamojo darbo reikšminiai žodžiai: gyvūnų gerovė, gyvūnų apsauga, žiaurus elgesys su gyvūnais.

ANNOTATION

The final paper presents an analysis of problems related to animal welfare and protection. The goal of the study is to reveal the problems of animal welfare and protection. Results of various researches, specialized texts, opinions of the representatives of animal welfare organizations, legal norms and their application and experience of foreign countries were studied to achieve the set goal. The research that was carried out revealed the following most relevant problems: the provisions of the Law on Animal Welfare and Protection of the Republic of Lithuania contradict the laws of the European Union and the key principles of animal welfare and protection. Furthermore, the application of the valid legal norms in practice gave rise to the problems related to proper qualification of criminal activities.

Keywords: animal welfare, animal protection, cruelty to animals.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo temos pavadinimas: Gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos.

Siekiant atskleisti magistro baigiamojo darbo temą, buvo iškeltas darbo tikslas: atskleisti gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemas. Tikslui pasiekti nustatyti darbo uždaviniai: 1. atskleisti gyvūnų gerovės ir apsaugos sąvoką; 2. apžvelgti gyvūnų gerovės ir apsaugos istorinę raidą; 3. ištirti problematiškiausias gyvūnų gerovės ir apsaugos sritis; 4. šnagrinėti atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais taikymo ypatumus.

Darbą sudaro trys skyriai. Pirmame skyriuje nagrinėjama gyvūnų gerovės ir apsaugos sąvoka, gyvūnų gerovės vertinimo metodai, pagrindinės gyvūnų gerovę bei apsaugą įgyvendinančių subjektų funkcijos, apžvelgiama gyvūnų gerovės ir apsaugos istorinė raida.

Antrame darbo skyriuje atskleidžiamos problematiškiausios gyvūnų gerovės ir apsaugos sritys. Čia tiriamos benamių gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos: vertinamos benamių gyvūnų skaičiaus didėjimą lėmusios priežastys ir šį skaičių mažinančios priemonės, atskirą dėmesį skiriant privalomam gyvūnų augintinių ženklavimui ir registravimui bei eutanazijos atlikimui sveikiems benamiams gyvūnams. Šiame skyriuje taip pat nagrinėjamas ritualinio skerdimo teisinis reguliavimas ir jo atitikimas Europos Sąjungos teisės aktams, bei tiriami cirke naudojamų gyvūnų gerovės ir apsaugos pažeidimai.

Trečiame darbo skyriuje atskleidžiamos žiauraus elgesio su gyvūnais bei jų kankinimo sąvokos, aptariama šių sąvokų atskyrimo problema. Šioje darbo dalyje yra nagrinėjamas teisinis atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais reglamentavimas, vertinama užsienio valstybių patirtis. Tiriant aktualią teismų praktiką, nustatoma administracinės ir baudžiamosios atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais taikymo praktikoje problematika.

Darbe analizuojami įvairių tyrimų rezultatai, specialioji literatūra, gyvūnų gerovės organizacijų atstovų nuomonė, teisės aktai ir jų taikymo praktika, užsienio šalių patirtis. Atlikus tyrimą, suformuluotos išvados ir pateikti pasiūlymai.

SUMMARY

The topic of the present Master Thesis is Problems of Animal Welfare and Protection.

The following goal of the study was formulated to properly research the topic of the final paper: to reveal the problems related to animal welfare and protection. The following objectives were formulated in order to achieve the set goal: 1. To present the concept of animal welfare and protection; 2. To review the historical development of animal welfare and protection; 3. To analyze the most problematic areas of animal welfare and protection; 4. To analyze the peculiarities of liability for cruelty to animals.

The paper consisted of three parts. The first one analyzed the concept of animal welfare and protection, the methods of assessing animal welfare, the main functions of the institutions ensuring animal welfare and protection and the historical development of animal welfare and protection.

The most problematic areas of animal welfare and protection were discussed in the second part. The problems of homeless animal welfare and protection were researched: the causes of increase in the number of homeless animals and the measures reducing this number were assessed, mandatory pet marking and registration and euthanasia of healthy homeless animals was also focused on. The second part also delved into legal regulation of ritualistic animal sacrifices and its compliance with the laws of the European Union. Violations of circus animal welfare and protection were also researched.

The third part presented the analysis of the concepts of cruelty to animals and animal torture. The problem of separating these two concepts was discussed. This part of the paper also analyzed the legal regulation of liability for cruelty to animals and evaluated the experience of foreign countries. The study of court practice revealed the problems of applying administrative and criminal liability for cruelty to animals in practice.

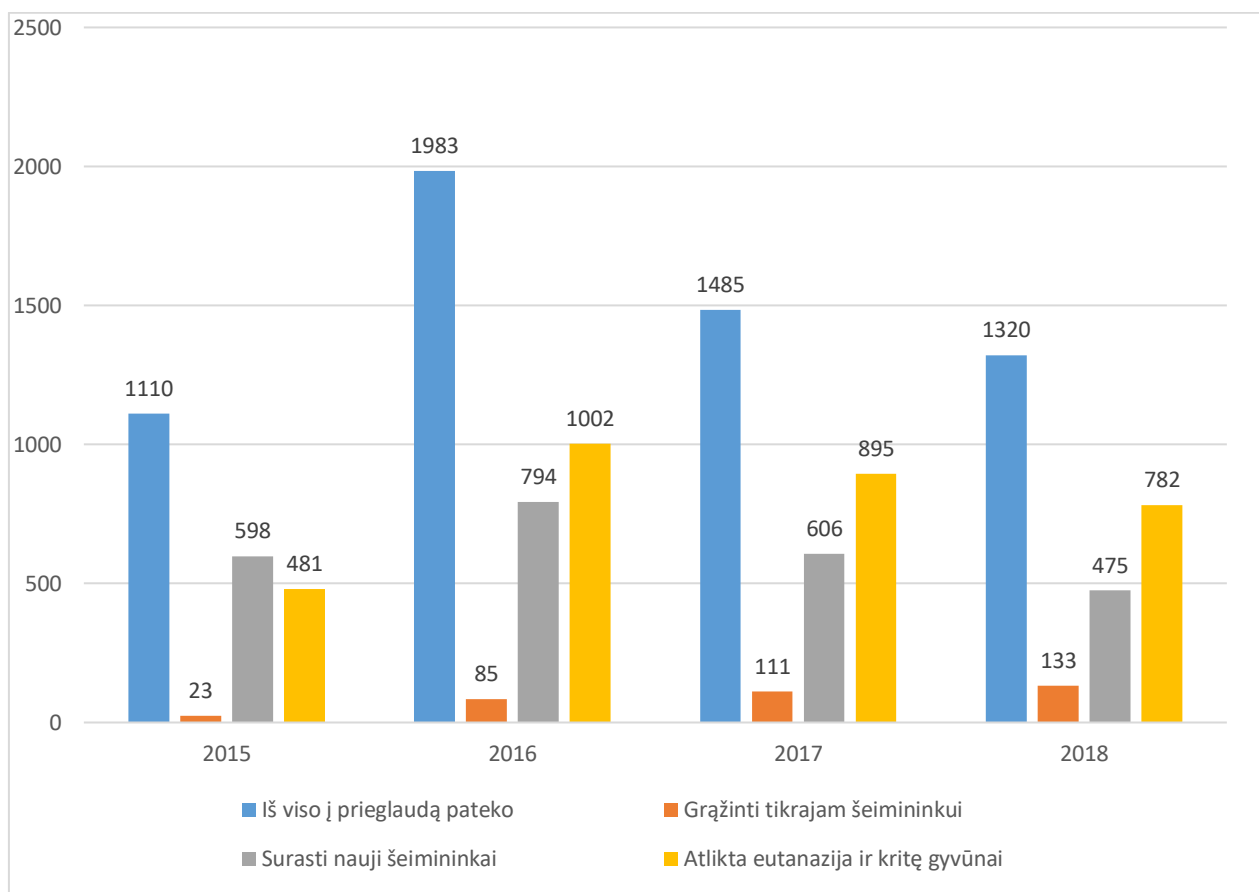
Results of various researches, specialized texts, opinions of the animal welfare organization representatives, legal norms and their application and experience of foreign countries were analyzed in the paper. The carried out research allowed drawing the conclusions and offering recommendations.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Kauno regiono gyvūnų globos namų statistika

Duomenų šaltinis: „Kauno regiono globos namai“, <http://www.animal.lt/lt/gyvunu-globa/kauno-regiono-gyvunu-globos-namai>.

ES valstybių narių priimtų teisės aktų ir taikomų apribojimų suvestinė, 2017 m.

Šaltinis: „Wild animals in EU circuses. Problems, risks and solutions“, Eurogroup for Animals, http://www.eurogroupforanimals.org/wp-content/uploads/E4A-Circus_Report-Digital-OK-v2.pdf?utm_source=PDF&utm_campaign=CircusReport.

	Draudžiama visus gyvūnus naudoti cirkuose	Draudžiama laukinius gyvūnus naudoti cirkuose	Nustatyti privalomi apribojimai dėl gyvūnų naudojimo cirkuose	Apribojimų nėra
Austrija		X		
Belgija		X		
Bulgarija		X		
Kroatija		X		
Kipras	X			
Čekija			X	
Danija			X	
Estija*		X		
Suomija			X	
Prancūzija				X
Vokietija				X
Graikija	X			
Vengrija			X	
Airija*		X		
Italija*	X			
Latvija		X		
Lietuva				X
Liuksemburgas				X
Malta	X			
Nyderlandai		X		
Lenkija			X	
Portugalija			X	
Rumunija		X		
Slovakija				X
Slovėnija		X		
Ispanija				X
Švedija			X	
Jungtinė Karalystė				X

* Pastaba. Italijoje uždrausti visų gyvūnų pasirodymai cirkuose 2017 m. pabaigoje. Airijoje ir Estijoje uždraustas laukinių gyvūnų naudojimas cirkuose ir kitoms pramogoms nuo 2018 m. pradžios²¹⁶.

²¹⁶ „Naujienos“, Gyvūnų gerovės iniciatyvos, žiūrėta 2019 m. kovo 10 d., <https://ggi.lt/naujienos/>.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019-04-06

Kaunas

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Viešojo saugumo akademijos Aplinkosaugos teisės magistro studijų programos studentė Virginija Šeimienė patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Gyvūnų gerovės ir apsaugos užtikrinimo problemos“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas vadovaujantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)